

TAMPEREEN YLIOPISTO

Anna Saraste

KOHTI SOVINNONTEKOA. Miten journalistit ja journalismi voivat edistää
sovinnon syntymistä konfliktin jälkeen?

Tiedotusopin pro gradu -tutkielma

Toukokuu 2015

TAMPEREEN YLIOPISTO

Viestinnän median ja teatterin yksikkö

SARASTE, ANNA: Kohti sovinnontekoa. Miten journalistit ja journalismi voivat edistää sovinnon syntymistä konfliktin jälkeen?

Pro gradu -tutkielma, 89 s.

Tiedotusoppi

Toukokuu 2015

Tämä pro gradu -tutkimus tarkastelee teorian ja empiiristen esimerkkien avulla, millä keinoilla journalistit julkisuuden ammattilaisina sekä journalismi instituutiona voivat vaikuttaa konfliktin jälkeisen rauhan vaalimiseen ja sovinnonteon aloittamiseen. Tutkimus on teoriaa luova. Se esittelee aiempia löydöksiä konflikteja koskevasta uutisoinnista ja tarkastelee raportointia ohjaavia eettisiä koodistoja. Viestintätutkimuksen rinnalle tuodaan havaintoja julkisuuden roolista konfliktin jälkeisissä tilanteissa rauhan- ja konfliktintutkimuksen piiristä. Näiden kahden teoriaperinteen synteessinä määritellään sovintojournalismin käsite, jota testataan kolmen empiirisen esimerkin avulla. Tarkastellut esimerkkitapaukset ovat journalistisia projekteja, jotka on toteutettu Nepalissa, Bosnia-Hertsegovinassa ja Etelä-Afrikassa ja jotka ovat tähdänneet konfliktinjälkeisen sovinnonteon prosessin tukemiseen.

Tutkimus osoittaa, että toimittajilla ja journalismilla on oma paikkansa laajemmassa konfliktinratkaisun kehityksessä, ja että konfliktien jälkeisten tilanteiden sovintojournalismille on tunnistettavissa tiettyjä funktioita. Sovintojournalismissa toimittajat näkevät itsensä ja median osana konfliktinratkaisutyötä, he edistävät kommunikaatiota ja dialogia konfliktin eri osapuolten välillä sekä käsittelevät menneisyyttä tavalla, joka lisää konfliktin jakolinjat ylittävää solidaarisuutta ja ennaltaehkäisee ihmisoikeusrikkouksia tulevaisuudessa. Sovintojournalismissa etsitään niitä rauhan rakentamisen ja konfliktinratkaisun osa-alueita, joissa julkisuudella on kulloisessakin konfliktitilanteessa merkitystä. Sovintojournalismin lähestymistapaan kuuluu, että raportointia tarkastellaan pitkänä, sukupolvet ylittävänä prosessina.

Tutkimuksen keskeinen ajatus on, että journalisteilla on tietty vastuu kriittisesti tarkastella oman raportointinsa vaikutuksia yhteiskunnassa ja erityisesti konfliktin jälkeisissä tilanteissa. Se kannustaa toimittajia ammatilliseen itsereflektioon. Tutkimuksen tarkoitus on myös muuttaa tapaa, jolla toimittajat hahmottavat konflikteista raportoimista. Koska sovintojournalismi asettuu osaksi suurempaa konfliktinratkaisun kehystä, täytyy sen sisältämät ohjeet mukauttaa jokaiseen tilanteeseen ja konfliktiin samalla tavalla kuin muutkin konfliktinratkaisun osa-alueet.

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO.....	4
1.1 AIHEEN VALINTA JA TUTKIMUSKYSYMYS.....	4
1.2 TUTKIMUKSEN TARKOITUS.....	7
1.3 TUTKIMUKSEN RAKENNE.....	9
2. ENSIMMÄINEN LÄHESTYMISSUUNTA: JOURNALISTIN EETOS, KONVENTIOT JA KONFLIKTIUUTISOINTI	11
2.1 JOURNALISTIN ETIIKKA JA IDEOLOGIA	12
2.1.1 Objektiivisuus ja totuudellisuus	12
2.1.2 Oikeudenmukaisuus	15
2.1.3 Sitoutumattomuus.....	17
2.1.4 Rauha eettisenä lähtökohtana.....	19
2.1.5 Universaalit arvot.....	21
2.1.6 Journalistinen paradigma ja ideologia.....	23
2.2 AIEMPI TUTKIMUS KONFLIKTIUUTISISTA	25
2.2.1 Propaganda	27
2.2.2 Sijoitetut toimittajat	28
2.2.3 Medioitettu konflikti.....	30
2.3 RAUHANJOURNALISMI.....	31
2.3.1 Rauhanjournalismin lähtökohdat	32
2.3.2 Rauhanjournalismin kritiikki	35
2.4 PÄÄTELMÄ: MITÄ JOURNALISMI JA JOURNALISTIT VOIVAT TEHDÄ KONFLIKTEISSA?.....	36
3. TOINEN LÄHESTYMISSUUNTA: SOVINNONTEKO KONFLIKTIN JÄLKEEN	40
3.1 MÄÄRITTELYT	41
3.1.1 Konflikti ja konfliktinjälkeiset tilanteet.....	41
3.1.2 Rauha	43
3.1.3 Rauhan rakentaminen	45
3.1.4 Konfliktinratkaisu	46
3.2 SOVINNONTEKO.....	48
3.2.1 Määritelmä.....	48
3.2.2 Totuuden etsintä, uhrien muistaminen ja tekijöiden rankaiseminen	50
3.2.3 Muistin politiikka ja historian hyvittäminen	52
3.3 MEDIA RAUHAN JA SOVINNON RAKENTAJANA.....	54
3.4 SOVINTOJOURNALISMIN ALUSTAVA MÄÄRITELMÄ.....	58
4. KOLME ESIMERKKIÄ JOURNALISMISTA SOVINNONTEON VÄLINEENÄ	63
4.1 NEPAL: A PEOPLE’S WAR.....	63
4.2 SOVINNONTEKOA BOSNIA-HERTSEGOVINASSA	67
4.3 ETELÄ-AFRIKAN TOTUUSKOMISSIO JA MEDIA	70
5. POHDINTA.....	75
5.1 PALUU SOVINTOJOURNALISMIN MÄÄRITELMÄÄN.....	75
5.2 METODIKRITIIKKI	79
5.3 AIHEITA JATKOTUTKIMUKSELLE.....	81
LÄHTEET	83

1. Johdanto

Tässä tutkimuksessa pyrin yhdistämään tiedotusopillista sekä rauhan- ja konfliktintutkimuksen teoriaperinnettä uudeksi teoreettiseksi käsitteeksi, jolla haluan vastata kysymykseen: Miten journalismi voisi vaikuttaa sovinnonteon syntymiseen konfliktin jälkeisessä yhteiskunnassa? Vastausta tähän tutkimuskysymykseen haetaan aiemman tutkimuksen sekä empiiristen esimerkkien avulla.

Tutkimuksellani haluan edistää journalistista kulttuuria, johon kuuluu vahva eettinen itsereflektio ja ymmärrys journalistin positiosta ja roolista yhteiskunnallisella kentällä. Journalismi on vaikuttavaa ja tärkeää. Rauhan- ja konfliktintutkimus pyrkii vastaamaan kysymyksiin siitä, mitä rauha on, miten konfliktit syntyvät ja miten kestävä rauha voidaan rakentaa. Uskon, että journalismilla on näissä kaikissa - konfliktissa, rauhassa ja rauhan rakentamisessa - tietty rooli tai mahdollisuus tiettyyn rooliin.

Michael Traber kirjoittaa, että kaiken hänen tutkimuksensa lähtökohtana on humanistinen ymmärrys ihmisarvosta ja kaikkien ihmisten tasa-arvosta, ei ainoastaan lain edessä vaan perustavalla tasolla heidän oikeutenaan osallistua julkisen piiriin (Traber 2008, 219). Niin itsestään selvältä kuin ajatus kuulostaakin, todellisuudessa on olemassa merkittäviä eroja siinä, kenellä on oikeus tulla kuulluksi julkisuudessa. Julkisuudella on väliä esimerkiksi silloin, kun dokumentoidaan sotarikoksia, etsitään syyllisiä ja muistetaan uhrien kärsimyksiä. Kenen kokemukset ovat julkisuudessa kertomisen arvoisia? Millainen merkitys julkisuudella on konfliktin ratkaisun ja sovinnonteon kannalta?

1.1 Aiheen valinta ja tutkimuskysymys

Olen pitkään ollut kiinnostunut konflikteista ja konfliktialueista. Jo usean vuoden ajan olen toiminut eri kansalaisjärjestöissä vapaaehtoisena, joissa olen tavalla tai toisella ollut kosketuksissa konfliktialueisiin. Tämä kiinnostus on myös suunnannut opintojani, ja olen lukenut tiedotusopin pääaineopintojen rinnalla pitkänä sivuaineena kansainvälistä politiikkaa. Tein kandidaatin tutkimukseni Suomen Kuvalehden sijoitetusta toimittajasta, joka kulki Yhdysvaltain armeijan mukana Irakissa vuonna 2005.

Aktiivinen suhtautumiseni yhteiskunnassa vaikuttamiseen on myös vaikuttanut tämän tutkimuksen otteeseen ja lähestymistapaan. Näen journalisteilla merkittävät mahdollisuudet, mutta myös vastuun vaikuttaa ammattinsa puitteissa yhteiskunnallisiin asioihin. Journalismiin kiinteästi liittyvä vallankäyttö on ollut usean tutkimuksen aiheena, mutta arkisessa uutistyössä se unohtuu oman kokemukseni mukaan liian helposti. Vallan mukana tulee myös tietty vastuu journalistiseen työhön liittyvistä valinnoista. Työn julkisuus tuo vastuunkantoon oman lisäarvonsa.

Tämän tutkimuksen johdantoon on siksi syytä kirjoittaa auki normatiivinen tahtotilani tutkijana. Lähtökohtani on, että journalismia tulee käyttää välineenä ”hyvän” tekemiseksi. Normatiivinen katseeni nousee YK:n ihmisoikeuksien julistuksen kaltaisista, kansainväliset ihmisoikeudet määrittävistä lähtökohdista. Samalla joudun jatkuvasti huolehtimaan siitä, että journalistinen identiteettini ei sekoitu aktivistin identiteettiin, vaan haluan pitää nämä kaksi toisistaan erillisinä. Palaan asianajon ja journalismin väliseen suhteeseen uudestaan luvussa 2.3 käsitellessäni tarkemmin rauhanjournalismia ja siitä esitettyä kritiikkiä.

Tutustuin rauhanjournalismin (*peace journalism*) käsitteeseen valmistaessani kansainvälisen politiikan syventävälle kurssille esseetä sotapropagandasta. Myöhemmin olen ollut mukana järjestämässä kansainvälistä toimittajakoulutusta, joka pidettiin syyskuussa 2014 Berliinissä ja joka antoi nuorille toimittajille eväitä soveltaa rauhanjournalismia omassa työssään. Syventyessäni kirjallisuuteen rauhanjournalismista törmäsin tuon tuostakin kysymykseen, joka oli puhuttanut toimittajia ja aktivisteja sisältävässä lähipiirissäni useaan otteeseen: voivatko toimittajan omat arvovalinnat ohjata hänen työtään, ja missä määrin hän voi ajaa jotakin itselleen tärkeää asiaa?

Journalistisen objektiivisuuden ympärillä on käyty lukuisia debatteja, mutta se tuntuu olevan edelleen vahva rivitoimittajan työtä ohjaava normi. Kuten tutkimukseni tulee osoittamaan, ovat useat sotaraportointia tarkastelleet tutkijat tulleet siihen johtopäätökseen, että objektiivisuudesta kiinni pitävät journalistit raportoivat konflikteista tavalla, joka kiihdyttää konfliktia. Haluan haastaa valtavirran ajattelutavan ja argumentoida sen puolesta, että toimittajan on pysyttävä tietoisena siitä, millaisia seurauksia hänen uutisoinnillaan on ja mitä hän työllään tavoittelee.

Samalla haluan ottaa kriittistä etäisyyttä rauhanjournalismiin, jota on syystäkin kritisoitu ”asianajojournalismiksi”. Toimittajan olisi jatkuvasti reflektoitava omia tarkoituksiaan

ja häntä ohjaavia arvoja - minkään normin sokea noudattaminen ei tunnu mielestäni oikealta ratkaisulta. Perusteluja tähän haen kattavasti tutkimuskysymystäni sivuavan aiemman tutkimuksen löydöksistä.

Konflikteja tutkiessa on kuitenkin mahdotonta pidättäytyä vain journalistisessa kontekstissa. Konfliktit syntyvät journalismista riippumattomasti yhteiskunnan sosiaalisessa ja poliittisessa todellisuudessa. Konfliktien syihin, taustoihin ja ratkaisuihin on pureuduttu kansainvälisen politiikan piirissä ja etenkin sen alaisuuteen kuuluvassa rauhan- ja konfliktintutkimuksessa. Jotta voisin tarkastella konfliktiuutisointia mahdollisimman monipuolisesti ja uskottavasti, otan tutkimuksessa käsittelyyn myös rauhan- ja konfliktintutkimuksen löydöksiä julkisuuden roolista rauhan rakentamisessa ja sovinnonteossa.

Jätän tässä tutkimuksessa vain vähälle huomiolle toimittajien turvallisuuteen liittyvät kysymykset, mutta ne ovat olennainen osa media-alan konfliktin jälkeisten tilanteiden toimintamahdollisuuksia, sillä turvattomuus voi rajoittaa huomattavasti toimittajien työskentelyä (Betz 2011, 6).

Maailmanlaajuisesti erilaiset järjestöt valvovat toimittajien turvallisuutta ja julkaisevat raportteja esimerkiksi sananvapaustilanteesta. Esimerkiksi Toimittajat ilman rajoja (Reporters Without Borders), International Media Support, Committee to Project Journalists ja Institute for War and Peace Reporting julkaisevat tilastojen ja raporttien lisäksi toimittajille suunnattuja ohjeita ja käsikirjoja turvallisesta liikkumisesta ja työskentelystä konfliktialueilla.

Samaten en käsittele tämän pro gradu -tutkimuksen asettamissa raameissa eroa konfliktimaasta kotoisin olevien ja ulkomailta konfliktia seuraamaan tulevien toimittajien taustojen vaikutuksia heidän uutisiinsa. Tästä ei ole olemassa kovin paljon tutkimustietoa, mutta Betzin tapaan monet tutkijat olettavat, että tuotetuissa raporteissa on suuriakin eroja (Betz 2011, 7-8). Toimittajia jaotellaan ”sisäpiiri-osallisiksi” ja ”ulkopuolinen-neutraaleiksi”, joista ensimmäiset ovat väistämättä itse osallisia konfliktissa ja jälkimmäiset taas tietynlaisessa etulyöntiasemassa neutraalisuutensa takia, joskin heiltä voi puuttua olennaista ymmärrystä konfliktin syistä, joka taas konfliktiyhteiskunnasta tulevilla toimittajilla on. (ema.)

Pro gradu -tutkimukseni tutkimuskysymys kuuluu:

Millä keinoilla journalistit julkisuuden ammattilaisina sekä journalismi instituutiona voivat vaikuttaa konfliktin jälkeisen rauhan vaalimiseen ja sovinnonteon aloittamiseen?

Tutkimuskysymykseen liittyviä alakysymyksiä ovat:

Millaisia ammattieettisiä kysymyksiä liittyy konflikteista uutisoimiseen?

Mikä rooli julkisuudella on konfliktin jälkeisissä tilanteissa?

Näihin kysymyksiin pyrin vastaamaan luomalla niin kutsutun sovintojournalismin käsitteen määritelmän. Tutkimusmetodi on teoriaa luova tutkimus, eli tutkimus tapahtuu luomalla uutta teoreettista ajattelua käsitteen muodossa.

1.2 Tutkimuksen tarkoitus

Tutkimuksen perusta on vahvasti eettinen ja journalistista professiota refleктоiva. Pro gradu - tutkimuksen rajoissa haluan tarkastella erityisesti konfliktitilanteista raportoisimisessa ja niitä koskevassa uutisoinnissa keskeiseksi nousevia journalistisia arvoja ja tehtäviä. Käsittelemäni tutkimuskysymys - *miten journalismi voi vaikuttaa sovinnonteon syntymiseen konfliktin jälkeen* - sisältää sisäänrakennettuja oletuksia, joita pyrin avaamaan ja perustelemaan kaikissa tutkimuksen eri luvuissa.

Tarkasteltavasta aiheesta, eli toimittajien roolista konfliktin jälkeisissä tilanteissa, ei ole julkaistu aikaisemmin juuri mitään suomen- tai muunkielisiä tutkimuksia, ja suurta osaa tässä tutkimuksessa esittelemistäni käsitteistä ei ole aiemmin suomennettu tai niille ei ole vakiintunut mitään tiettyä suomennosta. Olen pyrkinyt aina kirjoittamaan alkuperäisen käsitteen sulkuihin suomentamieni käsitteiden yhteyteen. Tutkimuksen kirjoittaminen suomeksi palvelee aihepiiriä koskevan keskustelun käynnistämiseksi Suomessa. Toivon, että tulevat tutkimukset kehittävät käsitteitä edelleen ja myös haastavat omat tulkintani. Tämä tutkimus on monella tapaa vasta alkusysäys, jonka toivon innostavan muita kritisoiimaan, haastamaan ja kehittämään edelleen uusia ajatuksia.

Konflikteista raportointia ja propagandaa on tutkittu tiedotusopin ja viestinnän aloilla paljon (kts. esimerkiksi Lasswell 1927; Luostarinen 1994; Allan ja Zelizer 2004). Propagandatutkimuksella on pitkät perinteet, ja tutkijoita on jo kauan kiinnostanut, millainen kuva konfliktista uutisten ja reportaasien kautta piirtyy. Myös journalistien tehtäviä ja etiikkaa sekä journalismin yhteiskunnallista roolia on tarkasteltu tiedotustutkimuksen piirissä useaan otteeseen.

Rauhanjournalismi on syntynyt propagandatutkimuksen löydösten pohjalta ja niiden kritiikkinä. Se lähtee ajatuksesta, että journalisti aktiivisesti ajaa raportoinnissaan rauhan asiaa valtavirtamedian sotapropagandan ja sodanlietsonnan sijaan. Pyrin esittämään, miten tähän lähtökohtaan on rauhanjournalismissa päädytty ja tarkastelemaan, millaisia ongelmia rauhanjournalismiin liittyy.

Rauhan- ja konfliktintutkimukseen puolestaan liittyy keskeisesti ajatus konfliktien ymmärtämisestä, joka puolestaan palvelee konfliktinratkaisumenetelmien kehittämistä. Suomessakin on toimijoita, kuten kansalaisjärjestöjä ja valtion elimiä, jotka aktiivisesti osallistuvat konfliktinratkaisuun maailmalla. Sovinnonteko on yksi konfliktinratkaisuun liittyvä käsite, jolla tarkastellaan sitä, miten menneisyyttä ja siihen liittyviä uhrikokemuksia, menetyksiä, rikoksia, väkivaltaisuuksia ja muistoja käsitellään. Haluan keskittyä nimenomaan sovinnontekoon, sillä kuten perustelen myöhemmin, journalismi voi vaikuttaa sen syntymiseen ja sille suotuisten kertomusten luomiseen erityisen paljon verrattuna muihin konfliktinratkaisun osa-alueisiin.

Tutkimuksen keskeinen ajatus on, että journalisteilla on tietty vastuu kriittisesti tarkastella oman raportointinsa vaikutuksia yhteiskunnassa ja erityisesti konfliktin jälkeisissä tilanteissa, jolloin uhkana on edelleen konfliktin eskaloituminen väkivaltaisuuksiksi ja jolloin konfliktin aikaiset vastakkainasettelut ja vihollisuudet ovat vielä läsnä. Journalistiset tuotokset ovat julkisia ja siten yhteiskunnallisesti merkittäviä. Ne luovat tilaa laajalle keskustelulle ja asioiden julkiselle käsittelylle. Kestävän rauhan saavuttamiseksi on tärkeää, että yhteiskunnassa syntyy sovinnontekoa edistäviä aloitteita.

Umberto Eco on listannut hyvän tieteellisen tutkimuksen kriteerejä. Hänen mukaansa tieteellisessä tutkimuksessa kyse on ”itsenäisestä tutkimuksesta, jossa on tietysti hallittava aihetta koskeva koko keskustelu, mutta ennen kaikkea on 'keksittävä' jotakin, mitä muut eivät vielä ole sanoneet” (Eco 1990, 18). Toivon, että pystyn omalla käsitteelläni tuomaan jonkin uuden ajatuksen tieteelliseen keskusteluun, josta voi puolestaan jatkaa edelleen journalistien ja konfliktien suhteen pohdintaa.

Econ mukaan tutkimus on tieteellinen, kun:

- 1) Tutkimuskohde on täsmällinen ja sen on määriteltävä niin, että muutkin voivat sen tunnistaa.
- 2) Tutkimuksen on esitettävä tästä kohteesta jotakin, mitä ei ole ennen sanottu tai sitten esitettävä uudesta näkökulmasta ennestään tutut seikat.

3) Tutkimuksesta on oltava hyötyä muille. Tutkimus on tieteellinen, jos (kohtien 1 ja 2 ehtojen lisäksi) se lisää jotenkin tiedeyhteisön tiedon määrää ja jos kaikissa tulevaisuudessa kirjoitettavissa tutkimuksissa se pitäisi ainakin periaatteessa ottaa huomioon.

4) Tutkimuksessa on annettava perusteet siinä esitettyjen hypoteesien oikeaksi tai vääräksi osoittamiselle, ja siinä on annettava ainekset keskustelun julkiselle jatkamiselle. (Emt. 43-46.)

Nämä ohjeet mielessäni aion etsiä vastausta tutkimuskysymykselleni. Lähden liikkeelle tutkimuskohteen, konflikteista raportoinnin ja konfliktin jälkeisen sovinnonteon määrittelyistä ja niihin liittyvien käsitteiden avaamisesta. Koko tutkimusta ohjaava näkökulma määrittyy tutkimuskysymyksen kautta. Kun tarkastelen journalistisia tutkimuksia, etsin vastausta journalistien integriteettiin ja rooliin konflikteissa. Rauhan- ja konfliktintutkimusta tarkastellessani kiinnitän erityistä huomiota median ja julkisuuden rooliin sovinnonteossa. Näistä pyrin lopussa luomaan uuden näkökulman jo olemassa olevaan tutkimukseen. Sovintojournalismin käsitettä määrittäessäni käytän teoriaa luovaa tutkimusmetodia.

Uskon, että tutkimuksesta on hyötyä kaikille konfliktiraportoinnista, sotauutisoinnista ja konfliktinratkaisusta kiinnostuneille toimittajille ja alan ammattilaisille.

1.3 Tutkimuksen rakenne

Pyrin tässä tutkimuksessa löytämään vastauksen kysymykseen: Millä keinoilla journalistit julkisuuden ammattilaisina sekä journalismi instituutiona voivat vaikuttaa konfliktin jälkeisen rauhan vaalimiseen ja sovinnonteon aloittamiseen? Kuten kuviosta 1.3 näkyy, haen vastausta kahdesta eri lähestymissuunnasta, toisaalta viestintätutkimuksesta, toisaalta rauhan- ja konfliktintutkimuksesta. Näiden lähestymissuuntien rinnalla ovat empiiriset esimerkit, jotka saavat yhtä suuren painoarvon tutkimuskysymyksen vastausta muotoiltaessa. Haluan vastata tutkimuskysymykseeni muodostamalla uuden käsitteen, sovintojournalismin, määritelmän.

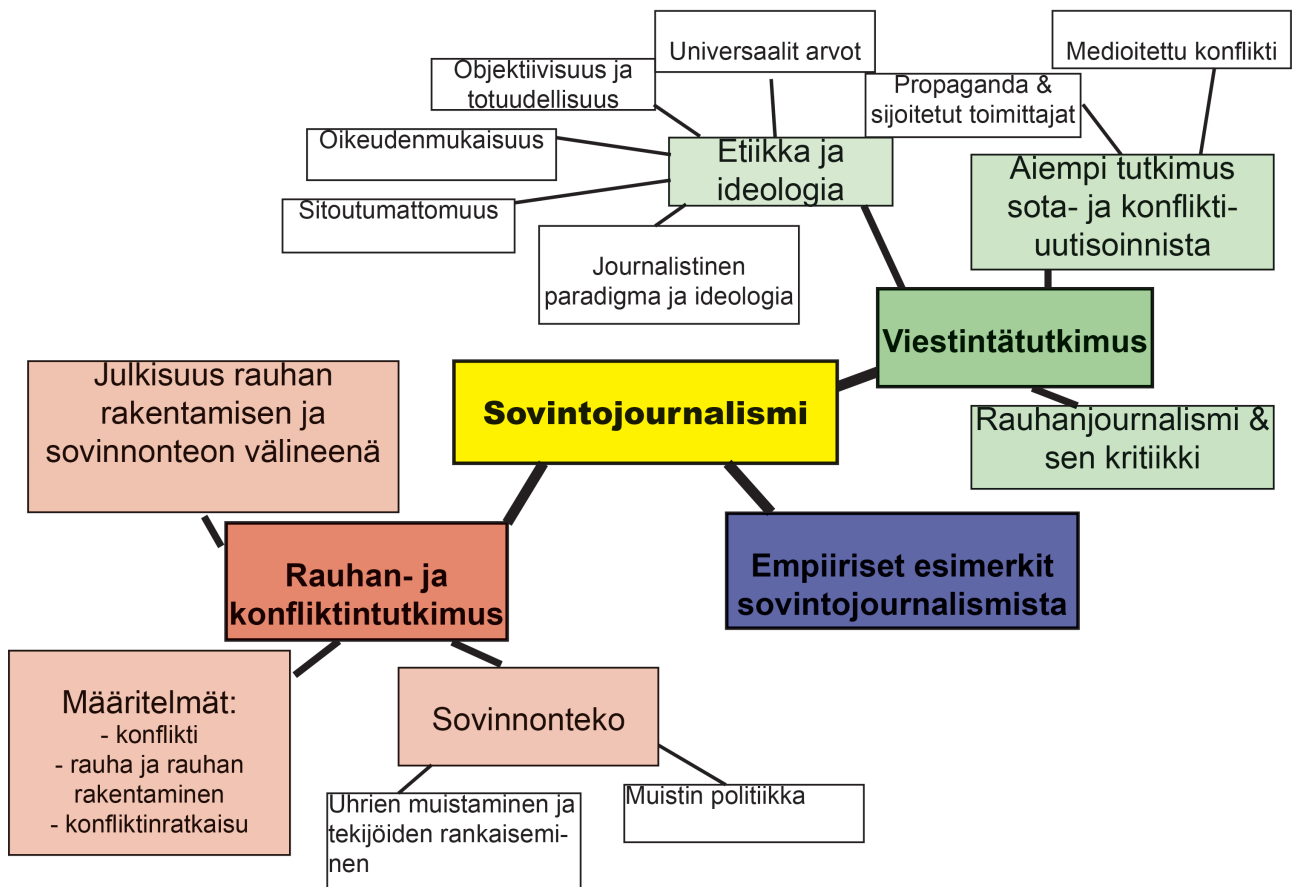
Tutkimus on jaettu johdantoon ja neljään lukuun. Luku 2 käy läpi keskeisiä journalistieettisiä lähtökohtia ja pyrkii haastamaan ja ajattelemaan ne uusiksi. Lisäksi esittelen keskeisiä löydöksiä sota- ja konfliktiuutisten tunnuspiirteistä ja toimittajien roolista konflikteissa. Lopuksi käsittelen tarkemmin valtavirtauutisten kritiikistä syntynyttä rauhanjournalismin koulukuntaa sekä teen päätelmiä siitä, mitä toimittajien konfliktiraportointi voisi parhaimmillaan pitää sisällään.

Luku 3 keskittyy keskeisten konfliktin jälkeisiin tilanteisiin sekä rauhaan liittyvien käsitteiden määrittelyyn ja tarkasteluun julkisuuden ja median näkökulmasta. Millainen rooli julkisuudella on rauhan rakentamisessa rauhan- ja konfliktintutkimuksen tähänastisen ymmärryksen mukaan? Perustelen myös rajaukseni sovinnonteon tarkasteluun journalistisena lähtökohtana - eli miksi julkisuus on erityisen merkityksellinen juuri kollektiivisen anteeksiannon ja yli etnisten, kansallisten, uskonnollisten tai muiden rajojen menevän solidaarisuuden synnyttämisessä, väkivaltaisuuksiin syyllistyneiden tekijöiden rikosten dokumentoinnissa sekä eri puolilla jakolinjoja syntyneiden uhrien muistamisessa.

Luku 4 esittelee tapausesimerkit journalistien tai medioiden toteuttamista konfliktin jälkeisistä sovintoprojekteista. Esittelyssä on Nepalissa sisällissodan jälkeen toteutettu *A People's War* -valokuvanäyttely, Post-Conflict Research Centerin työ Bosnia-Hertsegovinassa sekä apartheidin jälkeisen Etelä-Afrikan totuuskomission televisiointi. Kuvailen lyhyesti kunkin projektin lähtökohtia ja tavoitteita sekä niiden keskeisen sisällön. Luvun lopuksi pyrin etsimään projekteista samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia.

Teoreettisen ja empiirisen taustoituksen jälkeen lähden luvussa 5 vetämään yhteen eri lähestymissuuntien löydöksiä. Määrittelen kehittämäni sovintojournalismin (*reconciliative journalism*) käsitteen, joka kuvaa journalismin funktiota konfliktin jälkeisissä tilanteissa.

Lopun päätelmissä esitän metodikritiikkiä ja asetan lähtökohtia mahdollisille jatkotutkimuksille.

Kuvio 1.3 Käsitekartta sovintojournalismin käsitteen taustasta. Värät merkitsevät eri lähestymissuuntiin kuuluvia käsitteitä. Sovintojournalismin käsite syntyy kolmen eri kentän (rauhan- ja konfliktitutkimuksen, viestintätutkimuksen ja empiiristen esimerkkien) synteessä

2. Ensimmäinen lähestymissuunta: Journalistin eetos, konventiot ja konfliktiuutisointi

Kunakin aikana ja kussakin yhteiskunnassa vallitsee tietty valtavirran käsitys siitä, mikä määrittää ammattimaista journalismia. Ammattimaisuuden pohjana tai suorastaan takeena pidetään tiettyjen eettisten koodistojen sekä journalistisen kulttuurin noudattamista. Journalistinen kulttuuri syntyy kulttuurisesti neuvoteltujen ammattimaisten arvojen ja käytäntöjen kautta, jotka ulottuvat yksittäistä toimittajaa paljon laajemmalle (Hanitzsch 2012, 473-4).

Tähän tutkimukseen on vaikuttanut vahvasti omia opiskeluitani hallinnut angloamerikkalainen journalistinen kulttuuri, jonka rinnalla on olemassa useita muita journalistisia kulttuureita. Vaikka tutkijoiden on mahdollista tunnistaa tiettyjä eettisiä arvoja, jotka jaetaan universaalilla tasolla (kts. luku 2.1.5), on eri journalistisissa kulttuureissa jonkin verran eri nyanssi- ja painotuseroja, kun katsotaan journalistista eetosta ja moraalia. Angloamerikkalainen journalistinen kulttuuri määrittää siis tämän tutkimuksen otteen, kun tarkastelen perinteisiä eettisiä kulmakiviä konfliktiuutisoinnin valossa. Samalla niistä esitetty kritiikki asettuu myös osaksi juuri angloamerikkalaisten viestintäkeskustelua.

Haluan tässä luvussa tarkastella lähemmin modernin journalistietiikan perustana pidettyjä arvoja ja käsitellä erityisesti niitä kohtaan esitettyä kritiikkiä. Kuvailen lyhyesti arvot ja ihanteet, jonka jälkeen problematisoin niitä tutkimuslöydösten avulla. Pyrin kysymään: millainen journalistietiikka palvelisi kestävän rauhan asiaa?

2.1 Journalistin etiikka ja ideologia

2.1.1 Objektiivisuus ja totuudellisuus

Objektiivisuuden käsitteellä on erityinen merkitys tämän tutkimuksen kannalta. Vaikka se on monissa journalistissa perinteissä hylätty kokonaan, on sitä pitkään pidetty arvossa oman tutkimuksellisen taustani määrittävässä angloamerikkalaisessa journalistisessa kulttuurissa.

Perinteen sisällä objektiivisuuden käsitettä on alettu problematisoida vasta hiljattain. Perinteisellä objektiivisuudella tarkoitetaan ymmärrystä uutisten objektiivisuudesta, joka sai alkunsa 1900-luvun alun Yhdysvalloissa. Objektiivisuuden noudattamisen ydinajatus on, että journalistin täytyy tarjota

suoraa, puolueetonta tietoa uutisten muodossa, joissa hänen omat mielipiteensä eivät näy. Termi levisi nopeasti toimituksissa ja tuli osaksi lehdistön ammattikoodistoa ja oppikirjoja. Uutinen on perinteisen määritelmän mukaan objektiivinen, jos se on tosiasiallinen ja tarkka kuvaus jostakin tapahtumasta. Toimittaja raportoi ainoastaan faktat eikä esitä kommentteja, tulkintoja tai spekulatioita. Lisäksi raportti on neutraali ja asettuu asiaa koskevien eriävien mielipiteiden ulkopuolelle. (Ward 2009, 73.)

Stephen J. A. Wardin mukaan objektiivisuuteen läheisesti liittyvästä totuudesta on käyty paljon filosofisia keskusteluja, mutta valtavirran journalismissa totuus on käsitetty realismin ajattelusuunnan kuvailemana ”tarkkana havainnointina ulkoisista tapahtumista”. Ymmärrän tässä käsitellyssä yhteydessä totuuden (*truth*) ja totuudellisuuden (*truthfulness*) synonyymeina, koska journalismia määrittävinä arvoina ne ohjaavat samanlaiseen ajatteluun ja toimintaan. Totuudellisuutta noudattava raportointi näkee tosien asioiden ja tapahtumien vastaavan maailmaa sellaisena kuin se on, kun taas väärät eivät vastaa sitä. Realistien koulukunta ei syvenny kysymyksiin siitä, vastaavatko uskomukset ja niiden kohteena olevat objektit toisiaan sekä miten me määrittelemme, mikä on totta - sen sijaan totuus määrittyy ulkopuolisista objekteista ja todisteista käsin. Objektiivisuus ja totuudellisuus linkittyvät vahvasti toisiinsa realistisessa teoriassa, sillä ontologinen (olemassa oleva metafyyssinen) objektiivisuus mahdollistuu realistien määrittelemästä ulkopuolelta tulevasta totuudesta, josta todistavat ulkopuoliset objektit. (Ward 2009, 72.)

Tutkijat kuitenkin toteavat, että objektiivisuuden käsite on oman aikansa luomus. Michael Traber kirjoittaa: ”Joukkoviestinten luonne on määrittynyt historiallisissa prosesseissa, joita ovat ohjanneet tietyt poliittiset ja taloudelliset intressit. Niiden sisältämät arvot ja myytit, joita ne heijastavat, ovat osa tiettyä mediakulttuuria. Yksi tällainen myytti on median ylistetty objektiivisuus.” (Traber 2008, 206.)

Gaye Tuchmanin esitystä toimittajien objektiivisuutta koskevista käsityksistä on lainattu useissa objektiivisuutta käsittelevissä tutkimuksissa. Hänen mukaansa objektiivisuus toimii toimittajille suojamuurina kriitikoita vastaan (Tuchman 1972, 660). Hän kirjoittaa, että jokainen uutinen koostuu toimittajan kokoamista ja arvioimista ”faktoista” (lainausmerkit alkuperäisessä tekstissä, huom. AS), joista toimittajat ovat tilivelvollisia. Jokainen uutinen sisältää siis vaaran siitä, että vääristynyt fakta vaikuttaa negatiivisesti julkaisumedian toimintaan ja siten laskee median voittoja.

Toimittajat sietävät faktojen oikeellisuudesta syntyvää painetta korostamalla objektiivisuuttaan ja sitä, että faktat kerätään sitoutumattomalla, puolueettomalla tavalla. (Ema. 663-664.)

Faktojen tarkistamisen lisäksi toimittajat puolustavat objektiivisuutta eri strategioilla. Tuchmanin määrittelemässä ensimmäisessä strategiassa toimittajat esittävät vaikeasti tarkastettavat faktat kahtena mahdollisuutena, jotka voivat olla jopa ristiriidassa keskenään: toimittaja on objektiivinen, kun hän on esittänyt kummankin puolen jostakin asiasta. Näin päätös siitä, kenen väite on oikea, jää lukijalle tai kuulijalle. Toinen strategia on tuoda faktan tueksi yleisesti totuudelliseksi hyväksyttyä todistusaineistoa, jolloin ”faktat puhuvat puolestaan”. Kolmas strategia on käyttää harkitusti lainauksia ja lainausmerkkejä, joilla häivytetään toimittaja jutun taustalle: toimittaja voi esimerkiksi etsiä haastateltavia, jotka sanovat jutussa sen mitä hän itse ajattelee. (Ema. 666-668.)

Ward kirjoittaa *Handbook of Mass Media Ethics* -teoksessa, että moderni journalistietiikka rakentuu totuuden ja objektiivisuuden peruspiirien varaan ja että ne vakiinnuttivat asemansa ammattikunnan sisällä samaan aikaan, kun lehdistö omaksui säännöllisen ilmestymissyklin. Objektiivisuuden normia perusteltiin erityisesti sillä, että sen avulla voitiin tuottaa aiempaa tarkempia ja totuudenmukaisempia raportteja ja säilyttää toimittajien itsenäisyys aikana, jolloin ammattikuntaan kohdistui paljon epäluuloja. Objektiivisuutta pidettiin elintärkeänä tasa-arvoisille demokratioille, sillä kansalaisten oli voitava muodostaa omat mielipiteensä politiikasta ja kulloisestakin hallituksesta. Kommentoiva raportointi nähtiin puolueellisena ja riittämättömänä sisältämänsä tiedon kannalta. (Ward 2009, 75.)

Tumber ja Prentoulis huomauttavat, että objektiivisuuden käsite liitetään ja usein sekoitetaan totuuden, puolueettomuuden, tasapuolisuuden ja neutraaliuden käsitteisiin (Tumber ja Prentoulis 2003, 215-216). Vaikka toimittaja pyrkisi totuuteen, se ei tarkoita sitä että hänen käyttämänsä menetot olisivat objektiivisia (emt. 216). Todellisuus on kirjoittajien mukaan aina sosiaalisesti ja subjektiivisesti rakentunut. Ammattimainen journalistinen professio itsenäistyi objektiivisuuden käsitteen noustua ammattikunnan ohjenuoraksi 1920-luvun Yhdysvalloista alkaen. Objektiivisuudella perusteltiin journalistiseen identiteettiin kuuluvaa sosiaalista vastuusta (emt. 221).

Objektiivisuuden ihannetta on kuitenkin problematisoitu angloamerikkalaisen tutkimuksen piirissä jo jonkin aikaa. ”Jokaisen keskustelun täytyy alkaa totuudellisuuden ja objektiivisuuden ongelmasta

journalismissa”, Ward (2009, 71) kirjoittaa. Nykypäivän journalismissa objektiivisuuden normi on Wardin mukaan kriisiytynyt pahasti. 1950-luvulla objektiivisuuden kultakausi alkoi kääntyä laskuun uusien teknologioiden ja kasvavan kriittisyyden takia. Normi esimerkiksi lisäsi pinnallista raportointia virallisista faktoista, mikä vähensi tapahtumien analysointia ja tulkintaa. Objektiivisuus uhkasi lehdistönvapautta, ja monet puhuivat monipuolisemman, mielipiteitä sisältävän lehdistön puolesta, koska sen nähtiin palvelevan paremmin demokratiaa. Ward uskoo, että journalistietiikan täytyy siirtyä eteenpäin perinteisestä objektiivisuusajattelusta ja pohtia, millaisissa tilanteissa objektiivisuuden periaate johtaa huonoon työn jälkeen. (Ema. 75-81.)

Sotauutisoinnin tutkimuksessa objektiivisuus on saanut erityisen negatiivisen kaiun. McGoldrick summaa, että journalistien objektiivisena pitämä raportointi vain kiihdyttää konfliktia (2006, 2). Niin sanottu objektiivisuus lisää tutkimusten mukaan viranomaislähteiden käyttöä, keskittyy tapahtumiin prosessien sijaan sekä suosii dualismeja konfliktiraportoinnissa (sankari - rikollinen, me - ne jne.). Kirjoittajan mukaan objektiivisuus jättää huomiotta sen, ovatko kaikki kansalaiset tasapuolisesti edustettuina viranomaislähteiden kautta. Lisäksi viranomaiset viljelevät strategiaan ja valtion viralliseen linjaan liittyviä lausuntoja, jotka tekevät väkivallasta entistä todennäköisempää. (Ema. 3.)

Uutiset pyrkivät vastaamaan peruskysymyksiin (kuka, mitä, milloin, missä, miksi, miten?), mutta suurin osa ei käsittele lainkaan tapahtumien syitä (miksi). Usein syynä on rajallinen käytettävissä oleva palsta- tai muu tila. Dualismit puolestaan johtavat siihen, että konflikteista, joissa on osallisena useita eri tahoja, harvoin piirtyy kattavaa kokonaiskuvaa. Myös osapuolien sisällä on eroja, jotka eivät pääse esille yksinomaan vastakkainasetteluista ammentavassa journalismissa. (Ema. 4.)

Objektiivisuudelle vastakkaisena pidetty puolueellisuus on saanut jonkin verran kannatusta niin kutsutun sitoutuneen journalismin piirissä (kts. alempana). Kumpikin ääripää sisältää kuitenkin merkittäviä ongelmia jollakin tapaa vääristyneen informaation sisältönsä takia.

2.1.2 Oikeudenmukaisuus

Joukkoviestinnän tutkijat ovat määritelleet oikeudenmukaisuuden (*justice*) monella eri tavalla. Monet ovat lähteneet filosofi John Rawlsin määritelmästä, jossa oikeudenmukaisuus merkitsee oikeuden osoittamista eri yhteiskunnan jäsenille ja etenkin herkkyyttä niitä kohtaan, jotka ovat

huonoimmassa asemassa. Se on ammattitaitoista pyrkimystä tasa-arvoon. Kommunitarianismin periaatteen mukaan oikeudenmukaisuuden tunne alkaa siitä, kun ihmisten välille syntyy heidän elämälleen keskeisiä yhdyssiteitä. Craigin mukaan tästä seuraa journalisteille, että heidän uutisoinnin kohteeksi tulevat aiheet, jotka vaativat eettisten valintojen tarkastelua, tulisi käsitellä uutisissa paitsi tapahtumien myös tämän eettisen ulottuvuuden kautta. (Craig 2009, 203-206.)

Journalismi voi tarjota monenlaisia mahdollisuuksia oikeudenmukaisen yhteiskunnan tavoittelussa, sillä se tarjoaa tilan julkiselle keskustelulle ja päättelylle (Rao 2013, 235).

Journalistien sosiaalista vastuuta korostavat teoriat kannustavat myös toimittajia ottamaan raportoinnissaan huomioon oikeudenmukaisuutta koskevia kysymyksiä, sillä toimittajien tulisi ensisijaisesti palvella yhteiskuntaa eikä ainoastaan tarjota tietoa. Tämä johtaa siihen, että raportoinnin täytyy tarkastella eri institutionaalisia kerroksia ja toimijoita, jotka ovat kytkeytyneet kulloinkin käsiteltävänä olevaan asiaan kuten myös käytäntöjä ohjaavaan lainsäädäntöön ja menettelytapoihin. (Craig 2009, 207-208.)

Mielestäni journalistien sosiaalinen vastuu on läsnä myös konfliktitilanteissa ja niiden jälkeen, jolloin yhteiskunta on erityisen jakautunut ja polarisoitunut. Oikeudenmukaisuuden sokea tavoittelu on hyvin vaarallista ja usein perättömien ajojahtien taustalla. Sen voi kuitenkin yrittää ymmärtää ensisijaisesti Rawlsin ”ammattitaitoisena pyrkimyksenä tasa-arvoon”, vääryyksien, korruption, väärin- ja hyväksikäytön paljastamisena tasa-arvon nimissä ja ihmisten asettamisesta vastuuseen teoista, joilla he ovat aiheuttaneet vääryyttä muita ihmisiä kohtaan.

Oikeudenmukaisuus on tässä mielessä läheisesti kytköksissä käsitykseen journalisteista todistajina konflikteissa (Tumber 2013). Kauheuksien ja rikosten dokumentointi tekee toimittajasta silminnäkijän, joka etsii tapahtumille selityksiä. Silminnäkijäys pitää sisällään vastuun sodan uhreja kohtaan, sekä toimittajan työn tarkastelun oikeudenmukaisuuden, osallistumisen ja arvostelun kannalta. (Emt. 61.)

Toimittajat voivat myös tahtomattaan joutua todistajiksi kansainvälisiin tuomioistuimiin, sillä he ovat usein niitä harvoja ulkopuolisia silminnäkijöitä, jotka ovat olleet läsnä konflikti- ja sota-alueilla. Kansainvälistä oikeutta ajetaan erilaisissa tuomioistuimissa, kuten Kansainvälisessä rikostuomioistuimessa ICC:ssä, sekä esimerkiksi yksittäisten konfliktien sotarikosten tutkimiseksi perustetuissa alueellisissa tuomioistuimissa, kuten esimerkiksi Jugoslaviassa, Ruandassa, Sierra

Leonessa ja Kambodzassa. Sotakirjeenvaihtajien ja -kuvajournalistien käsitykset omasta työstä sotarikosten dokumentointina onkin muuttunut tiedostavampaan suuntaan. (Emt. 62-63.)

Toimittajille on myös viime aikoina alettu luoda ohjeistuksia siitä, mitä heidän tulisi ottaa raportoinnissaan huomioon, jotta dokumentit kelpaavat todistusaineistoksi sotarikostuomioistuimissa (kts. Sullivan & Anderson 2006). Todistusaineiston kerääminen tapahtuu yksinomaan siinä toivossa, että konfliktin aikana tapahtuneista vääryyksistä jaetaan myöhemmässä vaiheessa oikeutta jossakin virallisessa tuomioistuimessa. Yksittäisen toimittajan on mahdotonta luoda kokonaiskuvaa kaoottisesta tilanteesta, jossa risteilee useita kilpailevia tietoja ja propagandaa.

2.1.3 Sitoutumattomuus

Sitoutumattomuuden periaatetta pidetään luvun alussa problematisoidun objektiivisuuden mahdollistajana. Tästä näkökulmasta onkin mielenkiintoista tarkastella Martin Bellin *The journalism of attachment* -artikkelia, jossa hän määrittelee sitoutuneen journalismin. Yli 30 vuotta toimittajana työskennellyt Bell kuvailee, kuinka hän sotakirjeenvaihtajauransa alkuvaiheessa sai kuulla muilta BBC:n toimittajilta heidän etäisyyden ja objektiivisuuden traditiostaan. Bellin oman kokemuksen mukaan on kuitenkin paljon todenmukaisempaa puhua *sitoutuneesta journalismista* (*journalism of attachment*), jossa journalismi välittää kohteistaan sekä on tietoinen velvollisuuksistaan. ”Journalismi ei ole puolueeton hyvän ja pahan, oikean ja väärän, uhrin ja alistajan välillä”, Bell kirjoittaa (Bell 1998, 16). Martin Bell oli ensimmäisiä, joka pyrki rikkomaan myytin toimittajasta puolueettomana tarkkailijana ja kutsui journalismia ”moraaliseksi hankkeeksi”. Samalla hän kehottaa kollegojaan luopumaan objektiivisuuden tavoittelusta. (Ema. 15-22.)

Bellin huomio siitä, että journalismi on osa tapahtumia ja että toimittajilla on vastuu raportoinnistaan, on säilynyt myös myöhemmissä konfliktiuutisointiteorioissa. Sitoutunut journalismi ei kuitenkaan ole käsitteenä aivan ongelmaton. Wilhelm Kempfin mukaan sitoutuneen journalismin käsite sivuttaa konfliktin syvemmän analysoimisen ja tarkastelee sitä kamppailuna kahden vastakkaisen asian, hyvän ja pahan, välillä. Sitoutunut toimittaja näkee tehtävänänsä tuottaa moraalista painostusta kansainväliselle yhteisölle, jotta se ottaisi kantaa konfliktiin ja aloittaisi diplomaattisen tai sotilaallisen väliintulon. Sitoutuneisuuden moraalinen ehto antaa toimittajille valtuudet hylätä professionaalisen koodistonsa ja totuudellisuuden perusarvon korkeamman moraalisen tehtävän takia. (Kempf 2008b, 34.)

Kempfin yhteiskunnallispsykologinen lähestymistapa paljastaa, että konfliktin aikana ryhmän jäsenet, ja toimittajat siis omissa sosiopoliittisissa ryhmissään, lisäävät identifioitumistaan omaan ryhmäänsä ja sen asemaan. Konfliktitilanteissa toimittajat ovat osallisia samoihin ryhmän sisäisiin mekanismeihin. Niinpä (a) toimittajat kehystävät konfliktit niillä samoilla psyykkisillä malleilla, jotka hallitsevat heidän edustamisensa yhteiskunnissa ja/tai ovat yhteneväisiä edustamansa ryhmän poliittisen agendan kanssa (b) toimittajat muuttavat psyykkiset mallinsa joilla he tulkitsevat konfliktia muuttuvien poliittisten tilanteiden mukaan ja (c) vaikuttavat yleisön mielikuviin konfliktin kiihtymisen tai rauhoittumisen mahdollisuuksista. (Emt. 36.)

Perinteisesti toimittajille tärkeä sitoutumattomuus joutuu siis suurien haasteiden eteen konfliktitilanteissa, joissa tavalliset ammatilliset ohjenuorat joutuvat väistymään muiden yksittäisen toimittajan identiteettiä määrittävien asioiden tieltä. Bellin kuvailema sitoutunut toimittaja taas identifioituu tarkoituksenmukaisesti yhteen konfliktin osapuolista ja pyrkii synnyttämään empatiaa sitä kohtaan, mikä sivuuttaa kokonaan konfliktin syvällisen ymmärtämisen ja yhtäläisyyksien etsimisen eri osapuolien kokemassa kärsimyksessä, jolloin konflikti alkaa yhä enemmän näyttäytyä ”hyvien” ja ”pahojen” välisenä taisteluna.

Jos toimittaja ei voi täysin olla sitoutumatta mutta ei saisi sitoutua vain yhteen konfliktiin osallistuvaan tahoon, mihin toimittajan siis pitäisi sitoutua?

Aiemmin mainitut kansainväliset vertailut eri maiden toimittajakulttuureista ja niitä ohjaavista ammattiarvoista ovat löytäneet myös jaettuja arvoja, jotka voisivat olla yksi vaihtoehto eettisesti sitoutuneelle journalismille. Esimerkiksi Kaarle Nordenstreng tarkastelee *International Principles of Professional Ethics of Journalism* -dokumenttia vuodelta 1983, joka syntyi kaikkien mantereiden journalistijärjestöjen edustajien konsensuksena ja joka palveli eräänlaisena manifestina kuvaamaan maailmanlaajuisesti jaettuja arvoja ammattikunnan sisällä. Dokumentilla on poliittinen ulottuvuus, jota Nordenstreng kutsuu ‘demokraattiseksi’. Hän korostaa, että se syntyi eri maiden toimittajajärjestöjen, eikä esimerkiksi valtioiden, aloitteesta. Nordenstrengin mukaan vuoden 1983 dokumentti osoittaa, että journalistien maailmanlaajuinen ammattikunta heijastaa vahvasti YK:n arvopohjaa ja kansainvälistä lakiperustaa. Journalisti toimii välineenä ihmisten oikeudelle totuudenmukaiseen informaatioon, jossa totuus ymmärretään todellisuutena, joka puolestaan kerrotaan yleisölle niin virheettömästi ja ymmärrettävästi kuin mahdollista. (Nordenstreng 1989, 252.)

Eettiseen koodistoon on lisäksi kirjattu toimittajille aiemmin mainittu sosiaalinen vastuu: journalismi nähdään kautta alueiden sosiaalisesti sitoutuneena, sillä journalistit ovat sitoutuneet paitsi antamaan yleisölle mahdollisimman virheetöntä tietoa, myös noudattamaan universaaleja humanistisia arvoja (emt. 254). Nordenstrengin tässä yhteydessä käyttämä termi on *committed journalism* erona *journalism of attachment* -termille: journalistinen professio kokonaisuudessaan sitoutuu johonkin koodistoon, toisin kuin *journalism of attachmentin* yksittäinen toimittaja, joka kiinnittyy johonkin tavoitteeseen tai tahoon etsiessään oikeutta. Vaikka kumpikin termi suomentuu ”sitoutuneisuudeksi”, on niissä suuri merkitysero.

Niinpä toimittajat eivät ole täysin neutraaleja mitä tulee universaaleihin rauhaa, demokratiaa, ihmisoikeuksia, sosiaalista kehitystä ja valtioiden itsenäisyyttä koskeviin arvoihin, vaan toimittajien ammattimaisuuden mittariksi muodostuu sitoutuminen tähän universaaliin koodistoon. ”Tämän perusteella uusi ’sitoutunut’ journalismi ei näytä kovin suurelta edistykseltä. Sehän vain avoimesti sitoutuu niihin arvoihin, jotka muodostavat kansainvälisen lain ja järjestyksen perustan. Jos se tuntuu radikaalilta askeleelta, kertoo se vain siitä, miten heikosti kansainväliset arvot on tunnustettu ja kielii nurkkakuntaisten arvojen yliotteesta”, Nordenstreng kirjoittaa. (Emt. 254-255.)

Toimittajien tulisi kokea sosiaalista vastuuta kansalaisyhteiskunnasta ja ruohonjuuritasosta, ei päättävässä asemassa olevasta eliitistä. Traber korostaa lisäksi toimittajien olevan vastuussa yleisölleen, ei valtiolle. Journalismi ei voi toimia valtion puhemiehenä tai valtion puolestapuhujana, Traber kirjoittaa. Sen sijaan se täytyy ymmärtää elintärkeänä palveluna yleisölle, jolla taataan informaation leviäminen ja siitä syntyvä keskustelu, jotka ovat aktiivisen kansalaisuuden ja kansalaisyhteiskunnan edellytyksiä. (Traber 2008, 211.)

2.1.4 Rauha eettisenä lähtökohtana

Edellä tarkastellut neljä arvoa objektiivisuus, totuudellisuus, oikeudenmukaisuus ja sitoutumattomuus ovat journalistieettisiä lähtökohtia, jotka löytyvät melkein kaikkien mantereiden journalistisista ohjeista ja jotka on hyväksytty hyvin universaalilla tasolla. Samalla niiden on huomattu vaikuttavan vahvasti siihen, miten konflikteista uutisoidaan. Seuraavassa tarkastelen vielä kahta eettistä normia, rauhaa ja niin kutsuttua universaalseettistä koodistoa, raportoinnin lähtökohtina jatkaakseni edellä esitettyjä ajatuksia. Ne eivät edusta valtavirran ajattelua, mutta eri

tutkijat ovat esittäneet niiden nostamista eettisen keskustelun piiriin siinä toivossa, että toimittajat omaksuisivat konfliktia hillitseviä ja rauhaa edistäviä raportointikäytäntöjä.

Rauha journalistiseettisenä lähtökohtana on hyvin vieras. Esimerkiksi Nordenstreng huomasi eri maiden eettisiä koodistoja tarkastelleessa tutkimuksessaan, että ainoastaan Latvian journalistiliiton eettinen koodisto vuodelta 1992 mainitsee rauhan uutisointia määrittävänä perusarvona. Kuuden muun maan - Albanian, Armenian, Montenegron, Puolan, Slovakian ja Slovenian - koodistot sisältävät viittauksia rauhaan kieltämällä sodanlietsonnan ja eri kansalaisuuksien välisiin konflikteihin yllyttämisen. Rauha on siis nykypäivänä hyvin marginaalinen ilmiö valtaviiran journalistietikassa. (Nordenstreng 2008, 65-67; eri maiden journalistieettiset ohjeet kts. EthicNet)

YK:n tasolla on muotoiltu lausuntoja, joilla on haluttu ottaa kantaa informaation vastaanottamista ja levittämistä koskeviin ihmisoikeuksiin ja niitä ympäröivään kulttuuriin. Toisen maailmansodan jälkeen perustetun UNESCO:n (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) julkilausuttu missio on esimerkiksi lisätä suvaitsevaisuutta ja ymmärrystä kommunikaation avulla. UNESCO:n filosofia perustuu laajasti hyväksytyille arvoille, jotka luovat perustan maailmanlaajuiselle vuoropuhelulle. Järjestön perustusasiakirjan mukaan kommunikaation tulee suvaitsevaisuuden lisäksi edistää poliittista perustaa, joka mahdollistaa rauhanomaisen muutoksen ilman väkivaltaa ja sekasortoa. (Magder 2003, 29-30.)

Christians ja Cooper kirjoittavat ihmiselämän pyhydestä universaalin eettisen koodiston perusarvona, mikä edellyttää muun muassa väkivallattomuutta. Väkivallasta kieltäytyminen johtaa ajatukseen siitä, ettei viattomille saa aiheuttaa pahaa rooleistamme ja etnisestä taustastamme riippumatta. Rauha ei ole ainoastaan sodan vastakohta, vaan yksi ihmiselämän pyhyttä kannattelevista peruspilareista, joka on ominainen inhimillisyydellemme. Kirjoittajat kysyvät, pystytäänkö tämä ihmisiä yhdistävä moraalinen lähtökohta muuttamaan filosofiasta todellisuuden intentioksi, eli käytännöksi journalistisessa työssä. (Christians ja Cooper 2009, 60-61.)

Rauhan eettisenä perusarvona on myös ongelmallinen monesta syystä. Kuten tulemme huomaamaan luvussa 3, on rauha mahdollista määritellä monella eri tavalla, ei ainoastaan väkivallan puuttumisena. Toiseksi on rauha uutisointia ohjaavana arvona kiistelty. Rauhanjournalismi (*peace journalism*) on Johan Galtungin kehittämä suuntaus, jossa rauhan ideaali on vahvasti läsnä. Suuntausta on kritisoitu rauhan asian ajamisesta ja journalistiseen

ammattimaisuuteen kuuluvien peruspilareiden, kuten tasapuolisuuden, hylkäämisestä. Palaan tähän käsitteeseen myöhemmin tässä luvussa.

2.1.5 Universaalit arvot

Jos journalistietiikkaa haluaisi tarkentaa journalistisen toimintaympäristön ehtojen piiristä rauhaa ja väkivallattomuutta noudattavaan ajatteluun sortumatta kuitenkaan yhden asian ajamiseen, mistä olisi paras lähteä etsimään kaikille toimittajille pätevää eettistä koodistoa? Kansainvälisellä tasolla on tehty paitsi edellä mainittuja sopimuksia ja dokumentteja, myös mielenkiintoisia vertailuja eri alueiden ja kulttuurien journalistietiikoista. *Worlds of Journalism* -tutkimus mittasi eri maiden toimittajien arvoista löytyviä yhtäläisyyksiä ja eroja. Eroja mielipiteissä oli kolmella eri tasolla: institutionaalisella (millaisia rooleja ja toimintoja journalismilla tulee olla), epistemologisella (kuinka mahdollista on saavuttaa totuus ja kuinka uskottava todistusaineiston tulisi olla) sekä eettis-ideologisella tasolla (miten toimittajat reagoivat eettisiin dilemmoihin). (Hanitzsch 2012, 474.)

Edelleen eettis-ideologinen taso sisälsi seuraavia suhtautumiseroja:

- interventionismi: kuinka paljon toimittajat voivat kiinnittyä tiettyihin tarkoituksiin ja ajaa tiettyjä arvoja
- objektiivisuus: sisältää kaksi perustavaa uskomusta. Toisen mukaan totuus on ”tuolla jossain” ja se voidaan raportoida ”sellaisenaan”; toisen mukaan uutiset ovat väistämättömästi subjektiivisia esityksiä maailmasta
- relativismi: kertoo kuinka vahvasti toimittajat tekevät eettisiä päätöksiä universaaleina pidettyjen eettisen koodistojen ja moraalisten itseisarvojen tai toisaalta muuttuvien tilanteiden mukaan

(Emt. 474.)

Kaiken kaikkiaan 35 maan toimittajien haastattelut kattanut tutkimus selvitti, että etenkin interventionismi ei tyypillisesti saa kannatusta länsimaisten toimittajakulttuurien piirissä. Sen sijaan toimittajat kehittyvissä maissa sekä siirtymäkauden demokratioissa olivat vahvasti interventionismin kannalla. Tarkastelluista maista etenkin Kiina, Egypti ja Uganda erottuivat interventionismin kannattajina. Ne toimittajat, jotka olivat halukkaimpia osallistumaan sosiaalisiin prosesseihin olivat kotoisin maista, joissa poliittisia, taloudellisia ja sosiaalisia muutoksia tarvittiin kaikkein eniten. (Emt. 481.)

Mielenkiintoista oli tutkijan mukaan myös, että kaikista tutkituista maista valtaosa toimittajista kannatti universaalien eettisten normistojen noudattamista tilanteesta ja kontekstista riippumatta (emt. 485). Tämä tukee ajatusta siitä, että pätevää eettistä normistoa voisi etsiä etenkin kansainvälisten tiedon vastaanottamisen oikeutta ja ilmaisunvapautta koskevien sopimusten piiristä. Tässä valtioiden väliset sopimukset eivät kuitenkaan riitä, vaan niillä täytyy olla UNESCO:n kaltaisten, myös kansalaisyhteiskuntaa edustavien instituutioiden mandaatti - toimittajat kun ovat kansalaisyhteiskunnan, eivät niinkään valtion edustajia, etenkin jos ammattikuntaa tarkastellaan vallan vahtikoirana.

Christians ja Cooper toteavat, että nykyään ammattikuntaa määrittävät normit ymmärretään historian tuloksena eikä kovin abstrakteina tai absoluuttisina. He nimeävät useita aloitteita universaalien eettisen koodiston luomiseksi, joka asettaisi yhteiskunnan etusijalle nyt vallitsevan mediakeskeisen ammattimaisuuden tilalle. Esimerkiksi Kaarle Nordenstreng on puhunut kansainvälisesti jaettujen arvojen puolesta ja osallistunut vuonna 1984 julkaistun *The Mass Declaration of UNESCO* -julistuksen muotoiluun, jossa nykyammattietiikan eettiset koodistot määriteltiin mediatalojen edustamiksi arvoiksi. (Christians ja Cooper 2009, 56.)

UNESCO:n julistuksen otsikko kuuluu kokonaisuudessaan: ”Julistus perustavista lähtökohdista koskien joukkoviestinnän vaikutusta rauhan vahvistamisessa ja kansainvälisessä kommunikaatiossa, ihmisoikeuksien edistämiseksi sekä rasismien, apartheidin ja sodanlietsonnan vastustamisessa”. Se muistuttaa, että UNESCO:n perustusasiakirja mainitsee järjestön tehtäväksi edistää rauhaa ja turvallisuutta kansojen välisen yhteistyön kautta. Julistus muistuttaa myös YK:n ihmisoikeuksien julistuksen sisältämästä oikeudesta tiedonsaantiin ja ilmaisunvapauteen. Sen I. artiklan mukaan tiedon vapaa vastaanotto sekä levitys ovat elintärkeitä julistuksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Julistus palvelee ikään kuin muistutuksena kaikkien jäsenmaiden aikaisemmin hyväksymistä ihmisoikeuksista ja rauhaa edistävästä aloitteista sekä asettaa joukkoviestinnälle roolin niiden ylläpitäjänä ja edistäjänä. (Nordenstreng 1989, 295-302.)

Christiansin ja Cooperin mukaan monet universaalit eettiset viitekehykset menevät ammattietiikkaa ja mediainstituutioita pidemmälle. Ne käsittelevät yleistä moraalialueita ja kumpuavat filosofisesta ajattelusta. Esimerkiksi ihmiselämän pyhyys on kirjoittajien mukaan protonormi (*protonorm*), joka sitoo ihmiset yhdeksi joukoksi ja joka edellyttää totuuden, ihmisarvon ja väkivallattomuuden lähtökohtia. Kirjoittajat näkevät ihmiselämän pyhyyden sitovan myös lehdistön kaltaisia sosiaalisia

instituutioita. Ihmisten välisen kommunikaation normatiivinen ydin muodostuu heidän mukaansa lopulta universaalien solidaarisuuden eettisen lähtökohdan ympärille. (Christians ja Cooper 2009, 57 ja 59-61.)

Sitoutuminen universaaleihin arvoihin ei tarkoita sitä, että kulttuuriset erot ajattelutavoissa ja uskomuksissa häviäisivät. Christians ja Cooper uskovat, että tärkeintä on universaalien arvojen kyky vahvistaa ihmisyyttä, eli kyky vapauttaa meidät ja antaa mahdollisuus sosiaaliselle muutokselle. (Emt. 59.)

2.1.6 Journalistinen paradigma ja ideologia

Journalistien toiminnan ja työskentelyn taustalla vaikuttavat tietysti paljon etiikkaa ja eettisiä valintoja laajemmat kysymykset. Olen tarkastellut tässä luvussa erityisen tarkasti niitä eettisiä lähtökohtia, jotka usein mainitaan tai ovat erityisen kiistanalaisia, kun katsotaan konfliktituusointia. Etiikan rinnalla myös toimintakulttuuri, tavoitteet ja ideologiset lähtökohdat vaikuttavat vahvasti toimittajan työhön. Elliottin mukaan teknologian murros on johtanut siihen, että journalisteja tarvitaan entistä enemmän kehittämään ja pitämään yllä demokraattista prosessia yhteisesti jaettujen arvojen avulla. Hän kirjoittaa journalismin uudesta paradigmasta, jonka teknologiamurros on aiheuttanut. Aikaisemmin, näin Elliott, journalistien tuli etsiä totuutta tai vaihtoehtoisesti esittää toisiaan vastustavia mielipiteitä; heidän tuli käyttää lähteinään tunnistettavissa olevia auktoriteetteja; esittää käsiteltävä materiaali objektiivisesti; sekä pitää esitykset yksisuuntaisina. Journalismin uudessa paradigmassa sen sijaan toimittajat etsivät aiheita ja tapahtumia; käyttävät niin omaa kuin avointa tiedonkeruuta hyödykseen; suodattavat tiedon journalistisen näkökulman läpi sekä odottavat palautetta yleisöiltään. (Elliott 2009, 28-31.)

Vanhassa paradigmassa pysyminen vaarantaa kirjoittajan mukaan toimittajien sosiaalisen vastuun yleisöjään kohtaan. ”Viranomaisen on helppo käyttää objektiivista lehdistöä hyväkseen”, Elliott kirjoittaa. Useimmilla tarinoilla ei hänen mukaansa ole ”kahta puolta” kuten toimittajaopiskelijoille opetetaan. Esimerkiksi luonnonmullistuksista kertovilla tarinoilla on vain yksi puoli, se miten mullistus vaikuttaa sen ravistelemalla alueella asuvien ihmisten elämään. Kuitenkin suurimmalla osalla tarinoista on useampi kuin kaksi puolta, jolloin vain kahden rajatun näkökulman kertominen hävittää tarinasta ne hienovaraisuudet, jotka kansalaisten pitäisi ymmärtää tehdäkseen tietoisia omaa toimintaa ja ympäröivää yhteiskuntaa koskevia päätöksiä. (Emt. 35.)

Elliott summaa myös monien tutkijoiden lopputuloksen objektiivisuudesta: vaikka objektiivisuus ja ”kahden näkökulman jutut” olivat 1900-luvun amerikkalaisen journalismin peruspilareita, kertovat ne enemmän sen ajan markkinointistrategioista kuin ammattikunnan eettisistä lähtökohdista. Ne olivat seurausta uutisorganisaatioiden toiveesta laajentaa yleisönsä yksittäisten maantieteellisten ja poliittisten yhteisöjen rajojen yli. Hän huomauttaa, että journalismin uudessakin paradigmassa on silti ongelmansa. Uuden ajan interaktiivisuus, monilähteisyys ja kohdennetut yleisöt sisältävät kaikki vaikutusmahdollisuuksia ja voivat hyvin johtaa erheelliseen tietoon. (Emt. 36.)

Mark Deuze mukaan journalismin todellisuus on muuttunut niin, että journalismin ja muiden julkaisumuotojen väliset erot ovat häviämässä. Toimittajien työskentelyolosuhteisiin vaikuttavat hänen mukaansa instituutiot (kuka omistaa mediateollisuuden?) ja omistuksen keskittyminen, sillä mediataloja säätelevät tietyt intressit, jotka heijastuvat uutistyöhön. Lisäksi teknologinen kehitys monipuolistaa uutistuotantoa tavalla, jonka monet toimittajat kokevat lisäpaineeksi ilman minkäänlaista lisäarvoa - toiset taas, etenkin nuoret tekijät, ottavat teknologisen kehityksen paremmin vastaan. Journalistista tuotantoa rajoittavat organisaation hierarkiat sekä rutiinit. (Deuze 2007, 143-162.)

Journalistinen ideologia puolestaan, näin Deuze, muodostuu niistä ideoista ja näkemyksistä, joka ryhmällä on itsestään. Ideologia on toimittajien kollektiivinen tieto, jota he soveltavat päivittäisessä työssään. Toimittajat tuntevat, että nämä arvot antavat uskottavuutta ja legitimizeettiä sille mitä he ja heidän kollegansa tekevät. (Emt. 163.)

Galtung ja Ruge laativat jo 1960-luvun puolivälissä kahdentoista kohdan listan uutiskriteereista, johon viestintätutkijat palaavat yhä edelleen. Tutkijoiden mukaan tietyt vakiintuneet uutiskriteerit vaikuttavat siihen, mitkä tapahtumat nousevat uutisiksi (Galtung ja Ruge 1965, 65). Esimerkiksi tapahtuman ainutlaatuisuus, kulttuurinen läheisyys, odottamattomuus, eliittiin kuuluvat valtiot, eliittiin kuuluvat ihmiset ja tapahtuman negatiivisuus (esim. luonnonkatastrofi) lisäävät tapahtumien mahdollisuuksia nousta uutisiksi. Kriteerit eivät ole toisistaan riippumattomia, vaan korreloivat toisensa kanssa. (Emt. 64-71.) Uutiskriteerit ovat osa journalistista paradigmaa ja journalistisia käytäntöjä ja vaikuttavat toimittajien työskentelyyn. Konflikteista uutisoidessa uutiskriteerit vaikuttavat siten, että odottamattomat tapahtumat, eliitin (valtioiden tai ihmisten) kytkeytyminen

konfliktiin sekä tapahtuman negatiivisuus (suuri uhriluku) nostavat tiettyjä tapahtumia konfliktista uutisiksi ja jättävät niiden taustoittamisen tai pitkän aikavälin kehitykset vähemmälle huomiolle.

2.2 Aiempi tutkimus konfliktiuutisista

On turvallista sanoa, että maan päällä on olemassa rauhaa huolimatta mediasta ja journalismista, eikä suinkaan niiden ponnistelujen takia, Kaarle Nordenstreng kirjoittaa (2008, 63).

Nordenstrengin lausahdus asettuu kontekstiinsa, kun tarkastellaan valtaviiran uutisten uutiskriteerejä ja millaiseen uutisointiin ne ohjaavat. Ristiriidoista ja konflikteista saa paremmin myyviä uutisia kuin hitaista muutosprosesseista, kuten vaikka ilmastonmuutoksesta. Uutisiin sodista liittyy vielä aivan erityisiä ongelmia, joiden taustalla ovat uskollisuuden, vastuun, totuuden ja tasapuolisuuden kysymykset, kuten Stuart Allan ja Barbara Zelizer kuvailevat teoksessaan *Reporting War - Journalism in Wartime* (2004). Sodista uutisoiminen vaatii tutkijoiden mukaan perusarvojen uutta tarkastelua, koska haastavat olosuhteet vaikuttavat pakostikin toimittajan työhön (Allan ja Zelizer 2004, 4).

Sotaraportoinnissa on erityisen vaikeaa noudattaa angloamerikkalaiselle journalismille keskeistä objektiivisuuden normia. Seow Ting Lee kritisoi objektiivisuuden tavoittelua siksi, että se tahtomattaan vaikuttaa siihen, miten konfliktia kuvaillaan. Objektiivisuutta käytetään Leen mukaan tekosyynä sille, etteivät journalistit halua moraalaisella tasolla sekaantua konfliktiin, jolloin he tulevat tahtomattaan aiheuttaneeksi enemmän pahaa kuin hyvää (Lee 2009, 259).

Konflikti itsessään on laajasti hyväksytty, arvokas uutiskriteeri. Konfliktin sisältämä draama ja ristiriidat vetävät niin toimittajia kuin heidän yleisöjään puoleensa. Sotauutisoinnista tuleekin helposti sensaatiohakuista, kun se tähtää median katselu- ja myyntilukujen kasvattamiseen. Lukuisat sotauutisia tarkastelleet tutkimukset ovat osoittaneet, että toimittajat lähes aina identifioituvat yhteen osapuoleen tai kotirintamaansa; että he käyttävät raportoinnissaan armeijan puhetapaa ja kieltä; he keskittyvät tapahtumiin; ja raportoivat pinnallisia tarinoita ilman kontekstia, taustoitusta tai historiallista perspektiiviä. Konsensusta tavoittelevat aloitteet nähdään puolestaan epäuutismaisina. (Emt. 260.)

Yksi kaikkein lainatuimpia konfliktiuutisointiteoksia on Phillip Knightleyn *The First Casualty* (2002), joka ilmestyi ensimmäisen kerran vuonna 1975 ja joka kuvaa sodan todellisuuden ja siitä

tapahtuvan uutisoinnin välisiä ristiriitoja lukuisten esimerkkien kautta. Simon Cottle kirjoittaa teoksessaan *Mediatized Conflict*, että journalismi on edelleen tärkein konfliktista kuvia ja informaatiota välittävä taho, ja siksi on tärkeää, että konfliktin esittämistä koskevassa keskustelussa tulisi myös keskittyä tarkastelemaan journalistisia suorituksia. Konfliktit ovat Cottlen mukaan kamppailuja vastakkaisten etujen ja tavoitteiden välillä. (Cottle 2006, 3-4.)

Millaisia uutiset sodista sitten ovat? Totuuden määrittäminen sotatilanteessa on hyvin haastavaa, koska monia tietoja on hyvin vaikeaa tai mahdotonta varmentaa. Koska konfliktit ja sodat, draama ja kiistat ovat hyvin uutisarvoisia, ne saavat paljon huomiota osakseen. Uutisformaatti johtaa kuitenkin siihen, että huolellisuus ja tarkkuus hylätään helposti uutisvoiton tavoittelussa. Median edustajat ovat puolustautuneet valheelliseksi tai 'propagandaksi' todetun uutisoinnin jälkeen, että kyseessä oli tyypillinen virhe, joka sattuu 'sodan humun' (*fog of war*) keskellä. (Allan ja Zelizer 2004, 8-12.)

Median ja armeijan verkostot ovat joskus limittyneet hyvin tiukasti toisiinsa. Media on tila, jossa sodat soditaan ja jonka kautta kansalaiset (tai yleisöt) pääasiassa kokevat sodan. Ajatus mediasta taistelukenttänä on syntynyt kahden eri kehityksen kautta: niin postmodernin kritiikki todellisuudesta 'spektaakkelina' kuin teknologiset sodankäyntiä muuttaneet sovellukset (*revolution in military affairs, RMA*) ovat lisänneet sotien teknistymistä ja medioitumista. (Thussu ja Freedman 2003, 7.)

Sota- ja konfliktiuutiset eivät tutkimusten mukaan sisällä juuri ollenkaan syvällistä keskustelua oman maan geopoliittisista intresseistä, hallituksen harjoittamasta sensuurista, kuvia suurista uhrimääristä, kauhusta ja hävitetyistä ruumiista. Uutisia hallitsevat sen sijaan keskustelut sotataktiikasta, armeijan voitoista ja ammattimaisuudesta, sekä kuvaukset vihollisen kömmähdyksistä, häviöistä ja säälimättömästä luonteesta. Ilmiön taustalla ovat Cottlen mukaan myös kaupalliset intressit sekä median läheiset suhteet valtioiden hallituksiin. Toimittajat ovat taipuvaisia myös arvioimaan mediasisältöjä hyvän maun ja soveliaisuuden kannalta: niinpä media itse sensuroi kuvia sodissa syntyneistä verilöylyistä suojellakseen yleisön moraalia. (Cottle 2006, 80 ja 83.)

Seuraavassa tarkastellaan tarkemmin kahta sotauutisointiin liittyvää aspektia, propagandaa ja toimittajien sijoittamista, jotka vääristävät todellisuutta ja haastavat merkittävästi perinteisiä

journalistietiikkaan liittyviä tavoitteita. Lopuksi käsittelen lyhyesti niin kutsutun medioitettun konfliktin mallia, joka pyrkii määrittämään uudesta näkökulmasta journalismin ja konfliktien suhdetta.

2.2.1 Propaganda

Sodasta raportoiminen liitetään kiinteästi propagandan käsitteeseen. Nykymuotoinen tiedotusopillinen tutkimus lähti liikkeelle viime vuosisadan alussa, kun haluttiin tutkia, millaisia vaikutuksia joukkoviestinten kautta leviävällä sotapropagandalla on. Propagandan voi määritellä muun muassa mentaaliseksi installaatioksi, joka toteutetaan joko tunteita tai järkeä puhuttelevien keinojen avulla ja joka ohjaa ajattelemaan jostakin asiasta halutulla tavalla (Black 2009, 130). Propagandaa voi olla myös vallitsevan status quon tukeminen. Jay Blackin mukaan mentaalinen vapaus on mahdollista vasta, kun ihmisillä on kyky arvioida jotakin asiaa useiden eri osapuolten näkökulmista, ja kun he myös käyttävät tuota kykyä omien rationaalisten päätösten tekemiseen. (Emt. 134-137.)

Propagandan taktiikoihin kuuluvat Shah'n mukaan

- valikoivat tarinat, jotka esitetään objektiivisina
- puolitotuudet
- toiminnan perustelu yksilön turvallisuuden kautta
- pienen, toistuvasti saman joukon käyttäminen lähteinä
- vihollisen demonisointi
- konfliktin kapea diskursiivinen tarkastelu. (Shah 2005.)

Propagandaa muistuttavia sisältöjä esiintyy Blackin mukaan uutisissa silloin, kun journalistit tekevät pitkälle meneviä päätelmiä; uutisten maailma jakautuu polarisoituihin vastakkaisuuksiin; toimijoiden välillä ei ole yksilöllisiä eroja, vaan heidät lasketaan johonkin tiettyyn kategoriaan; toimijat saavat varomattomasti annettuja adjektiiveja; toimittaja ei ymmärrä ja raportoi kehityskulkuja; ja kun fakta ja mielipide sekoittuvat (Black 2009, 138-139). Black näkee toimittajilla vastuun kerätä tietoa konfliktista välttääkseen propagandalle altistumista. ”Emme koskaan saa olettaa, että jokin on peräisin pahantahtoisuudesta, kun sen voi selittää

tietämättömyydellä ja ajattelemattomuudella¹”, Black kirjoittaa (emt. 143). Hän tulee siihen johtopäätökseen, että demokraattinen yhteiskunta tarvitsee monimuotoisuutta niin suostuttelun kuin informaation suhteen.

Kempfin mukaan propaganda on tuloksekkainta silloin, kun sitä ei välittömästi tunnista propagandaksi. Propagandan sisältö hyväksytään, koska se ei ainoastaan rakenna omaa propagandistista todellisuuttaan, vaan käyttää hyväkseen myös perustavia vääristymiä ja edelleen vahvistaa niitä. Niinpä onnistuneessa propagandassa eri tahot rajaavat tarkastelunsa omiin oikeuksiinsa ja aikeisiinsa sekä niiden vaarantumiseen vastustajan toimien kautta. Vastustajan nähdään vaarantavan paitsi yhteiset oikeudet, myös yhteisen edun. (Kempf 2008a, 13-14.)

Journalisteihin kohdistuu lukuisia painostusyrityksiä, jotka osaltaan vaikuttavat konflikteista uutisoimiseen. Sensuuri ja propaganda ovat yhtä läsnä nykypäivänä kuin ne olivat vuosisata sitten ensimmäisen maailmansodan alkaessa. Sota siirtyy fyysisestä todellisuudesta myös sanalliseen. Demokraattisten valtioiden lähtiessä sotaan niiden on vakuutettava kansa sodan tarpeellisuudesta ja voiton todennäköisyydestä. Armeijan tiedotustilaisuudet, tiedon ja kuvien harkitut julkaisuajankohdat, puolitotuuksien ja vääristymien viljeleminen sekä journalistien ja mediainstituutioiden painostaminen tähtäävät kaikki propagandasodan voittamiseen (Cottle 2006, 76). Kiireisessä uutistyyössä toimittaja ei välttämättä huomaa siirtäneensä jonkin tahon propagandaa omiin uutisiinsa.

2.2.2 Sijoitetut toimittajat

Toimittajien sijoittaminen (eng. *embedded journalists*) armeijan keskelle on merkittävä väline armeijalle kontrolloida, mitä toimittajat näkevät ja kuulevat. Toimittajia on sijoitettu Vietnamin (1955-1975) ja Falklandin (1982) sodista alkaen, mutta vasta Persianlahden sodassa (1990-1991) alettiin puhua niin kutsutusta *pool*-järjestelmästä, jossa toimittajien taustat tutkittiin tarkkaan ja vain rajoitettu määrä toimittajia pääsi armeijan joukko-osastojen mukana etulinjalle raportoimaan sodasta. (Allan ja Zelizer 2004, 75-76.)

---

¹ Jay Blackin käyttämä sana on *ignorance*, joka kääntyy huonosti suomeksi; siksi valitsin molemmat sanat tietämättömyyden ja ajattelemattomuuden selittämään sen eri merkityksiä.

Vuonna 2003 alkaneessa Irakin sodassa toimittajien sijoittaminen oli ensimmäistä kertaa Yhdysvaltain armeijan kommunikaatiostrategian keskeisin tavoite (Tumber 2004, 190). Sodan ja myöhemmän miehityksen aikana Irakissa on ollut enemmän sijoitettuja toimittajia kuin yhdessäkään aikaisemmassa sodassa (Niinivaara 2004, 17). Esimerkiksi sodan alkaessa yli 600 toimittajaa oli sijoitettuna Yhdysvaltojen joukkoihin (Haigh et al. 2006, 140). Yhdysvaltain puolustusministeriö näki toimittajien sijoittamisessa omat hyötynsä (ema. 142). Suuri sijoitettujen toimittajien määrä takasi sen, että rintamalta lähetettiin kuvaa melkein jatkuvana virtana (Niinivaara 2004, 18). Suurin osa paikan päällä tapahtuneesta raportoinnista tehtiin siis Yhdysvaltojen armeijan selustasta.

Sijoitetut toimittajat tulivat Irakiin myös aiempaa poikkeavista lähtökohdista. Toimittajia oli alettu kouluttaa lyhyissä jaksoissa armeijan harjoituksissa ennen lähtöä sota-alueelle. Esimerkiksi Suomessa Helsingin Sanomat, Yleisradio ja MTV3 kouluttivat toimittajia kriisialueella työskentelyä varten YK:n rauhanturvaoperaatioihin erikoistuneessa puolustusvoimien Niinisalon koulutusyksikössä (Uskali 2007, 84).

Tutkimukset ovat osoittaneet, että sijoitettujen ja itsenäisten toimittajien uutisoinnissa Irakin sodasta on ollut huomattavia eroja. Haigh et al. päättelevät tutkimuksessaan, että armeijan mukana liikkuneet toimittajat kirjoittivat paljon myönteisemmin armeijasta kuin itsenäiset reportterit, ja että he luottivat jutuissaan lähteinä armeijan henkilökuntaan enemmän kuin muihin tahoihin (Haigh et al. 2006, 149). Sijoitetut toimittajat lähentyivät seuraamiensa joukko-osastojen sotilaisiin. Toveruussuhde sotilaisiin kehittyi nopeasti hyvin läheiseksi, mikä on tyypillistä epävakaaassa ympäristössä, kuten juuri sotatilanteissa, työskennellessä. (Ema. 143.) Kritiikistä huolimatta on kuitenkin hyvä pitää mielessä, että sijoittaminen lienee monissa konfliktitilanteissa ainoa realistinen mahdollisuus päästä lähelle tapahtumien keskipistettä.

Tumberin mukaan taas objektiivisuuden ja puolueettomuuden periaatteet sotaraportoinnissa johtavat toisaalta siihen, että journalisteja syytetään tunteettomasta ja siten epäisänmaallisesta raportoinnista, ja toisaalta siihen, että tunteella kerrotut jutut ”moralisoivat” sodan osapuolia ja sotatapahtumia. Konfliktitilanteissa journalistit joutuvat epävarmalle harmaalle alueelle, jossa tavallisesti kohteisiin nähden tietyn etäisyyden takaavat arvot tekevätkin tilaa emotionaaliselle kiinnittymiselle ympärillä oleviin joukkoihin. (Tumber 2004, 201-202.) Emotionaalinen kiinnittyminen siirtyy myös toimittajan käyttämään kieleen. Identifioituminen tapahtuu lopulta

täysin toimittajan henkilökohtaisista näkemyksistä ja tunteista tai hänen edustamansa median asenneilmastosta riippumatta. Tumberin mukaan sotatilanteet ovat niin voimakkaita, että ne huuhtovat kaiken tämän ylitse. (Emt. 192.)

2.2.3 Medioitettu konflikti

Simon Cottle analysoi *Mediatized Conflict* -teoksessaan laajasti median ja konfliktien roolia ja pääättelee, ettei median roolia konflikteissa voi rajata ainoastaan median representaatioihin. Monimutkaiset vuorovaikutukset sekä konfliktien prosessiluonteisuus vaativat laajentamaan konfliktiuutisointia koskevaa analyttistä kehystä. (Cottle 2006, 6.)

Hän kirjoittaa, että vaikka konfliktit enimmäkseen syntyvät sosiaalisessa maailmassa median ulkopuolella, ovat erilaiset journalistiset viestimet sekä uutisvirta ne tahot, jotka tuovat konfliktit yleisön tietoisuuteen ja joissa niitä seurataan. Mediassa konfliktit määritellään, kehystetään ja visualisoidaan; selitetään, tarinallistetaan ja arvioidaan; moralisoidaan ja haastetaan; voimistetaan ja tuodaan valokeilaan tai vaimennetaan ja sovitellaan; ohjaillaan ja symbolisoidaan; esitetään ja tuodaan näkyviin. Yhdellä sanalla: medioitetaan. (Emt. 185.)

Cottlen medioitettu konflikti -käsite (*mediatized conflict*) kuvaa konfliktien ja median suhteen kompleksisuutta. Termi korostaa median roolia konfliktia koskevien käsitysten ja kuvien luomisessa. Cottle haluaa näin tehdä eron medioitu-sanan (*mediated*) merkitykseen, jossa media ymmärretään enemmän neutraalina kankaana tai kanavana kuin aktiivisena toimijana. Tutkija kirjoittaa, että median suhde konfliktiin ei usein ole vain 'heijastaa' tai 'representoida' vaan että sillä on paljon aktiivisempi osallisuus konfliktin tapahtumiin. (Emt. 8-9.)

Tutkija kritisoikin valtavirtatutkimuksen tapaa nähdä propaganda, vääristymät ja asenteellisuudet luonnollisena osana median sisältöjä. Hänen mukaansa näillä käsitteillä ei ole analyttistä terävyyttä pureutua monimutkaisiin päätöksiin, voimasuhteisiin, muotoihin ja seurauksiin, jotka medioitetuilla konflikteilla on. Käsitteet kaventavat mahdollisuutta tarkastella mediaa kriittisesti, Cottle kirjoittaa. (Emt. 6.)

Cottlen termi antaa hyvän lähtökohdan oman käsitteeni luomiselle ja median roolin kuvaamiselle konflikteissa ja konfliktin jälkeisissä yhteiskunnissa. Haluan kuitenkin löytää myös positiivisia aspekkeja ja mahdollisuuksia median roolille konfliktissa. Rauhan- ja konfliktintutkimuksen

löydösten pohjalta aion selvittää, mitä aktiivinen osallisuus konfliktin tapahtumiin parhaassa tapauksessa voisi tarkoittaa.

2.3 Rauhanjournalismi

Peace journalism eli rauhanjournalismi on syntynyt vastauksena propagandalle ja konventionaaliselle sota-uutisoinnille. Suuntauksen nimeä kantava Lynchin ja McGoldrickin perusteos kertoo johdantoluvussaan näin: ”Media on valtava inhimillinen resurssi, jonka potentiaali ennaltaehkäistä ja hillitä sosiaalista väkivaltaa vaatii, että siitä keskustellaan, sitä arvioidaan ja, jos mahdollista, sitä käytetään aikaansaamaan jotakin... Rauhanjournalismi edustaa uudelleen ajattelua - tai ehkä jopa ensimmäistä perusperiaatteista lähtevää ajattelua - konfliktista kertovista uutisista.” (Lynch ja McGoldrick 2005, xv.)

Simon Cottle kuvaa rauhanjournalismia yhdeksi nykymuotoisen median kritiikistä syntyneeksi suuntaukseksi, joka haluaa korjata median vääristymiä ja valtavirtamedian esityksiä ja jonka tavoitteena on sitoa journalismi sosiaalisen vastuun, taloudellisen kehityksen, poliittisen osallistumisen ja kulttuurisen demokratian projekteihin. Rauhanjournalismin kannattajat lupaavat valjastaa journalismin osaksi tiedostavia, muutokseen tähtääviä projekteja ja siten muuttaa median roolia ja vastuita medioitettujen konfliktien osalta (Cottle 2006, 100).

Rauhanjournalismin ’humanitaarinen projekti’ sisältää siten valtavirtamedian normatiivisen kritiikin (emt. 101).

Rauhanjournalismin kannattajien piirissä kaikki eivät puhu ainoastaan journalismin sosiaalisesta vastuusta tai Nordenstrengin kuvailemasta *committed journalismista*. Galtungille rauhanjournalismi on Bellin jalanjäljissä kulkevaa sitoutunutta journalismia (*journalism of attachment*), jossa uskollisuus kuuluu kaikille konfliktien tämänhetkisille ja potentiaalisille uhreille. Hänelle valtavirran uutisoinnin edustama ”sotajournalismi” kiinnittyy vain ”meidän” puolelle. Galtung kirjoittaa, että rauhanjournalismia tarvitaan, jotta voitaisiin keskittyä konfliktinratkaisuun pikemmin kuin siihen, kuka voittaa ja kuka häviää konfliktissa. Keskittyminen ratkaisuihin voi hänen mukaansa puolestaan vähentää inhimillistä kärsimystä. Lisäksi rauhanjournalismi näyttää realistisemman kuvan maailmasta, sillä se ottaa tarkasteluun suuren lukumäärän erilaisia näkökulmia yhden (”meidän”) näkökulman sijaan. (Galtung 2008, 24.)

Valtavirran uutiset keskittyvät tarkastelemaan *tapahtumia*, kun rauhan rakentamisessa huomion pitäisi kiinnittyä *prosesseihin*, Galtung huomauttaa (emt. 25, kursiivit alkuperäisessä tekstissä). Rauhanjournalistin tulisi aloittaa työnsä yrittämällä tunnistaa konfliktin rakenteet ja siihen osalliset tahot, niiden tavoitteet ja kokemat ongelmat, eikä jämähtää tarkastelemaan tärkeimpiä tietoja taisteluiden ympärillä. Konfliktin perustavat ongelmat eivät Galtungin mukaan ole välttämättä siellä, missä väkivalta ensimmäisenä nousee pintaan. (Emt. 31.)

2.3.1 Rauhanjournalismin lähtökohdat

Lynchin ja McGoldrickin mukaan journalismin on kehitettävä kriittinen itsetietoisuus (*critical self-awareness*), jossa journalisti kysyy itseltään: Millä perusteella lajittelemme, valitsemme ja arvioimme tietoa? Miten päädymme näkemään ja kuulemaan jotakin asioita toisten sijaan? Valinta on tarpeen, koska informaatiota on muuten mahdotonta käsitellä, mutta tekemällä valintoja rakennamme kuvaa maailmasta ympärillämme. Lynch ja McGoldrick kuvailevat valtavirtajournalismin ajattelutapaa professiosta jälkijättöiseksi, koska se yrittää vieläkin vakuuttaa meidät siitä, että se vain reflektoi todellisuutta. Rauhanjournalismin teoreetikot nimeävät valtavirtauutiset konflikteista provosoivasti ”sotajournalismiksi” korostaakseen, että journalismi, joka pitää itseään neutraalina ja objektiivisena, tulee edistäneeksi sodan asiaa. (Lynch ja McGoldrick 2005, xvii.)

Seow Ting Lee kirjoittaa *Handbook of Mass Media Ethics* -teoksessa, että rauhanjournalismi on itsereflektiota hyödyntävä työskentelytapa journalisteille. Tarkastelun kohteena on konfliktin muuttuminen, jolloin väkivallan uhan sijaan kuvaillaan inhimillisen kehityksen mahdollisuuksia. Rauhanjournalisti valitsee kantaa ottavan, tulkitsevan lähestymistavan, ja keskittyy korostamaan rauhanomaisia aloitteita, vaimentamaan etnisiä ja uskonnollisia eroavaisuuksia, ehkäisemään konfliktin pitkittymistä, kuvailemaan yhteiskunnan rakenteita sekä edistämään konfliktinratkaisua, jälleenrakennusta ja sovinnontekoa. Raportoinnin tavoitteena on, että kansalaiset alkavat laajasti arvostaa myös väkivallattomia ratkaisuja konfliktille. (Lee 2009, 258.)

Itsereflektion lisäksi toinen tärkeä rauhanjournalismin työkalu on ankkuroiminen (*anchorage*). Journalisti hyödyntää raportoinnissaan rauhan- ja konfliktintutkimuksen lähtökohtia tunnistaakseen, mikä on tärkeää, mitä puuttuu ja miten eri osapuolien väitteisiin on suhtauduttava. (Lynch ja McGoldrick 2005, xviii.)

Rauhanjournalismin pitkäkö määritelmä Lynchin ja McGoldrickin mukaan kuuluu:

”Rauhanjournalismia on, että toimituspäälliköt ja toimittajat tekevät päätöksiä sen suhteen, mistä aiheista he raportoivat ja miten, ja kun tämä raportointi synnyttää yhteiskunnalle laajemman mahdollisuuden harkita ja arvostaa väkivallattomia ratkaisuja konfliktille.

Rauhanjournalismi:

- käyttää konfliktin analyysia ja konfliktinratkaisuun liittyviä työkaluja apunaan päivittäessään tasapuolisuuden, oikeudenmukaisuuden ja tarkkuuden käsitteet raportoinnissa;
- piirtää näkyviin yhteydet toimittajien, heidän lähteidensä, juttujensa ja raportointinsa vaikutusten välille
- rakentaa tietoisuutta mahdollisuudesta käyttää väkivallattomuutta ja luovuutta jokapäiväisessä toimitus- ja raportointityössä.” (Emt. 5.)

Leen mukaan yleisesti rauhanjournalismin mukainen raportointi noudattaa seuraavia ohjeita:

- demonisoivan ja stereotyyppisen kielenkäytön välttäminen
- ”puolueeton” lähestymistapa, jossa puolueettomuudella viitataan toimittajien olevan irrallisia omasta sosiaalisesta luokastaan
- kaikkien eri osallisten tahojen huomioon ottaminen (*multi-party orientation*)

Vertailun vuoksi rauhanjournalismi määrittelee sotajournalismin piirteitä seuraavasti:

- huomio tässä hetkessä - mitä tapahtuu juuri nyt?
- juttujen toimijat kuuluvat eliittiin (valtion johtoa, päättäjiä, sotatoimien johtajia)
- vastakkainasettelu hyvän ja pahan välillä

(Lee 2009, 258-259.)

Rauhanjournalismi korostaa tavallisen ihmisen asemaa ja hakee konfliktiin ratkaisuvaihtoehtoja, kun taas sotajournalismi keskittyy eliittiin ja kuvaamaan voittoja ja tappioita. Etenkin puolueettomaksi nimetty lähestymistapa on kuitenkin ongelmallinen siksi, että se olettaa monien muiden rauhanjournalismin lähtökohtien tapaan toimittajat jollakin tavalla omasta taustastaan tai yhteiskunnassa vallitsevista valtasuhteista irrallisiksi toimijoiksi.

Lynch ja McGodrick ovat määritelleet 17 hyvää tapaa raportoida konfliktista, jotka palauttavat raportoinnin tasapuolisuuden ja vastustavat valtavirran sotajournalismin vääristynyttä kuvaa. Toimittajia kehoitetaan 1) välttämään konfliktin esittämistä kahden tahon välisenä ja sen sijaan tunnistamaan ryhmien sisällä olevia alaryhmiä; 2) välttämään vahvaa erontekoa 'meidän' ja 'niiden' välillä; 3) käsittelemään konfliktia välittömän alueellisen rajan yli menevänä ilmiönä ja etsimään siihen linkittyviä ihmisiä ja seurauksia; 4) välttämään väkivaltaisuuksien arvioimista vain niiden välittömästi näkyvien seurausten perusteella; 5) välttämään eri ryhmien esittämistä niiden johtajien lausuntojen kautta, vaan etsimään ruohonjuuritason ihmisten kokemuksia ja mielipiteitä; 6) etsimään yhtäläisyyksiä konfliktin osapuolten keskuudesta; 7) välttämään pelkän väkivallan kuvailua ja kertomaan ihmisten turhautumisesta ja arkipäivän menetyksistä; 8) olla syyttämättä yhtäkään osapuolta konfliktin aloittamisesta, vaan etsimään syitä yhteisten ongelmien takana; 9) käsittelemään kaikkien osapuolten menetyksiä tasapuolisesti; 10) raportoimaan, mitä osalliset ovat tehneet ja voivat tehdä konfliktin hillitsemiseksi; 11) raportoimaan kärsimykset oikeassa mittaluokassaan ja välttämään niiden suurentelua; 12) välttämään demonisoivia adjektiiveja ja 13) osapuolten leimaamista 'terroristeiksi' tai 'ääriuskovaisiksi'; 14) kuvailemaan kaikkien osapuolten, ei ainoastaan yhden, ihmisoikeus- ja muita rikoksia; 15) olla ilmaisematta omia mielipiteitä faktoina; 16) seuraamaan rauhansopimusten jälkeen avoimeksi jääviä kysymyksiä: sekä 17) haastamaan poliitikot ottamaan kantaa ruohonjuuritasolla esitettyihin rauhanaloitteisiin ja etsimään muitakin kuin oman puolen lähteitä rauhanomaisille ratkaisuille. (Lynch ja McGodrick 2005, 29-31.)

Yhteenvetona voi todeta tämän tutkimuksen kannalta, että rauhanjournalismi käyttää valtavirran journalismia laajempaa repertuaaria, mitä tulee konflikteista ja sodista raportoimiseen. Sen lähestymistapa pyrkii tiedostamaan raportoinnin seuraukset ja pyrkii asettamaan rauhanomaiset ratkaisut näiksi seurauksiksi. Tiedostaminen on ensimmäinen askel sosiaalisesti vastuulliseen työskentelyyn, joka reflektoi myös oman uutisoinnin pohjalla olevia eettisiä arvoja, journalistista paradigmaa ja ideologiaa. Rauhanjournalismin provosoiva lähestymistapa on kuitenkin kerännyt paljon kritiikkiä. Suuntaus, jonka on ollut tarkoitus ravistella hereille valtavirran mediakenttää, asettuu monessa mielessä hyvin kauas journalistisen ammattimaisuuden ytimeä (puolueettomuus, objektiivisuus, perinteiset uutiskriteerit) ja perinteistä lähestymistapaa lähemmäksi aktivismia ja asianajoa, jotta se olisi otettu vastalauseita vastaan akateemisessa tutkimuksessa.

2.3.2 Rauhanjournalismin kritiikki

Rauhanjournalismin suuntausta on kritisoitu muun muassa siksi, että 'rauhaa' ja 'journalismia' on joidenkin mielestä vaikea yhdistää yhdeksi konseptiksi. Kempf vertaa 'hyvää journalismia' (*good journalism*), joka noudattaa objektiivisuuden, neutraaliuden ja puolueettomuuden periaatteita rauhanjournalismiin, jonka tavoitteena on rauhan saavuttaminen. Tuloksena on hänen mukaansa asianajojournalismia (*advocacy journalism*), jossa konventionaalisista arvoista pois pyrkiminen johtaa rauhanpropagandaan, joka ei ole muuta propagandaa parempaa. Jotkut tutkijat ovatkin päätyneet siihen, että toimittajien nykyisiä työkaluja, kuten työskentelyä suuntaavia arvoja, tulisi pikemminkin teroittaa parempaa konfliktiraportointia varten kuin vaihtaa ne kokonaan pois. (Kempf 2007, 2.)

Toimittaja David Lyon on kärkkäästi ottanut kantaa rauhanjournalismin ideoihin ja peräänkuuluttanut toimittajien roolia tarkkailijoina aktiivisten "pelaajien" sijaan. Hänelle Galtungin näkemys toimittajista konfliktin aktiivisina osapuolina on vääristynyt. "Raportoiminen ja rauhan rakentaminen ovat kaksi eri asiaa", Lyon kirjoittaa. "Toimittajat, jotka antavat kohtuuttomasti julkisuutta rauhanneuvotteluille tai jotka etsivät rauhan rakentajia, vääristävät ammattikuntaa eivätkä palvele yleisöään." (Lyon 2008, 55.) Lyon on kuitenkin samaa mieltä siitä, että totuuden (tai totuudellisuuden) tavoittelu on kaikessa raportoinnissa tärkeää. Totuus on hänelle maali, johon pyritään objektiivisuuden avulla; objektiivisuus on siis edelleen oleellinen *väline*, jolla totuus saavutetaan (Emt. 57).

Hanitzsch ei ole Lyonin kritiikin kanssa samoilla linjoilla, mutta näkee rauhanjournalismin lähtökohdissa paljon parannettavaa. Ensinnäkin rauhanjournalismille ei ole yhtä universaalia määritelmää, hän kirjoittaa. Osaa rauhanjournalismin kannattajista voi luonnehtia interventionisteiksi, joiden asenne tulee vaarallisen lähelle Martin Bellin kiisteltyä sitoutunutta journalismia (*journalism of attachment*). Toinen osa puolestaan on lähellä klassista "hyvää journalismia" pyrkiessään pois "hyvän" ja "pahan" tapaisista dualismeista. Kuitenkin kumpikin lähtökohta puhuttelee toimittajaa yksilönä, ei rakenteellisen uutistuotannon rajoituksista riippuvaisena toimijana. (Hanitzsch 2008, 71.)

Lisäksi Hanitzsch argumentoi, että rauhanjournalismi keskittyy liiaksi tarkastelemaan valtavirtauutisointia ja unohtaa jo olemassa olevat vaihtoehtoiset uutiskanavat. Journalismin eri nyanssit, kuten erilaiset julkaisut ja vaihtoehtoiset, joskus jopa vastahegemoniset raportoimisen

muodot, kuten tutkivat jutut, dokumenttielokuvat ja niin edelleen, eivät ole edustettuina rauhanjournalismin harjoittamassa kritiikissä. Jotta rauhanjournalismi kestäisi kriittistä keskustelua ja saisi analyyttistä ja käytännöllistä arvoa, tulisi sen Hanitzschin mukaan ottaa tarkasteluunsa myös hajanaiset ja aktiiviset yleisöt sen sijaan, että se esittäisi median passiivisena toimijana, jota pitää valistaa oikeanlaisesta ja kunnollisesta raportoimisesta. (Emt. 77.)

Hanitzsch varoittaa myös yliarvioimasta journalismin voimaa. Hän uskoo, että rauhanomainen kulttuuri on edellytys rauhanjournalismille pikemminkin kuin sen lopputuote. ”Kulttuurissa, jossa yksittäisellä elämällä ei ole väliä ja väkivalta näyttäytyy sopivalta tavalta ratkaista konflikti, ei ole todennäköistä, että rauhanjournalismi saa jalansijaa”, hän kirjoittaa (Emt. 80).

Simon Cottlelle mediateoriat ja -suuntaukset eivät voi pääasiassa perustua normatiivisille arvoille tai kritiikille. Hänen mukaansa se johtaa pinnallisiin, usein mediakeskeisiin väitteisiin jotka eivät onnistu pureutumaan niihin ongelmiin, vuorovaikutuksiin ja laajempiin ratkaiseviin tekijöihin jotka ovat osa jotakin ilmiötä. Toiveikkuus ei korvaa analyysia, ja hyvät aiheet eivät riitä perusteltuihin sääntöihin, Cottle muistuttaa. (Cottle 2006, 117.)

2.4 Päätelmiä: Mitä journalismi ja journalistit voivat tehdä konflikteissa?

Edellä olen käsitellyt konfliktin aikaista uutisointia, siihen linkittyviä tausta-arvoja sekä tutkimusten keskeisiä löydöksiä konfliktiraportoinnin piirteistä. Kuitenkin tämän tutkimuksen fokus on konfliktin *jälkeisissä* tilanteissa. Koska niistä ei ole journalismin piirissä tehty tutkimuksia, kokoan tässä yhteen tähänastisia löydöksiä konfliktin aikaisista raportointikäytännöistä. Määriteltyäni seuraavassa luvussa konfliktin jälkeiset tilanteet, palaan tarkastelemaan ja arvioimaan tähän asti tunnistamiani hyviä käytäntöjä uudessa kontekstissa. Voi olla, että hylkään niistä osan siksi, etteivät ne vastaa konfliktin jälkeisten tilanteiden asettamiin haasteisiin tai ne tuntuvat niihin liian suoraviivaisilta. Journalistiset löydökset liittyvät tähän asti vahvasti väkivaltaisuuksien uutisoimiseen, mutta tilanteet, joissa väkivalta ei ole enää läsnä ja uudelleenrakennus ja sovinnonteko alkavat, eroavat siitä monella tavalla.

Joitakin viittauksia konfliktin jälkeiseen journalistiseen toimintatapaan on kuitenkin tehty. Esimerkiksi Cottle kirjoittaa, että menneisyydessä tapahtunut väkivalta ja syntyneet epäoikeudenmukaisuudet ovat usein nykyhetken kamppailujen ja edelleen jatkuvien epäoikeudenmukaisuuksien taustalla. Ne kysyvät niin historiallisten vääryyksien kuin edelleen

jatkuvan tuskan tunnistamista. Symboliset tapaamiset ja tapahtumat voivat auttaa yhteiskuntaa tunnustamaan syvälle meneviä traumoja, kun ne välitetään laajemmille yleisöille. Ne voivat edistää omalta osaltaan sovinnonteon prosesseja sekä kulttuurista sopeutumista ja sovittelua. (Cottle 2006, 179.)

Tutkijat ovat myös toistaiseksi jättäneet niin kutsutun inhimillisen journalismin (*compassionate journalism*) hyvin vähälle huomiolle. Simon Cottlen mukaan inhimillisyydellä on tärkeä osa tunnistamisen ja tunnustamisen politiikassa, sillä se välittyy journalismin vahvasti välittömistä esityksistä ja pohdinnoista (Cottle 2006, 192). Michael Traber puolestaan korostaa kommunikaation roolia konfliktien ratkaisemisessa. Väkivallan voi voittaa vain yhdellä tavalla: kommunikoimalla, Traber kirjoittaa. Rauhan uusi kulttuuri on hänelle siten kommunikaation kulttuuri. Konfliktin ratkaisemiseen tähtäävä kommunikaatio sisältää Traberin sanoin anteeksipyyntöä ja anteeksiannon viestit. (Traber 2008, 232). Anteeksianto on tärkeä osa sovinnonteon prosessia, mihin palaan seuraavassa luvussa puhuttaessa historiallisista anteeksiannoista ja muistin politiikasta.

Traberille rauhaan pyrkiminen tarkoittaa kommunikaatiokanavien perustamista (emt. 236). Tämä voi tarkoittaa muun muassa vuoropuhelun aloittamista näkökulmien tasolla: media voi raportoida konfliktista tavalla, joka synnyttää vuoropuhelua eri osapuolten välille. Myöhemmin tämä voi synnyttää suurempaa viestintää osapuolten kesken. ”Konflikteja ei voi muuttaa rauhalliseksi rinnakkaiseloksi, jos kaikki konfliktin osapuolet eivät ole valmiita anteeksiantoon”, Traber kirjoittaa. ”Osallisten täytyy ottaa vastuu nykyisistä ja menneistä teoistaan, ja tämän täytyy tapahtua etenkin johtajien, mutta myös konfliktista kärsineiden tavallisten ihmisten tasolla.” Traber uskoo, että julkiset anteeksipyyntöä johtavat parantavaan prosessiin, jossa myös anteeksianto on mahdollinen. Anteeksianto ja sovinnonteko puolestaan palauttavat konfliktin koskettamien ihmisten inhimillisyyden. (Emt. 240.)

Ramsbotham et al. kirjoittavat, että toimittajat saattavat omalta osaltaan osallistua konfliktinratkaisuun. Journalisteilla on ainutlaatuinen pääsy areenalle, jossa osapuolet voidaan saattaa yhteen ja jossa voidaan ylläpitää keskustelua sekä eri näkökulmien esille tuomista, he kirjoittavat. Toimittajat määrittävät keskustelun agendan ja kehystävät käsillä olevia aiheita. Tutkijat näkevätkin toimittajat eräänlaisina rauhan välittäjinä, jotka vain tekevät työtään julkisesti. Journalististen prosessien tukeminen on tätä nykyä yksi merkittävimpiä konfliktinratkaisukeinoja. (Ramsbotham et al. 2011, 362.)

Yhteistyökykyisessä ympäristössä konflikti voidaan nähdä yhteisenä ongelmana, jossa osallisilla on yhteisenä tavoitteena löytää kaikkia tyydyttävä ratkaisu. Rakentava ympäristö mahdollistaa paljon avoimemman ja rehellisemmän kommunikaation. Samalla osapuolet jakavat tietoaan muille niin, että mahdollisuudet konfliktin ratkaisemiselle ovat mahdollisimman korkeat, jolloin osapuolet ovat halukkaampia hyväksymään toistensa näkökulmat ja intressit sekä etsimään oikeudenmukaista ratkaisua. (Kempf 2008a, 15-16.)

”Kriittinen rauhanjournalismi”, jollaiseksi Kempf haluaa nimittää ideaalia raportointia, etsii rauhanomaisia ratkaisuja. Se asettaa jaetut oikeudet etusijalle ja etsii toiveita rauhasta kummankin osapuolen parissa. Se raportoi sodasta kertomalla jaetusta kärsimyksestä ja keskittyy tarkastelemaan niitä etuja, jotka kumpikin osapuoli saisivat sodan päättymisestä. Kriittinen rauhanjournalismi tarkastelee sotaa vastustavia liikehdintöjä ja avaa mahdollisuuden sovinnonteolle. (Emt. 16-17.)

Lynchin ja McGoldrickin edellä käsitellyt 17 hyvää tapaa raportoida konfliktista sisältävät myös elementtejä, joita voidaan kehittää viestintätieteellisessä ajattelussa edelleen. Rauhanjournalismin koulukunnan edustajat kirjoittavat, että he haluavat ennen kaikkea ravistella tapaa, jolla toimittajat hahmottavat konflikteja. Jo konfliktin laajempi tarkastelu useamman kuin kahden vastakkaisen ryhmän väliseksi konfliktiksi synnyttää heidän mukaansa aivan toisenlaista raportointia. (Lynch ja McGoldrick 2005, 42-43.) Seuraavassa luvussa käsittelen avauksia journalistien roolista rauhan rakentajina, joissa rauhanjournalismi tulee ajattelutavaltaan hyvin lähelle.

Yksi ensimmäisistä avauksista konfliktinjälkeisen journalismin mallille (*post-conflict journalism*) löytyy Julia Hoffmannilta. Hän tarkastelee median roolia yhtenä valtion rakentamisen ja rauhan rakentamisen työkaluna. Hoffmann pyrkii määrittelemään kehystä C4P:lle, Communication for Peace -strategialle, joka keskittyisi nimenomaan konfliktin jälkeisiin tilanteisiin ja jossa ei-valtiolliset toimijat käyttävät pehmeän tai epävirallisen diplomatian (niin kutsutun Track II -diplomatian) keinoja konfliktien hillitsemiseen (Hoffmann 2013, 24).

Hoffmann huomauttaa rauhan- ja konfliktintutkimuksen teoreetikkoja lainaten, että itse rauhan rakentaminen on terminä kiistelty. Median rooli rauhan rakentamisessa tunnustetaan kuitenkin yhä enemmän, ja esimerkiksi erilaiset YK:n rauhanturvaoperaatiot Kambodzhassa, Bosniassa ja Kosovossa ovat sisältäneet ’mediamandaatteja’. Mutta kuten toimivan (länsimaisia poliittisia

järjestelmiä muistuttavan) demokratian rakentamisessa, myös länsimaisen liberaalin mediakulttuurin vieminen konfliktialueille on pulmallista. Edelleen journalistien kouluttamiseen tähtäävät aloitteet ylenkatsovat liiaksi paikallisia vaihtoehtomedioita ja konteksteja. Hän varoittaa viemästä omia oletuksia (”näin rauha rakennetaan”) ja odotuksia (”rauha päämääränä”) toiseen kontekstiin, mikä on vaarana esimerkiksi rauhanjournalismin koulukunnan kannattajien keskuudessa. (Ema. 27-28.)

Lopulta Hoffmannkaan ei pääse konkreettisten ohjeiden, päätelmien tai aloitteiden äärelle. Hän perustelee, miksi C4P:n pitäisi saada viestinnän tutkimuksessa enemmän huomiota ja että sen määrittelemiseksi tarvitaan eri tutkimusalojen synteisiä (ema. 33). Siksi käänny seuraavaksi tarkastelemaan rauhan- ja konfliktitutkimuksen löydöksiä ja määritelmiä siitä, mitä rauha on, miten sitä kohti voidaan rakentaa konfliktin jälkeen ja millainen rooli julkisuudella on sovinnonteon aloitteiden kannalta.

3. Toinen lähestymissuunta: Sovinnonteko konfliktin jälkeen

Kuten edellinen luku 2 osoitti, tiedotus- ja viestintätieteissä on tutkittu paljon journalistisia tuotteita ja journalistien roolia konfliktin ja sodan keskellä. Vaikka onkin tärkeää välittää maailmalle tietoa tapahtumista konfliktin aikana, synnyttävät konfliktiuutiset ja sotareportaasit jopa rauhalle vastakkaista ilmapiiriä kärjistäessään ja yksinkertaistaessaan konfliktin asetelmia ja siihen osallistuvien tahojen motiiveja, kuten luvussa referoitu kirjallisuus osoittaa.

On hyvä pitää mielessä, että medialla on oma roolinsa myös konfliktia edeltävässä vaiheessa, jossa esimerkiksi paikallisen median monitorointi voi kertoa paljon siitä, onko konflikti kiihtymässä kohti väkivaltaisuuksia (Betz 2011, 5). Media voi omalta osaltaan kiihdyttää tai hillitä konfliktia.

Kuuluisa esimerkki median käytöstä väkivaltaisuuksien kiihdyttämisessä on Ruandan kansanmurhan alla vuonna 1994 Radio Milles Collinesin kautta levinnyt vihapuhe ja kehotukset tutsien murhiin (Howard 2003).

Median roolia sodan aikana on tutkittu kaikkein eniten, kuten edellisessä luvussa referoimastani tutkimuksesta käy ilmi. Lisäksi usein juuri näkyvimmit ilmiöt ja ylilyönnit saavat eniten huomiota tutkimuksen piirissä. Esimerkiksi vuodesta 2003 alkanutta Irakin invaasiota on tutkittu valtavissa määrin, koska siihen kytkeytyneiden valtioiden tarkoitusperiin valjastettiin myös isoihin tiedotusvälineisiin levinnyttä propagandaa, ja Yhdysvaltain armeijaan sijoitettujen toimittajien määrä oli ennen näkemättömän suuri (kts. esimerkiksi Allan ja Zelizer 2005; Cottle 2006; Haigh et al 2006; Thussu ja Freedman 2003; Shah 2003). Tästäkin syystä haluan kääntää katseen niihin konfliktin jälkeisiin tapahtumiin ja tilanteisiin, jotka eivät julkisuudessa saa tilaa mutta joissa journalismilla on aivan yhtä tärkeä, ellei tärkeämpi rooli kuin silloin, kun kärsimys ja väkivalta ovat huipussaan.

Rauhan- ja konfliktintutkimuksen piiriin lukeutuvat tutkijat ovat alkaneet tunnistaa median merkityksen konfliktinratkaisun kannalta. Media nähdään paitsi ongelmallisena välittämänsä propagandan ja vääristymien takia, myös mahdollisuutena julkisen roolinsa takia. Median rooli rauhan rakentajana on viime vuosikymmeninä kasvanut Ross Howardin mukaan kahdesta syystä. Ensinnäkin etnisten konfliktien merkitys kylmän sodan jälkeisessä ajassa on kasvanut. Media usein kiihdyttää konfliktia välittäessään ”me vastaan ne” -asetelmia ja eri osapuolia koskevia negatiivisia stereotypioita. Toiseksi media on nykypäivänä kaikkialla läsnä, mikä on mahdollistunut kahden

viime vuosikymmenen teknologisen kehityksen ja internetin käytön leviämisen takia. (Howard 2003, 6-7.) Kumpikin näkökulma ohjaisi kiinnittämään enemmän huomiota journalistisiin representaatioihin, niin konfliktia ehkäisevien (vastakkainasettelujen ja stereotyyppien välttäminen) kuin konfliktia ratkaisevien (median saavutettavuus, kommunikatiivisuus) funktioiden takia.

Tässä luvussa pyrin määrittelemään tarkemmin niitä tilanteita, joiden kontekstissa haluan tarkastella journalismin roolia. Tätä tarkoitusta varten lähdän liikkeelle konfliktin, rauhan ja konfliktinratkaisun määritelmistä. Tutkimuksen painopiste on ennen kaikkea tilanteissa, joissa konfliktin väkivaltainen vaihe on päättynyt ja yhteiskunnan jälleenrakennus ja sovinnonteko voivat alkaa. On kuitenkin tärkeää ymmärtää, miten tutkijat määrittelevät konfliktin ja rauhan, jotta journalistisia käytäntöjä ja eettistä koodistoa voidaan lähteä sovittamaan niiden puitteisiin.

3.1 Määrittelyt

3.1.1 Konflikti ja konfliktinjälkeiset tilanteet

Konflikti on universaali osa ihmisten muodostamaa yhteiskuntaa. Sen juuret voivat olla taloudellisessa epätasa-arvossa, sosiaalisessa muutoksessa, kulttuurin muotoutumisessa (*cultural formation*), psyykkisessä kehityksessä ja poliittisessa järjestäytymisessä, jotka kaikki ovat luonnostaan täynnä ristiriitoja. Konflikti näyttäytyy eri intressiryhmien järjestäytymisen kautta, ja ryhmillä näyttäisi olevan yhteen sopimattomia tavoitteita. Konfliktit muuttavat muotoaan, kun erilaiset tapahtumat vuoroin kiihdyttävät ja hillitsevät konfliktia. Yksinkertaisimmillaan konflikti määritellään tilanteena, jossa eri ryhmät tavoittelevat toistensa kanssa ristiriidassa olevia päämääriä. (Ramsbotham et al. 2011, 7-8, 30.)

Konfliktilla ei siis tarkoiteta vain väkivaltaisia yhteenottoja, vaan pidemmälle aikavälille jakautuvaa kehityskulkua. Aseellinen konflikti (*armed conflict*) puolestaan on konfliktin alle kuuluva termi, jossa väkivallan käyttö on myös läsnä. Aseellinen konflikti on kuitenkin hankala määritellä tarkasti, sillä siihen lukeutuu hyvin erilaisia tilanteita alkaen sotilaan päällekkarkauksesta yksittäisen siviilin kimppuun aina täysmittaiseen aseelliseen selkkaukseen, jossa syntyy lukuisia kuolonuhreja. (Emt. 31.)

Konfliktintutkijat uskovat kuitenkin, että konfliktit ovat tärkeitä ihmisten luovuuden kannalta. ”Konflikti itsessään ei ole negatiivinen, vaan se miten käsittelemme konfliktia tuottaa joko positiivisia tai negatiivisia, luovia tai hajottavia vaikutuksia konfliktille,” Johan Galtung kirjoittaa (Galtung et al. 2002, 32). Konfliktit voivat olla niin *hajottavia* kuin *rakentavia*. Konfliktit tarjoavat Galtungin mukaan selkeän mahdollisuuden inhimilliseen edistykseen, kun konfliktia käytetään löytämään uusia lähestymistapoja, suhtautumalla siihen luovasti ja kekseliäästi ja muuttamalla konfliktia niin, että positiiviset mahdollisuudet saavat yllöksen negatiivisista - ilman väkivaltaa (Galtung 2008, 20). Tutkijoiden mukaan hajottavaa konfliktityyppiä tulisi välttää, mutta rakentava on välttämätön yhteiskunnan kehityksen kannalta (Ramsbotham et al. 2011, 8; Lynch ja McGoldrick 2005, 38).

Konflikti on määritelmän mukaan myös todiste tavoitteiden, arvojen ja uskomusten monimuotoisuudesta, jotka syntyvät sosiaalisessa muutoksessa. Se, miten konfliktia käsitellään, on perinteistä ja valinnoista kiinni. Konfliktinratkaisun tutkimus kannustaa miettimään, millaisia tapoja meillä on vastata konfliktiin ja tekemään älykkäitä valintoja eri vaihtoehtojen välillä. (Galtung 2008, 17.)

Konflikteja on vaikea luokitella, sillä jokainen konflikti syntyy omassa ainutlaatuisessa historiallisessa, poliittisessa ja sosiaalisessa kontekstissaan. Jotkut tutkijat tarkastelevat konflikteja kuitenkin tiettyinä historiallisina sekä maantieteellisinä ryhminä, jolloin niissä on tunnistettavissa myös joitakin yhtäläisyyksiä. Historiallisesti katsottuna useiden konfliktien alkulähde löytyy tietyistä tämän päivän vastakkainasetteluihin vaikuttavista ajanjaksoista: ensimmäinen on Venäjän, Itävalta-Unkarin ja Ottomaanivallan mureneminen ensimmäisen maailmansodan loppupuolella; toinen ovat toisen maailmansodan seurauksena syntyneet poliittiset sopimukset; kolmas dekolonisaation aika 1950- ja 1960-luvuilla; neljäs jälkikolonialistinen aika 1970-80-luvuilla; sekä viides Neuvostoliiton hajoaminen 1990-luvun taitteessa. (Ramsbotham et al. 2011, 73-76.)

Konfliktien analyysissä tulisi tutkijoiden mukaan ottaa huomioon laaja kirjo erilaisia mittareita ja välttää yksinkertaistuksia tai teoretisointeja. Eri tutkijat ovat kuitenkin alustavasti samaa mieltä siitä, että nykyaikaa leimaavat kolmentyyppiset konfliktit: 1) *valtioiden väliset konfliktit*, sekä valtioiden sisäiset konfliktit, jotka jakautuvat 2) *kansannousuiksi* sekä 3) *identiteettiin tai vallanvaihtoon liittyviksi konflikteiksi*. Ramsbotham et al. erottavat valtioiden sisäisissä konflikteissa lisäksi 4) *ryhmien sisäiset konfliktit (factional conflicts)*, johon lukeutuvat esimerkiksi vallankaappaukset,

eliitin sisäiset valtakamppailut ja huumesodat. (Emt. 75-76.) Medialla on myös tapana keskittyä raportoimaan vain pienestä joukosta meneillään olevia konflikteja, ja silloinkin se keskittyy lähinnä uusiin tai dramaattisiin väkivaltaisiin tapahtumiin, jotka sopivat parhaiten moderneihin uutiskriteereihin (Emt. 361).

Keskenään tasaväkisten ryhmien välille syntyviä konflikteja kutsutaan *symmetrisiksi*, kun taas erivahvuisten ryhmien välinen konflikti on luonteeltaan *asymmetrinen*. Asymmetrisessä konfliktissa vastakkain ovat esimerkiksi enemmistö ja vähemmistö, hallitus ja sissijoukot tai työnantaja ja työntekijät. Asymmetristen konfliktien taustalla eivät ole samaa asiaa koskevat vastakkaiset intressit vaan itse rakenteet ja ryhmien väliset valtasuhteet. (Emt. 24.)

Kaikki konfliktin määritelmät pätevät siis myös siihen, mitä tässä tutkimuksessa kutsun konfliktin jälkeisiksi tilanteiksi. Käytän sanaa konflikti siis hieman harhaanjohtavasti, sillä tarkoitan oikeastaan konfliktia väkivaltaisuuksien tauottua - tätä kutsutaan englanniksi usein termillä *post-conflict situation* tai *post-conflict society*, siis suoraan suomennettuna konfliktin jälkeinen tilanne tai konfliktin jälkeinen yhteiskunta. Fokukseni on tilanteessa, jossa rauhansopimus, tulitauko tai muu tilanne on aiheuttanut väkivallan loppumisen, mutta jossa konflikti - vastakkainasettelut, ristiriidat ja vihollisuudet - ei suinkaan ole ohi. Väkivallan loppuminen vapauttaa kuitenkin huomattavasti enemmän resursseja väkivallattomaan lähestymistapaan, rauhantukija Johan Galtungin sanoin ”rauhan rakentamiseen rauhanomaisin keinoin” (Galtung et al 2002, 101).

3.1.2 Rauha

Rauhalla voidaan tarkoittaa niin väkivallattomuutta ja luovuutta, kuin voittoa ja tulitauon syntymistä (Lynch ja McGoldrick 2005, 47). Galtung on myös erottanut toisistaan positiivisen ja negatiivisen rauhan. Määritelmän mukaan negatiivinen rauha on väkivallan lopettamista, kun taas positiivinen rauha sisältää myös rakenteellisen ja kulttuurisen väkivallan selättämisen (Ramsbotham et al. 2011, 11). Esimerkiksi Indra Adnan, Conflict & Peace Forumsin johtaja, määrittelee rauhanomaisen yhteiskunnan näin:

Rauhanomainen yhteiskunta on sellainen, jossa itsestään selvästi esiintyy myös konflikteja. Samaan tapaan kuin sisäinen konflikti kannustaa meitä itsetutkiskeluun ja tuomaan esille parhaat puolemmme, myös sosiaaliset konfliktit arvioivat olemassa olevia poliittisia menettelytapoja ja sisältöjä ja

kehittävät niitä jatkuvasti edelleen. Rauhanomainen yhteiskunta osaa siis taitavasti käsitellä konflikteja väkivallattomalla tavalla. (Lynch ja McGoldrick 2005, 48.)

Rauhan kannalta tärkeää on erottaa positiivisen rauhan tavoitteeseen sisältyvä ymmärrys rakenteellisesta ja kulttuurisesta väkivallasta. Rakenteellista väkivaltaa on esimerkiksi talouspoliittisissa järjestelmissä, jossa osallistumismahdollisuudet jakautuvat erittäin epätasaisesti tai jossa esimerkiksi keskusvalta alistaa periferiaa (Roach 1993, 2-3). Kuuluisa esimerkki rakenteellisesta väkivallasta on apartheidin aikainen Etelä-Afrikka, jossa valkoihoisten ja tummaihoisten piti lain mukaan käyttää eri liikennevälineitä. Rakenteellinen väkivalta voi olla kuitenkin myös paljon näkymättömämpää, sillä se usein sisältyy poliittisiin, sosiaalisiin tai taloudellisiin järjestelmiin. Kulttuurinen väkivalta puolestaan tarkoittaa kulttuuriin rakennettua väkivallan oikeutusta tai ihannointia, joka saattaa kohdistua johonkin tiettyyn ryhmään. Rauha ei olekaan vai väkivallan poissaoloa, vaan myös rakenteellisen ja sosiaalisen epätasa-arvon ennaltaehkäisemistä. (Lynch ja McGoldrick 2005, 59-60.)

Tutkijat ovat olleet erimielisiä siitä, miten rauhaa ja esimerkiksi väkivaltaa ja konfliktia tulisi mitata. Milloin ylittyy kynnyks, jossa konflikti kärjistyy nopeasti mittaviksi väkivaltaisuuksiksi, ja voitaisiinko mittaamisen avulla luoda jonkinlainen varoitusjärjestelmä konfliktien ehkäisemiseksi? Konflikteille on ylipäätään vaikea määrittää alkamis- ja päättymispisteitä. Milloin siis tiedämme, että konflikti on syntymässä, kiihtymässä tai päättynyt jo kokonaan?

Ramsbotham et al. listaavat eri instituuttien kehittämiä koodistoja, joilla rauhaa ja rauhanomaisuutta mitataan. He kritisoivat esimerkiksi tapaa keskittyä vain väkivaltatekojen kuolonuhrien määrään, koska se jättää huomiotta monet latentit ja orastavat konfliktit. Yksi mielenkiintoinen rauhaa mittaava projekti on Global Peace Index (GPI), joka on kehitetty vuonna 2006 Institute for Economics and Peace -laitoksella. GPI yhdistelee määrällistä ja laadullista tietoa sekä ottaa huomioon Galtungin positiivisen ja negatiivisen rauhan määritelmien mukaiset tilanteet. Yhteensä 23 indikaattorin muodostaman datan perusteella GPI luokittelee maailman maat niiden yhteiskunnan turvallisuuden, konfliktin laajuuden sekä sotilaallisen varustautumisen perusteella. Lisäksi vuosittain julkaistava raportti laskee väkivallan hinnan maailmantaloudelle. (Ramsbotham et al. 2011, 63-67; Chalabi 2013.)

Kaikki tärkeimmät rauhaa ja konfliktia mittaavat instituutit ovat kuitenkin varsin yksimielisiä kutakin aikaa leimaavista merkittävimmistä aseellisista konflikteista. Näille ominaisia ovat uhriluvun nouseminen 500:aan ja sen yli tilanteessa, jossa poliittinen väkivalta muuttuu järjestelmälliseksi. Konfliktit voivat olla sekä valtioiden välisiä että valtion sisäisiä, ja niihin sisältyy sekä kansainvälisiä selkkauksia, sisällissotia, kansanmurhia sekä etnisiä ja yhteisöllisiä selkkauksia. (Ramsbotham et al. 2011, 67-69.) Konfliktintutkimuksen piirissä on huomattu, että valtioiden väliset konfliktit ovat olleet laskussa viimeisen sadan vuoden aikana maailmansodista huolimatta. Vuodesta 1989 eteenpäin on ollut vain kourallinen valtioiden välisiä konflikteja. Niinpä konfliktintutkimuksen painopiste on siirtynyt kohti valtioiden sisäisiä konflikteja. (Emt. 70-71.)

3.1.3 Rauhan rakentaminen

Rauhan rakentamisessa on kyse rakenteellisen ja kulttuurisen väkivallan selättämiseen tähtäävistä toimista, jonka lisäksi pyritään sovintoon konfliktin osapuolten välillä samaan aikaan rauhanturvaamiseen tähtäävien toimien, kuten rauhanturvaoperaation, kanssa. Rauhan rakentaminen on jälleenrakennusta paljon laajempi käsite. Monet nykyajan kansainväliset instituutiot (kuten Maailmanpankki) rakentuvat rauhan rakentamisen ajatukselle.

Rauhan rakentaminen on kaikkea muuta kuin byrokraattinen ja jäykkä prosessi. Sen lähtökohdat ovat herkkyys paikallisille olosuhteille ja valmius kuunnella hyvin erilaisia, usein keskenään riidoissa olevia tahoja, jotka otetaan osaksi prosessia 'kollektiivisen järjestyksen' nimessä.

Sodanjälkeisissä tilanteissa ei konfliktinratkaisun näkökulmasta ole kyse länsimaisten arvojen istuttamisesta kulloinkin kyseessä olevaan yhteiskuntaan, vaan siitä, että vahvistetaan paikallisten kykyä hallita konfliktia. Tätä tarkoitusta varten tarvitaan paitsi tiettyjä valtion palveluja, kuten hyvää hallintoa, myös kaikkien osallisten ryhmien kuuntelemista. Valtion rakentaminen on siis erottamaton osa rauhan rakentamista, joskin näiden kehitysten välillä on monenlaisia jännitteitä. (Ramsbotham et al. 2011, 226-227.)

Tilastojen mukaan väkivaltaisesta konfliktista toipuvilla yhteiskunnilla on 50 prosentin mahdollisuus luisua takaisin väkivaltaisuuksiin. Lisäksi kestää ainakin yhden sukupolven verran, jotta yhteiskunta on voinut palata sotaa edeltäneeseen elintasoon. Tästä syystä Maailmanpankin kaltaiset organisaatiot rahoittavat mittavasti rauhan rakentamiseen tähtääviä aloitteita. Muun muassa Euroopan konfliktinehkäisykeskus, European Centre for Conflict Prevention, on listannut yli 1 000 kansalaisjärjestöä, jotka tekevät rauhanrakennustyötä ympäri maailman. (Emt. 228-229.)

Rauhan rakentamiselle on esitetty erilaisia malleja, jotka muuttuvat kritiikin ja kentällä kerättyjen kokemusten myötä jatkuvasti. Tässä yhteydessä on mahdotonta antaa niistä kattavaa kuvaa (hyvän kuvan saamiseksi siitä, mitä kaikkea rauhan rakentamisen tutkimukselliseen kenttään kuuluu, kts. Ramsbotham et al. 2011, 226-245), mutta listaan joitakin monessa mallissa läsnä olevista peruselementeistä. Esimerkiksi Dan Smith on hahmottanut 'rauhan rakentamisen paletin', jonka sisältämiä elementtejä ('värejä') voi sekoittaa tarpeen ja tilanteen mukaan. Siihen kuuluvat:

- *turvallisuus* (aseistariisunta, taistelijoiden ja lapsisotilaiden kotiuttaminen, turvallisuussektorin uudistaminen, miinakenttien haravointi;)
- *poliittinen kehys* (puolueiden demokratisoiminen, media, kansalaisjärjestöt, demokraattisen kulttuurin perusteiden luominen, oikeusvaltio ja oikeusjärjestelmä;)
- *sosiaalis-taloudellinen perusta* (jälleenrakennus, taloudellinen infrastruktuuri, terveys- ja koulutuspalvelut, pakolaisten paluu, ruoan turvallisuus ja niin edelleen;)
- *sovinnonteko ja oikeudenmukaisuus* (vastakkaisten ryhmien johtajien dialogin aloittaminen samaan aikaan ruohonjuuritason dialogin kanssa, yhteisten arvojen rakentamiseen tähtäävät projektit, totuuskomissiot, trauman käsittely). (Emt. 229.)

Kuten edellä luetellusta käy ilmi, toimittajien kannalta mielenkiintoisimpia ovat mediaan kohdistuvat toimet sekä ne prosessit, joissa medially voi olla vaikutusta. Journalismin mahdollisuudet vaikuttaa aseistariisuntaan, lapsisotilaiden kotiuttamiseen tai erilaisten peruspalveluiden tarjoamiseen ovat liki olemattomat asioiden julki saattamista ja tiedon levittämistä lukuun ottamatta. Sen sijaan informaation saamisessa ja jakamisessa sekä dialogin synnyttämisessä median julkinen rooli on erittäin merkittävä. Tällä havainnolla haluan perustella myös omaa fokustani sovinnonteon ja oikeudenmukaisuuden teemoihin konfliktinjälkeisessä journalismissa.

3.1.4 Konfliktinratkaisu

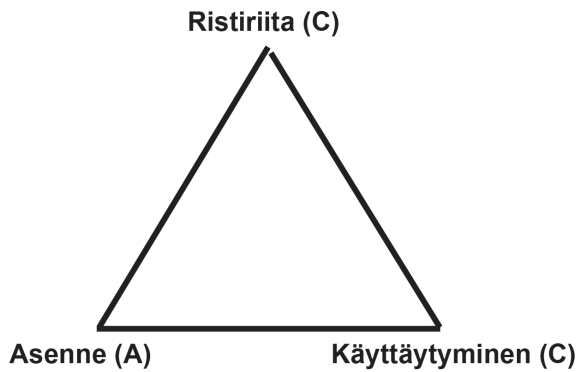
Konfliktinratkaisu (*conflict resolution*) on vakiintunut kylmän sodan jälkeisenä aikana omaksi tutkimusalakseen (Ramsbotham et al. 2011, 3). Maailmanpolitiikkaa ja konflikteja pitkään leimannut kaksinapaisuus väistyi uudenlaisten konfliktien tieltä, joita haluttiin ymmärtää ja ratkaista syvällisemmin. 1990-luvun aikana kansallisvaltioiden sisäiset konfliktit, etniset konfliktit ja vallanvaihtoihin liittyvät konfliktit alkoivat olla entistä näkyvämpiä. Konfliktinratkaisu tieteenä alkoi kiinnostaa laajemmin valtionjohtajia ja erilaisia instituutioita, jotka alkoivat rahoittaa

konfliktinehkäisyyden ja konfliktinratkaisuun keskittyviä aloitteita. Myös konfliktinratkaisun eteen työskenteleviä kansalaisjärjestöjä syntyi eri puolille maailmaa. (Emt. 5.)

Konfliktinratkaisulla tarkoitetaan konfliktin syvään juurtuneiden syiden etsimistä, tunnistamista ja muuttamista. Konfliktinratkaisu terminä on tutkijoiden mukaan hankala, sillä sitä käytetään paitsi viittaamaan itse muutosprosessiin, myös jo päättäneeseen ratkaisuun. (Emt. 31.) Konfliktinratkaisu ei ole ainoastaan konfliktiin vastaamista konfliktinhallinnan (väkivallan hillitseminen väkivaltaisuuksiksi leimahtaneessa tilanteessa) tai rauhanvälittämisen (*mediation*, eri osapuolten välisen dialogin synnyttämisen) keinoilla; konfliktinratkaisu on pikemminkin osa konfliktin muuttamisen ja sen ylittämisen prosesseja. (Lynch ja McGoldrick 2005, 36-37.)

Tutkimuksen piirissä on viime vuosina alettu erottaa toisistaan konfliktinratkaisun (*conflict resolution*) ja konfliktin muutoksen (*conflict transformation*) termit. Esimerkiksi Ramsbotham et al. määrittelevät konfliktin muutoksen konfliktinratkaisun syvimmäksi ulottuvuudeksi, ei niinkään siitä erillisenä tavoitteena. Konfliktin muutoksessa kohteena ovat niin instituutiot ja diskurssit, jotka tuottavat ja uusintavat väkivaltaa, kuin konfliktin osapuolten asenteet ja osapuolten väliset suhteet. (Ramsbotham et al. 2011, 9, 31-32.)

Monen konfliktinratkaisumallin lähtökohtana on Johan Galtungin 1960-luvun lopulla hahmottama malli konfliktista, väkivallasta ja rauhasta. Malli pätee niin symmetrisiin kuin asymmetrisiin konflikteihin, siis tilanteisiin, joissa eri konfliktin osapuolet joko ovat tai eivät ole tasaväkisiä. Galtungin mukaan konfliktia voidaan tarkastella kolmiona, jonka kulmat muodostuvat ristiriidasta (*contradiction* = *C*), asenteesta (*attitude* = *A*) ja käyttäytymisestä (*behaviour* = *B*). Ristiriidalla tarkoitetaan konfliktin taustalla olevaa asetelmaa ja tilannetta, johon kuuluu eri intressiryhmien toisiinsa sopimattomat tavoitteet. Asenteeseen kuuluvat eri ryhmien käsitykset ja harhakuvat toisistaan. Konflikteissa eri ryhmät muodostavat helposti stereotyyppisiä kuvia, ja asenteita ohjaavat pelon, vihan ja katkeruuden kaltaiset tunteet. Käyttäytyminen on kolmas konfliktin osatekijä. Siihen lasketaan niin yhteistyö, pakkokeinot, sovinnonteko ja hyökkääminen. Kaikkien kolmen osatekijän täytyy olla läsnä, jotta voidaan puhua täysimittaisesta konfliktista. (Emt. 10-11.)

Kuvio 3.1.3 Galtungin konfliktiratkaisun kolme elementtiä. Lähde: Ramsbotham et al. 2011, 10-11.

Konflikti on prosessi, jossa asenteet, käyttäytyminen ja ristiriidat muuttuvat jatkuvasti ja vaikuttavat toisiinsa. Konfliktin ratkaisemiseksi on hillittävä konfliktinkaltaista käyttäytymistä, muutettava asenteita sekä niiden ryhmien suhteita, joilla on toistensa kanssa ristiriidassa olevia tavoitteita.

3.2 Sovinnonteko

3.2.1 Määritelmä

Sovinnonteko (*reconciliation*) kuuluu yhdessä rauhan rakentamisen ja konfliktinratkaisun kanssa konfliktin elinkaareessa vaiheeseen, jossa väkivaltaisuudet ovat tauonneet. Ramsbotham et al. määrittelevät sovinnonteon pitkäaikaiseksi kehityskuluksi, jossa konfliktissa jakautuneet osapuolet pääsevät vihollisuuksien ja epäluottamuksen yli (Ramsbotham et al. 2011, 32). Sovinnonteon kanssa samanaikaisesti alkaa yhteiskunnan uudelleenrakennus. Galtung et al. määrittelevät sovinnonteon konfliktin synnyttämien traumojen parantamiseksi sekä konfliktin päätökseen saattamiseksi (Galtung et al. 2002, 136-137). Sovinnonteon tutkimus ja teoretisointi on syntynyt juuri tarpeesta lievittää menetyksistä aiheutuvaa surua.

Galtung et al. tunnistavat esimerkiksi, että sovinnonteko voi alkaa ja rauhaa voidaan rakentaa ”rauhan keinoin” silloin, kun konfliktin aikaisia viholliskuvia on pystytty poistamaan ja konfliktia lietsovia oletuksia (”niihin ei voi luottaa”) aletaan korvata luottamusta rakentavalla dialogilla. Osapuolten yhtäläisyyksiä tulee korostaa, samoin kuin kaikkia osapuolia hyödyntäviä vaihtoehtoja ja ratkaisuja. (Emt. 12.) Nämä ohjeet tuntuvat erityisen olennaisilta viestintävälineiden kannalta, joilla on merkittävä rooli siinä, millainen kuva konfliktin osapuolista julkisuudessa rakentuu.

Sovinnonteko ei ole kuitenkaan ainoastaan konfliktin ratkaisemista. Siihen kuuluu olennaisesti myös rauhan, oikeudenmukaisuuden, tasapuolisuuden, parannuksen ja anteeksiannon perusteiden valaminen (Komesaroff 2008, 1). Sovinnonteon projekti tunnistaa ja kunnioittaa ihmisten välisen kommunikaation monimuotoisuutta ja säilyttää dialogin mahdollisuuden. Konfliktit syntyvät, kuten totesin aiemmin, katkoksisista kommunikaatioissa ja niistä syntyvästä väärinymmärryksistä ja ymmärtämättömyydestä. Vaikeudet on siten kohdattava ”horisonttien fuusion” avulla: ihmisten on luotava rakenteet kommunikaatiolle, joka ylittää erilaiset ihmisten väliset jakolinjat, kuten kulttuurin, rodun, uskonnon ja politiikan. (Emt. 5.)

Komesaroff korostaa myös monien muiden tutkijoiden tavoin, että sovinnonteko on prosessi, ei päämäärä tai tila, joka halutaan saavuttaa. Hänelle sovinnonteko on kommunikaatiota. Sovinnonteon malleja on yhtä monia kuin on konflikteja, mutta kuten hän toteaa *Pathways to Reconciliation* -teoksen johdannossa, yhteistä kaikelle sovinnonteolle on, että se pyrkii luomaan uudestaan rikkoutunutta kommunikaatiota ja pitämään yllä dialogia tilanteissa, joissa se on katkennut. Sovinnonteko rikkoo hiljaisuuden, kertoo vaietuista asioista. Se pyrkii jakamaan merkityksiä, ei yhden hegemonisen näkemyksen mukaisesti, vaan yhteisesti synnytettyinä merkityksenantoina. Sovinnonteko itsessään ei voi asettaa yhteiskunnalle mitään tavoitteita - aivan kuten joukkoviestinnäkään tehtävänä ei ole ajaa jotakin tiettyä agenda. (Emt. 10.)

Konfliktin jälkeiset tilanteet ovat hyvin monimutkaisia, ja sovinnonteko sijoittuu laajaan jälleenrakennuksen kontekstiin. Rauhan rakentaminen (*peacebuilding*) tähtää aiemmin mainitun kulttuurisen ja rakenteellisen väkivallan poistamiseen sekä konfliktin osapuolten väliseen sovitteluun, kun taas valtion (uudelleen)rakennus (*statebuilding*) pyrkii itsenäisten valtion instituutioiden luomiseen ja legitimoimaan kestäväää rauhaa. (Ramsbotham et al. 2011, 199.) Sovinnonteko on viimeinen rauhan rakentamisen vaihe. Väkivaltaisuuksien loppuminen tekee tilaa rauhan rakentamiselle, ja neuvottelut ristiriitaisten intressien välillä avaavat mahdollisuuden ratkaisulle. Sovinnonteko on kuitenkin se vaihe, joka luo pohjan konfliktin pitkäaikaiselle ratkaisulle. Sovinnon syntymisen tavat ja sen syvyys vaihtelevat erittäin paljon konfliktinjälkeisestä tilanteesta toiseen. (Emt. 246-247.)

Todelliselle sovinnonteolle ei Galtungin mukaan voi antaa takarajaa ajassa. Sen syntymiseen tarvitaan aito rauhan kulttuuri, jossa rakenteellisen ja kulttuurisen väkivallan syihin puututaan ja

jossa ennaltaehkäistään väkivaltaa. (Jacobsen 2002, 40.) Käytännössä rauhaa tulisi edistää ei ainoastaan päättäjien, vaan koko kansan tasolla ja sen eri kerroksissa. Kestävän rauhan aikaan saamiseksi on edistettävä erilaisten näkökulmien ja äänten pääsyä julkisen piiriin. Esimerkiksi Suomen vuoden 1918 kansalaissodan lopullinen sovittaminen on ollut sukupolvia vaatinut prosessi, jonka jakolinjat eivät näy enää omassa sukupolvessani mutta jonka jälkimainingeissa omat isovanhempani olivat kasvaneet.

Nicos Trimikliniotis kuvailee sovinnontekoa tämän hetken ja tulevaisuuden tavaksi käsitellä menneisyyden jakolinjoja, polarisointeja ja eroja, joiden ympärille väkivalta organisoitui. Hallitsevaan sovinnonteon malliin kuuluu menneisyyden tapahtumien tarkastelu niistä muodostetun 'totuuden' kautta. 'Totuus' terminä on kuitenkin hankala, kuten huomautin jo luvussa 2. Totuuden etsinnän lisäksi uhreille pitää tarjota jonkinlainen mahdollisuus oikeudenmukaisuuden toteutumiseen. Ongelmana on Trimikliniotiksen mukaan se, että 'totuus' ja 'oikeudenmukaisuus' voivat joskus olla toisilleen vastakkaisia, eikä niitä voi toteuttaa samanaikaisesti. (Trimikliniotis 2013, 246-247.) Mikä esimerkiksi on totuus Suomen kansalaissodasta, jolla on useita keskenään ristiriitaisia nimityksiä? Miten oikeudenmukaisuus toteutui uhrien, niin punaisten kuin valkoisten näkökulmasta katsottuna sodan päättymisen jälkeen? Entä nykypäivästä katsottuna?

Sovinnonteossa on siis vastakkain erilaisia lähestymistapoja menneisyyden käsittelylle. Siitä päättävät ja sitä edistävät tahot tasapainottelevat oikeutta hakevien ihmisten vaatimusten sekä rauhan poliittisten edellytysten välimaastossa (Biggar 2003, 3). Mitään yleistä ohjetta sille, miten sovinnonteko saadaan jossakin yhteiskunnassa konfliktin jälkeen aikaiseksi, ei ole. Tunnettuja sovinnontekoon tähänneitä projekteja ovat esimerkiksi apartheidin jälkeisen Etelä-Afrikan totuuskomissio sekä Pohjois-Irlannin niin kutsuttu Good Friday Agreement. Joissakin maissa on jopa päätetty jättää konfliktiin kuulunut menneisyys kokonaan käsittelemättä. Kuuluisin esimerkki tästä on diktaattori Francisco Francon jälkeinen Espanja, jossa Francon kuoltua vuonna 1975 ei ole tähän päivään asti käsitelty missään oikeusistuimessa diktatuurin aikaisia katoamisia ja muita ihmisoikeusloukkauksia (Trimikliniotis 2013, 245).

3.2.2 Totuuden etsintä, uhrien muistaminen ja tekijöiden rankaiseminen

Totuuden etsintä konfliktin jälkeen yhden pitkistä teistä kohti sovinnontekoa. On erikseen päätettävä, käsitelläänkö syyllisten rikoksia julkisesti sekä miten ja kuinka paljon puhutaan uhreista ja heidän kärsimyksistään. Joskus oikeudenmukaisuuden hakeminen näiden asioiden

käsitlemisellä voi uhata haurasta rauhaa, ja asioista vaikeneminen näyttäytyy parempana ratkaisuna. (Biggar 2003, 6.) Totuuden etsintä on usein silti tärkein sovinnontekoa ohjaava prosessi, mistä kertovat maailmanlaajuisesti konfliktien jälkeen perustettujen totuuskomissioiden suuri määrä sekä jo vakiintuneesta siirtymäkauden oikeuden (*transitional justice*) soveltamisesta ihmisoikeusrikosten ja kansanmurhien käsittelyssä (Trimikliniotis 2013, 254). Totuuskomissioita on perustettu käsittelemään muun muassa Etelä-Afrikassa, Kambodzhassa, Ruandassa, Burundissa, Guatemalassa, Perussa, entisen Jugoslavian alueella, Itä-Timorissa ja Sierra Leonessa tapahtuneita ihmisoikeusrikoksia.

Mitä totuudella halutaan saavuttaa? Biggar listaa muun muassa epävarmuudesta vapautumisen sekä uhrien mahdollisuuden ymmärtää läpi käymäänsä kärsimystä. Totuuden paljastuminen voi johtaa julkiseen paineeseen tekijää kohtaan, jotta tämä ottaa vastuun teoistaan ja tunnustaa tekojensa uhrin. Totuuden saattamisella päivänvaloon halutaan myös varmistua siitä, että yhteiskunnan poliittinen tulevaisuus ei toista menneisyyden virheitä. (2013, 6-13.) Trimikliniotis muistuttaa, ettei totuuden julkiseksi saattaminen ole kuitenkaan tae sille, että sovinto saadaan aikaiseksi - joskus sovinto syntyy, vaikka yhteisymmärrystä menneisyyttä koskevasta totuudesta ei ole, jolloin osapuolet pitäytyvät omissa mennyttä koskevissa totuuksissaan ja keskittyvät hillitsemään väkivaltaa nykypäivän tilanteessa (2013, 253).

Uhrien kärsimyksen tunnistamista ja julki saattamista pidetään yleisesti sovinnonteon tärkeimpänä tehtävänä (Biggar 2003, 13). Uhreja ja tekijöitä tarkastellaan *kollektiivisesti*, koko yhteiskunnan tasolla, ja niinpä kärsimysten tunnustaminen ja tekijöiden rankaiseminenkin kohdistuu enemmän ryhmiin kuin yksittäisiin ihmisiin (Trimikliniotis 2013, 247). Lopullinen ratkaisu konfliktille syntyy myös yhteiskunnallisen sovinnonteon, eikä eliitin tehtaileman sovinnonteon, jälkeen (ema. 255).

Sovinnonteon käsite on peräisin kristillis-uskonnollisesta filosofiasta. Kristillinen perusta aiheuttaa joskus vastustusta sovinnontekoprosesseja kohtaan ei-uskovaisten ryhmien keskuudessa. Sovinnonteolla kristityt ymmärtävät kohtaamisen Toisen kanssa Jumalaan muodostetun yhteyden avulla. Sovinnonteko on yksi kristittyjen seitsemästä sakramentista. Etelä-Afrikan totuuskomissio henkilöityy vahvasti arkkipiispa Desmond Tutuun, joka ammensi eettiset lähtökohtansa sovinnonteolle juuri kristinuskon opeista. Totuuden, armon, oikeudenmukaisuuden ja rauhan eettisiä arvoja on sittemmin laajennettu uskonnollisesta kontekstistaan, jotta niitä voitaisiin soveltaa myös maallisissa konfliktinratkaisun prosesseissa. Vaikka sovinnonteon käsite onkin perua

kristinuskosta, ovat tutkijat tunnistaneeet sovinnonteon filosofiaa noudattavia eettisiä lähtökohtia kaikkialla maailmassa eri uskontojen parissa, jonka takia sitä tarkastellaan nykypäivänä globaalina ilmiönä. (ema. 248-249, kts. myös Löfström 2012, 18.)

Kristillis-eettisessä kontekstissa anteeksiannon käsite on keskeisessä osassa. Anteeksianto tarkoittaa vääryyden ja siinä oman vastuun tunnustamista sekä surun ja katumuksen näyttämistä teoistaan (Andrieu 2009, 5). Tutkijat kuitenkin huomauttavat, että kollektiivisesta anteeksiannosta päättäminen on hyvin hankalaa.

3.2.3 Muistin politiikka ja historian hyvittäminen

Konflikteihin ja kamppailuihin liittyy myös kamppailua muistista ja muistamisen sisällöstä, kirjoittaa Heino Nyyssönen (2010, 329). Muisti liittyy tutkijan mukaan historialliseen oikeuteen ja niin sanottuun transitio-oikeuteen, mutta myös nationalismiin tai muihin identiteetin osa-alueisiin. *Menneisyysidentifikaatiolla* tarkoitetaan sitä, millaisista menneisyyksistä identiteettiä haetaan. Muistamiseen liittyy myös poliittisempi muistuttaminen ja unohduttaminen, asioiden valikoitu esille tuominen ja häivyttäminen osana joitakin poliittisia päämääriä. (Emt. 331-332.)

Tälle tutkimukselle erityisen mielenkiintoinen poliittisen anteeksiannon käsite kuvaa myös julkisuudessa tapahtuvaa sovinnontekoa kollektiivisen anteeksi pyytämisen ja anteeksi antamisen kautta. Siinä uhrit ja mahdolliset anteeksiantajat ovat usein eri henkilöitä kuin ne, jotka alun perin olivat osallisina konfliktissa (Räikkä 2012, 29). Anteeksipyyntö ja -anto ovat Räikän mukaan puheakteja, joiden sosiaalinen funktio täyttyy vasta, kun ne kommunikoidaan (emt. 30). Tätä varten tarvitaan tietenkin julkisuutta ja mediaa. Räikkä kirjoittaa, että historiallinen anteeksianto on välttämättä julkinen prosessi: se rakentaa kansallista sovintoa ja jaettua kuvaa siitä, mitä menneisyydessä on tapahtunut (emt. 47).

Anteeksianto mahdollistaa moraalisen kasvun ja harmonisemman yhteiselon. Se tarkoittaa sitoutumista prosessiin, jonka päämääränä on kaunan tunteen väistyminen (emt. 45). On olemassa lukuisia esimerkkejä konfliktien jälkeisistä tilanteista, joissa poliittiset päättäjät ovat valinneet olla käsittelemättä menneisyyden tapahtumia, koska ovat halunneet aloittaa ”puhtaalta pöydältä”. *Unohtamisen politiikasta* on kyse silloin, kuin menneisyyden rikkeitä ja tosiasioita ei käsitellä julkisuudessa (Forsberg 2012, 74).

	Rangaistus	Armahdus
MENNEISYYDEN KÄSITTELY	Oikeudenkäynnit	Anteeksiantaminen
MENNEISYYDEN KÄSITTELEMÄTTÄ JÄTTÄMINEN	Kosto	Unohtaminen

Kuvio 3.2.3 Menneisyydenhallinnan strategiat. Lähde: Forsberg 2012, 75.

Anteeksiantamisen politiikan kannattajat nimittävät sitä usein *restoratiiviseksi* oikeudenmukaisuudeksi, joka ei jaa oikeutta perinteisen oikeusymmärryksemme mukaan ja rankaise tekijöitä, vaan joka pyrkii vastaamaan niihin inhimillisiin tarpeisiin, jotka seuraavat menneisyyden rikkomuksista (Forsberg 2012, 71). Restoratiivinen oikeudenmukaisuus pyrkii palauttamaan kaikkien konfliktin osapuolien, niin uhrien kuin väärintekijöiden, ihmisarvon ja kunnian.

Usein menneisyydestä juontuvat ongelmat ovat vihollisuuksien syynä ja yhteistyön esteenä (Forsberg 2012, 61). Sovinnonteon ensimmäinen tavoite on lopettaa vihollisuudet ja estää konfliktia uusiutumasta. Vasta paljon myöhemmin sovinnontekoprosessissa voidaan puhua kansallisesta eheytymisestä ja yhteisen identiteetin rakentamisesta. Heino Nyyssönen uskoo, ettei anteeksiantoa, muistamista ja unohtamista voi lopulta erottaa erillisiksi toimiksi, sillä anteeksianto harvoin tarkoittaa, että jokin asia on loppuun käsitelty. Pikemminkin se edistää sovinnon syntymistä ja vähentää menneisyyden merkitystä poliittisena sytykkeenä. (Nyyssönen 2012, 202.) Menneisyys on kirjoittajan mukaan taakka niin tekijälle kuin uhrillekin (emt. 206). Anteeksianto vapauttaa ihmiset menneisyyden taakasta.

Muistin politiikkaa - rikosten ja menneiden muistelemista politiikassa - tapahtuu monilla areenoilla, kuten muistomerkkien, museoiden, korvausten ja symbolisten eleiden muodossa. Poliitiikan tavoitteena ei tarvitse olla yhteisen historiankäsitteksen luominen, mutta tiettyjen faktojen ja perusasioiden tunnustaminen täytyy tapahtua kaikkien osapuolten tahoilla, jotta laajempi sovinnonteko ja hyvitys voivat alkaa (emt. 212).

3.3 Media rauhan ja sovinnon rakentajana

Jo luvun 2 lopussa käsittelin uusia avauksia liittyen siihen, kuinka median rooli voidaan ymmärtää uudelleen rauhan ja konfliktin näkökulmasta. Palaan tämän luvun lopuksi siellä esitettyihin ensimmäisiin havaintoihin ja liitän ne rauhan rakentamisen ja sovinnonteon kehykseen.

Ross Howard tarkastelee useissa kirjoituksissaan median roolia rauhan rakentamisessa (Howard 2002; 2003; 2009). Hän korostaa, että jokainen konfliktitilanne on erilainen, ja että tilanteet vaativat joustavuutta ja mielikuvitusta sekä paikallisten etujen ja osaamisen kunnioittamista. Ilman sitoutumista paikallisten etuihin rauhan rakentaminen mitä todennäköisimmin epäonnistuu. (Howard 2002, 3.) Howardin mukaan rauhan rakentamiseen tähtäävien mediaprojektien tulisi paitsi kerätä ja levittää informaatiota, myös valita esille tuomiaan materiaaleja sen perusteella, onko niillä potentiaalia muuttaa (*transform*) konfliktia (ema. 9). Rauhan rakennusprojektien onnistumista ei lisäksi voida mitata perinteisillä mittareilla (”kuinka paljon väkivaltaa on voitu vähentää”), eikä perinteisten mittarien tulisi antaa vaikuttaa hillitsevästi ainutlaatuisiin, paikallisiin lähestymis- ja käsittelytapoihin (ema. 12). Rauhan rakentajan rooli ei silti Howardin mukaan tarkoita sitä, että median pitäisi luopua perinteisestä mandaatistaan ja eettisestä koodistostaan. Konfliktinratkaisulle elintärkeä kommunikaatio on jo valmiiksi perinteisen median tärkein tehtävä. Vaikka journalistit kiinnostuvat konflikteista ja uutisoivat niistä jatkuvasti, juuri mikään maailman journalistikoulutusohjelmista ei sisällä konfliktin analyysia tai rauhan- ja konfliktintutkimuksesta ammentavia kursseja. Journalistien olisi Howardin mukaan tärkeä ymmärtää paljon nykyistä syvällisemmin asiaa, jonka kanssa he ovat jatkuvasti tekemisissä. (Howard 2003, 11.)

Euroopan yhteisön, Yhdysvaltojen, UNESCO:n, Maailmanpankin ja muiden kansainvälisten organisaatioiden rahoittamat rauhanturva- ja rauhanrakentamisoperaatiot tukevat myös paikallisia journalistisia aloitteita. Valtaosa hankkeista tähtää perinteisen ja luotettavan median ylläpitämiseen konfliktialueilla. Luotettavalla mediallyllä tarkoitetaan kansainvälisten standardien mukaista tarkkaa, puolueetonta ja sosiaalisesti vastuullista mediaa. Ennen kaikkea pitkän ajan tähtäin on lisätä konfliktinratkaisua tukevia asenteita ja näkökulmia yhteiskunnassa. Käytännössä hankkeisiin on kuulunut toimittajien kouluttamista perustaitoihin raportointi- ja editointitaidoissa, tarvittavan tekniikan hankkimista sekä mediaorganisaatioille annettavaa suoraa rahallista tukea. Konfliktinjälkeiset kansainvälisesti rahoitetut mediahankkeet voivat myös epäonnistua, jos niissä ei korosteta tarpeeksi pitkäjänteisyyttä. Esimerkiksi Bosnia-Hertsegovinan mediamaisemassa ei viisi vuotta konfliktin päättymisen jälkeen ollut juuri tapahtunut edistystä, vaikka media-alan

monipuolistamista ja toimittajien kouluttamista oli tuettu kymmenillä miljoonilla dollareilla. Tuloksena oli ylikuormitettu ja pinnallinen mediamaisema, joka oli täysin riippuvainen ulkomailta tulevasta taloudellisesta tuesta. Bosnialaista mediaa pidettiin muutama vuosi konfliktin päättymisen jälkeen edelleen erittäin epäluotettavana ja täysin irrallisena yleisöstään. (Howard 2003, 13-14.) Vuonna 2013 Bosnia-Hertsegovina oli sijalla 68 Toimittajat ilman rajoja -järjestön lehdistönvapauslistalla, siis vähän yli puolessavälissä kaikki maailman maat kattavaa mitta-asteikkoa (Reporters Without Borders 2013).

Bosnia-Hertsegovinan tapaus osoittaa, että mediaorganisaatioiden ja journalistisen ammattitaidon kehittämisen tulisi tapahtua osana koko yhteiskunnan jälleenrakennusta ja demokratisointia. Autoritaarisen hallinnon haamun, korruption, etnisten tai muiden jakolinjojen värittämässä ja köyhyyden hallitsemassa yhteiskunnassa journalistien on lisäksi painotettava konfliktintuntemusta sekä riippumattoman median ja uskottavan mediaa ja journalisteja koskevan lainsäädännön luomista. Tätä paranneltua mallia on kutsuttu muun muassa konfliktia tulkitseväksi journalismiksi (*conflict-sensitive journalism*). Siihen sisältyvät niin journalismin ammattikunnan ydinarvot, toimittajien herkistäminen omalle potentiaalilleen konfliktin ratkaisijoina kuin toimittajien kouluttaminen konfliktinanalyysin perusteissa. (Howard 2009; Reljic 2004, 8-9.)

Howardin mukaan seuraavat perusasiat ovat läsnä konfliktia tulkitsevassa journalismissa:

- Melkein kaikki konfliktit liittyvät ennen kaikkea jaettuihin resursseihin, jotka jakautuvat yhteiskunnassa epätasaisesti ja jotka ovat synnyttäneet menneisyydessä menetyksiä, joita ei ole koskaan käsitelty ja hyvitetty. Konflikti muuttuu väkivaltaiseksi, kun kommunikaatio eri osapuolten välillä loppuu ja yhteisymmärrystä jaetuista tavoitteista ei ole olemassa.
- Väkivaltaa on paitsi fyysinen väkivalta, myös kulttuurinen väkivalta (vihapuhe, syrjintä) ja rakenteellinen väkivalta (rasismi, seksismi, kolonialismi, korruptio).
- Konflikti päättyy väistämättä yhden ryhmän ylivaltaan tai vetäytymiseen, neuvottomuuteen, kompromissiin tai aitoon muutokseen kohti yhteisesti jaettua ratkaisua. Toimittajat voivat toimia välittäjinä tarjoamalla resursseja - siis tietoa - yhteisöille siitä, miten konfliktia voidaan ratkoa.
- Perinteiset eliitit ja kapeat intressiryhmät pyrkivät manipuloimaan journalisteja. Konfliktin perusteiden ymmärtäminen avartaa journalistien ymmärrystä, näkökulmia ja käytettävissä olevia tietolähteitä, mikä synnyttää monipuolisempaa raportointia.

- Jos toimittajat tunnustavat journalismille sisäsyntyisen mahdollisuuden rauhan välittämiseen ja käyttävät konfliktianalyysia välineenä työssään, oppivat he suhtautumaan kriittisemmin omaan raportointiinsa.
- Toimittajien tulisi välttää tunnelatautuneita tai epämääräisiä sanoja kuten massamurha, kansanmurha, terroristi, fanaatikko tai ekstremisti. Eri ryhmistä ja ihmisistä tulisi käyttää niitä nimityksiä, joita he itse käyttävät itsestään. Sellaisia sanoja kuin traaginen, terrorisointi ja hävittäminen tulisi välttää.
- Konflikteja tulisi tarkastella monitahoisina. Niihin osallisten osapuolten väliltä tulee etsiä erimielisyyksien syitä sekä vaihtoehtoisia näkökulmia ja ratkaisuja lukkiutuneeseen tilanteeseen.
- Vahvistamattomien huhujen ja oletusten toistamista omassa raportoinnissa tulee välttää. (Howard 2009.)

Howardin ohjeissa on samankaltaisuuksia rauhanjournalismin kannattajien laatimiin ohjeisiin. Etenkin konfliktinratkaisun piirissä kehitetyn konfliktianalyysin valjastaminen journalistiseksi työvälineeksi on tärkeässä roolissa kummassakin tarkastelussa.

Reljicin mukaan on kuitenkin liian yksinkertaistettua olettaa, että media-ala kollektiivisesti tuntisi itsensä velvoitetuksi edistämään rauhaa ja rakentamaan kansalaisyhteiskuntaa. Hän kritisoi esimerkiksi rauhanjournalismin edustamaa ajattelutapaa, jossa riittää, että journalistit noudattavat tiettyjä ohjeita raportoinnissaan, jonka seurauksena silloin olisi, että yleisö alkaa muuttaa mielikuviaan ja asenteitaan. Realistinen kuva siitä, millaiset mahdollisuudet medially on vaikuttaa rauhan puolesta ja osana konfliktinratkaisua, tulisi Reljicin mukaan aina muodostaa maan poliittisen, taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen puitteissa. (Reljic 2004, 4, 7.)

Seuraavan kehityksen kautta on mahdollista arvioida median potentiaalia konfliktinratkaisuun: poliittinen konteksti: onko kyseessä oikeusvaltio vai itsevaltainen hallitsija?

- taloudelliset olosuhteet: onko media taloudellisesti itsenäinen organisaatio vai valtion kontrollin alla?
- journalismin laatu: onko olemassa kriittistä, analyttistä raportointia vai toimiiko journalismi hallinnon kirjuriina, joka toistaa myös vihapuhetta?
- yleisön asenne: ovatko taustalla valistuneet demokraattiset perinteet vai itsevaltaisen järjestelmän arvot?

Tässä kehyksessä media nähdään yhtenä vektorina, johon kaikki muut elementit vaikuttavat. Jos esimerkiksi oikeusvaltio ei toimi, ei taloudellinen itsenäisyys tai jokin muu osatekijä voi täysin korvata sen puutetta, eikä media voi toimia tehokkaasti rauhan rakentajana. (Ema. 8-9.)

Todella mielenkiintoinen huomio Reljiciltä on, että median interventiot rauhan puolesta ovat tehokkaimmillaan väkivallan päättymisen jälkeen. Suurten ja väkivaltaisten konfliktien nopea loppuminen esimerkiksi yhden osapuolen antautumiseen (Saksa toisen maailmansodan lopussa) tai järjestelmän kaatumiseen (Neuvostoliiton hajoaminen) tekee kirjoittajan mukaan valtaosan kansalaisista vastaanottavaisiksi muutokselle, varsinkin, kun entiset vallanpitäjät eivät julkisesti vastusta muutosta. *Koska konfliktit harvoin saavat selkeää päätöstä, on median rooli ennen kaikkea turvata rauha konfliktinjälkeisessä yhteiskunnassa tavalla, joka edistää konfliktin ratkaisemista tulevaisuudessakin ilman väkivaltaa.* (korostus AS; ema. 13-14.)

BBC:n julkaisema ohjekirja *Fragile states: the role of media and communication* korostaa neljän tapausesimerkin kautta median roolia epävakaiden valtioiden rauhan tukemisessa. Afganistanin, Irakin, Somalian ja Kenian mediaa seurannut tutkimus pystyi dokumentoimaan, että media tuki kaikkein eniten valtioiden vakauttamista rakentamalla yhteiskunnassa yhteistä jaettua identiteettiä. Jaettu identiteetti puolestaan on poliittinen rakennelma, joka syntyy, kun kaikille kansalaisille tarjotaan pääsy keskustelualustalle, jossa he voivat käydä dialogia muiden kanssa. Esimerkiksi sosiaalinen media ja kansalaisjournalismi tarjoavat tämänkaltaisia keskustelukanavia. Myös YK:n sponsoroimat paikallisradiot ovat monessa maassa todistetusti vähentäneet vihostuuksia tarjoamalla puolueettomia uutis- ja keskusteluohjelmia. (Deane 2013, 20-21.)

Muistamisen politiikka sekä anteeksiannon ja sovinnonteon julkiset rituaalit välitetään median kautta, jolloin ne saavuttavat laajemman katsoja- ja kuulijakunnan ja saavat samalla enemmän painoarvoa. Puheaktien sosiaaliset funktiot realisoituvat vasta kommunikaation ja julkisuuden kautta. Historiallinen anteeksianto julkisena prosessina on myös osa menneisyysidentifikaatiota, jossa käsitys menneisyydestä vaikuttaa identiteettiin nykyhetkessä. Tästä mielenkiintoinen esimerkki on vaikkapa nyky-Saksa, jossa nuoret tuntevat edelleen kollektiivista häpeää toisen maailmansodan aikaisen Saksan ihmisoikeusrikkomuksista ja holokaustista.

3.4 Sovintojournalismin alustava määritelmä

Ennen kuin siirryn tarkastelemaan esimerkkejä toimittajien ja mediaorganisaatioiden konfliktien jälkeisissä tilanteissa toteuttamista mediaprojekteista ja etsimään niistä samankaltaisuuksia, haluan palata askeleen takaisin siihen, mistä lähdin liikkeelle: toimittajan etiikkaan. Sen ja tässä luvussa esitettyjen rauhan- ja konfliktintutkimuksen havaintojen pohjalta luon alustavan määritelmän sovintojournalismille, jota testaan empiiristen esimerkkien avulla.

Kuten tässä luvussa olen esittänyt, toimittajilla on lukuisia mahdollisuuksia vaikuttaa rauhan rakentamiseen ja konfliktinratkaisuun. Eri tutkijat ovat esittäneet erilaisia ohjeita ja perusteluja sille, miten ja miksi toimittajat voivat julkisen työnsä asettamassa roolissa osallistua kommunikaation, rauhan ja sovinnonteon ylläpitämiseen. Mutta miten tämä kaikki suhteutuu universaaliin eettiseen normistoon, jota toimittajat pyrkivät työssään noudattamaan? Rikkooko rauhaa rakentava mediaorganisaatio sitä perustavaa mandaattia, jonka media on aikoinaan julkiselle roolilleen tiedon välittäjänä ottanut? Tuleeko mediasta rauhaa rakentaessaan automaattisesti rauhan asianajaja?

Luvussa kaksi päädyin aiemman tutkimuksen valossa kritisoimaan objektiivisuuden käsitettä. Toimittaja ei koskaan ole irrallinen yhteiskunnasta, ja hänen raportointinsa on väistämättä täynnä subjektiivisia valintoja. Totuudellisuus puolestaan on hyvin perustava osa journalistien uskottavuutta. Kuten sovinnonteon kohdalla edellä huomautin, ei 'totuuden' esille tuominen ole kuitenkaan kovin mutkatonta etenkin konfliktitilanteessa, jossa osapuolet eivät ole kommunikoineet toistensa kanssa ja jonka seurauksena heillä on omat osatotuutensa ja käsityksensä konfliktin syistä, seurauksista ja mahdollisista ratkaisuista. Tällaisessa tilanteessa mahdollisimman laajan näkökulmien kirjon tuominen julkisuuteen antaa varmasti suurimmat mahdollisuudet muodostaa jonkinlainen kokonaiskuva ja päästä ainakin askeleen verran lähemmäksi totuutta. Oma roolinsa on myös oikeudellisilla ja valtiollisilla elimillä, kuten oikeuskomissioilla ja tutkintaryhmillä, konfliktia koskevien totuuksien löytämisessä.

Journalisteja ohjaava oikeudenmukaisuuden periaate on sekin poliittisesti arka niin hauraan rauhan tilanteessa kuin välittömästi väkivaltaisuuksien päätyttyä. Kuten tässä luvussa esitin, on oikeudenmukaisuuden ja totuuden välinen suhde hyvin vaikea. Tässä kontekstissa journalismietiikkaa ohjaava sosiaalinen vastuu on oikeudenmukaisuutta lievempi normi, joka sisältää kuitenkin oikeudenmukaisuuden elementtejä. Sosiaalinen vastuu painottaa ennen kaikkea uhrien tunnustamista, eikä niinkään oikeudenmukaisuuden hakemista tekijöitä rankaisemalla.

Kuten Howardin ja muiden ajatukset osoittavat, tulisi toimittajien välttää yhteen konfliktin osapuoleen sitoutumista ja sen sijaan pyrkiä hakemaan mahdollisimman pluralistinen ja monitahoinen katse konfliktin syihin ja ristiriitoihin. Sitoutumattomuus konfliktitilanteissa voi toisaalta sulkea, mutta toisaalta myös avata ovia eri tietolähteiden äärelle. Toimittajan integriteetti on perinteisesti nähty hänen uskottavuutensa perustana. Toisaalta luvussa 2 mainitsemani *committed journalism* voisi toimia parhaiten sosiaalisesti vastuullisen journalismin takaajana, kun yksittäinen toimittaja sitoutuu esimerkiksi YK:n ihmisoikeuksien julistuksessa lueteltuihin tavoitteisiin. Kansainväliset normistot ovat laajimmin hyväksytty ei-uskonnollinen toimintaohje, joka voisi toimia nykyistä vahvemmin osana toimittajien eettistä koodistoa. Selkeät eettiset ohjeet voivat myös auttaa toimittajia tekemään työskentelyään ja raporttejaan koskevia vaikeita päätöksiä epävarmassa tai sekavassa tilanteessa.

Kuten rauhanjournalismin kriitikot ovat todenneet, on rauha raportoinnin tavoitteena hyvin hankala, ja se johtaa helposti siihen, että toimittaja alkaa ajaa rauhan asiaa. Haluaisinkin korostaa eri tutkijoiden konfliktinjälkeiselle journalismille asettaman tehtävän rauhanomaisten ratkaisuvaihtoehtojen tuomisesta julkisuuteen. Näissä kahdessa on suuri ero. Sen sijaan, että keskitytään tuijottamaan tiukasti päämäärää, huomio kiinnittyy nykytilanteen ongelmallisuuteen, ristiriitojen taustalla oleviin syihin ja toimintamahdollisuuksien joukkoon. Journalismin tehtävä ei ole tarjota valmiita ratkaisuja, vaan aloittaa kommunikaatio ja dialogi. Journalismi ei saarnaa, vaan tarjoaa julkisen foorumin tasapuolisesti eri osapuolten näkökulmille ja edustajille. Journalismi ei määrää, mikä on oikein ja väärin, se ei arvota ja jakele tuomioita - vaan näyttää, taustoittaa, havainnoi ja kuuntelee.

Edellä kirjoitetun pohjalta voin todeta, että seuraavat asiat määrittävät konfliktien jälkeisten tilanteiden sovintojournalismia:

Sovintojournalismi:

- tarkastelee journalismia osana konfliktinratkaisun työkalupakkia

- tunnustaa journalismille sisäsyntyisen mahdollisuuden rauhan välittämiseen ja käyttää konfliktinanalyysia työvälineenä, jolloin journalisteilla on mahdollisuus oppia suhtautumaan kriittisemmin omaan raportointiinsa
- valitsee esille tuomiaan materiaaleja sen perusteella, onko niillä potentiaalia muuttaa konfliktiasetelmia
- ottaa huomioon ja käsittelee kulttuurisen ja rakenteellisen väkivallan olemassaoloa
- käsittelee konfliktia välittömän alueellisen rajan yli menevänä ilmiönä ja etsii siihen linkittyviä ihmisiä ja seurauksia
- välttää eri ryhmien esittämistä niiden johtajien lausuntojen kautta, vaan etsii ruohonjuuritason ihmisten kokemuksia ja mielipiteitä
- seuraa rauhansopimusten jälkeen avoimeksi jääviä kysymyksiä
- edistää valtiollisten, riippumattomien ja ammattimaisten journalistien instituutioiden kehittämistä sekä vapaan joukkoviestinnän ja sananvapauden juurruttamista osana laajempaa valtion jälleenrakennusta

- edistää kommunikaatiota ja dialogia yli konfliktin jakolinjojen

- synnyttää vuoropuhelua kaikkien konfliktin eri osapuolten välille
- luo rakenteet kommunikaatiolle, joka ylittää erilaiset ihmisten väliset jakolinjat, kuten kulttuurin, rodun, uskonnon ja politiikan
- edistää erilaisten näkökulmien ja äänten pääsyä julkisen piiriin
- pyrkii poistamaan konfliktin aikaisia viholliskuvia sekä korvaamaan konfliktia lietsovia oletuksia ja stereotypioita luottamusta rakentavalla dialogilla ja korostamalla osapuolten yhtäläisyyksiä ja kaikkia osapuolia hyödyntäviä vaihtoehtoja ja ratkaisuja
- asettaa jaetut oikeudet etusijalle ja etsii toiveita rauhasta kaikkien osapuolten parissa

- käsittelee menneisyyttä tavalla, joka lisää solidaarisuutta konfliktin osapuolten välillä

- raportoi konfliktista ja historiasta kertomalla jaetusta kärsimyksestä
- tarkastelee uhreja ja tekijöitä kollektiivisesti, jolloin kärsimysten tunnustaminen ja tekijöiden rankaiseminen kohdistuvat enemmän ryhmiin kuin yksittäisiin ihmisiin
- dokumentoi symbolisia tapaamisia ja tapahtumia, jotka voivat auttaa yhteiskuntaa tunnustamaan syvälle meneviä traumoja, kun ne välitetään laajemmille yleisöille

- kommunikoi poliittisia anteeksipyyntöjä ja -antoja
- palauttaa kaikkien konfliktin osapuolien, niin uhrien kuin väärintekijöiden, ihmisarvon ja kunnian
- tunnistaa historiallisia vääryyksiä ja niistä johtuvaa, edelleen jatkuvaa tuskaa kaikkien konfliktin osapuolten osalta

Sovintojournalismia on siis, kun toimittajat näkevät itsensä ja median osana konfliktinratkaisutyötä, he edistävät kommunikaatiota ja dialogia konfliktin eri osapuolten välillä sekä käsittelevät menneisyyttä tavalla, joka lisää konfliktin jakolinjat ylittävää solidaarisuutta.

Sovintojournalismi ammentaa luvussa 2.1.5 käsitellystä universaalista arvopohjasta ja sitoutuu kansainvälisiin ihmisoikeuksia kunnioittaviin sopimuksiin. Se tarkastelee kriittisesti perinteisiä uutiskriteerejä ja eettisiä normistoja ja pyrkii vahvaan journalistiseen itsereflektioon.

Koska sovintojournalismi on osa konfliktinratkaisun työkalupakkia, täytyy sen sisältämät ohjeet mukauttaa jokaiseen tilanteeseen ja konfliktiin samalla tavalla kuin muutkin konfliktinratkaisun osa-alueet. Sovintojournalismi korostaa julkisuuden roolia rauhan rakentamisen ja sovinnonteon kenttänä antamatta sille kuitenkaan muita konfliktinratkaisun osa-alueita tärkeämpää tai niistä riippumatonta roolia. Sovintojournalismi asettuu aina kunkin konfliktinjälkeisen tilanteen kontekstiin ja tukee muita konfliktinratkaisun osa-alueita, kuten valtion (uudelleen)rakentamista.

Sovintojournalismilla ei tarkoiteta sovinnontekoa uutisoinnin päämääränä, vaan sitä prosessia, jossa journalismi ja journalistit rakentavat kestävästä rauhaa poistamalla rakenteellista väkivaltaa ja eri ryhmien välisiä jakolinjoja luomalla tilan julkiselle dialogille ja kommunikaatiolle, jolla lisäksi etsitään yhteistä identiteettiä ja jaettuja arvoja. Sovintojournalismi ei siis tähtää rauhaan tai aja rauhan asiaa, joten se ottaa vahvasti etäisyyttä rauhanjournalismin koulukuntaan. Se ymmärtää julkisuuden kanavana, jonka kautta kestävä rauha voidaan saavuttaa.

Menneisyyden käsittelyllä on oma erityinen roolinsa sovintojournalismissa. Julkisuus uhrien muistelun areenana muodostaa poliittisen välineen, jota voi käyttää niin anteeksiannon, yhteisen identiteetin kuin solidaarisuuden tunteiden luomiseksi ja vahvistamiseksi. Menneisyyden kärsimykset voidaan valjastaa myös vihan ja vastakkainasetteluiden välineeksi, jonka takia

muistamisen politiikkaan pitää liittää myös sen tarkoitusperien kriittistä pohdiskelua. Historiallisten vääryyksien tunnistaminen, ryhmien tuomitseminen yksilöiden sijaan sekä kaikkien konfliktin osapuolten menetysten muistaminen ovat tärkeä osa sovintojournalismia.

Kaiken kaikkiaan sovintojournalismi tarkoittaa journalistien kannalta sitä, että heidän tulee perehtyä konfliktien tuntemukseen, analysoimiseen ja konfliktinratkaisuun. Toimittajien on myös aiempaa enemmän tarkasteltava julkisuutta ja omaa työtään osana välitöntä väkivaltaisuuksia hillitsevää ja myöhemmässä vaiheessa rakenteellista väkivaltaa purkavaa työtä. Dialogin ylläpitäminen ja menneisyyden tiedostava käsittely lisäävät suotuisaa ilmastoja aidon sovinnonteon syntymiselle konfliktista toipuvassa yhteiskunnassa.

* * *

Seuraavaksi tarkastelen kolmea tapausesimerkkiä konfliktin jälkeisistä journalistista projekteista, joilla on pyritty lisäämään rauhanomaisia tendenssejä tai sovinnontekoa konfliktin osapuolten sisällä ja välillä. Tarkastelen esimerkkejä varsin lyhyesti ja palaan luvussa 5 arvioimaan, kuinka hyvin edellä kehittämäni sovintojournalismin määritelmä sopii kuvattuihin tapauksiin. Tapauksista voi myös nousta edelleen uusia funktioita, joita sovintojournalismin olisi hyvä ottaa huomioon.

4. Kolme esimerkkiä journalismista sovinnonteon välineenä

Tässä luvussa pyrin testaamaan alustavasti määrittelemääni sovintojournalismin käsitettä.

Määritelmä syntyi kahden eri teoriasuuntauksen, toisaalta viestintätieteellisen, toisaalta rauhan- ja konfliktitutkimuksen tarkastelukulmien pohjalta. Seuraavassa tuon osaksi tutkimusta kolme journalistista projektia, joiden valossa haluan määritelmääni tarkastella ja testata. Voiko määritelmä toimia sellaisenaan käytännössä? Mitä muita kuin nimeämiäni asioita tulisi siihen sisällyttää tai ottaa huomioon?

Jokaisen esimerkin aluksi kerron lyhyesti käsillä olevan konfliktin taustan. Niin konfliktin kuvailu kuin tapausesimerkit on pidetty hyvin minimaalisina. Niin Nepalín sisällissodasta, Bosnian sodasta kuin Etelä-Afrikan apartheidista löytyy erittäin paljon hyvää kirjallisuutta, jonka puoleen kehotan kääntymään kokonaiskuvan luomiseksi. Tässä luvussa olen ottanut enemmän tilaa pohdinnalle ja sovintojournalismin käsitteen testaamiselle. Empiriaan tehtävä pintaraapaisu toimii ankkurina todellisuuteen, jota jatkotutkimuksessa olisi erittäin mielekäästä syventää.

4.1 Nepal: A People's War

Nepalissa sodittiin sisällissota vuosina 1996–2006, jossa kuoli yli 15 000 ihmistä ja jossa tuhannet joutuivat maan sisäisiksi pakolaisiksi. Vastapuolina sodassa olivat maolaiset kommunistit ja Nepalín hallitus, joka oli julistanut kommunisteille sodan. ”People's War” -nimellä kulkenut sisällissota päättyi kommunistien voittoon ja rauhansopimukseen vuonna 2006. Sen seurauksena maa myös luopui monarkiasta vuonna 2008. (Insight on Conflict 2013.)

Nepali Times -lehden päätoimittaja ja tutkiva journalisti Kunda Dixit aloitti Nepalín sisällissodan jälkeen vuonna 2006 *A People's War* -nimisen projektin. Hänen mielestään nepalilaismediasta puuttui tuohon aikaan ”rauhankirjeenvaihtajaa” edustava näkökulma. Projektin puitteissa kerätyt kuvat esittävät nepalilaisten arkea sisällissodan keskellä. Dixitin luonnehdinnan mukaan kuvien teemana on sodan inhimillinen hinta, *the human cost of war*. Dixit uskoo, että sodan inhimillisen hinnan näyttäminen osoittaa poliitikoille, millaista kärsimystä he ovat aiheuttaneet kansalaisille. ”Rauhankirjeenvaihtaja lisäksi raportoi sovintoprosessia edistävästä asioista sen sijaan, että edelleen kärjistäisi yhteiskunnan eri ryhmiä erottavia kuiluja”, hän sanoo. (Wilson 2010.)

Näyttelyä varten Dixit ja hänen työryhmänsä julistivat valokuvakilpailun, johon nepalilaiset saivat lähettää valokuvia sodan arjesta. Työryhmä valitsi toimitukseen tulleista 3 000 kuvasta 179, jotka kehitettiin tauluiksi ja julkaistiin kirjana. Näyttelyyn ei sisällynyt yhtäkään kuvaa sotatapahtumista, vaan ainoastaan kuvauksia siitä, miten sota vaikuttaa ihmisiin sen keskellä. Dixitin tavoitteena oli näyttää sodan arki taisteluiden ulkopuolella. Kuvat kertovat Dixitin mukaan sodan jälkimainingeista tavalla, johon mikään teksti ei yllä. Hän valitsi kuvat projektinsa välineeksi myös siksi, että nepalilaisista suurin osa ei osaa lukea, ja kuva muodostui luonnollisimmaksi tavaksi kommunikoida ihmisten kanssa.

Näyttely tavoitti erittäin laajan katsojakunnan Nepalissa: se kiersi 31 paikkakunnalla, ja sen on nähnyt tähän päivään mennessä yli puoli miljoonaa ihmistä. Näyttelyssä kävivät yhtä aikaa niin entiset vastarintataistelijat kuin sotilaitkin. Monet katsojat pysähtyivät yksittäisten kuvien eteen useaksi minuutiksi ja keskustelivat toisensa kanssa kuvista. Dixit myös lahjoitti *A People's War* -kirjan kierroksen aikana useille kunnille ja yliopistoille. Näyttelyssä esillä olleet vieraskirjat keräsivät paljon tunteen täyttämiä kommentteja, runoja ja muistelmia - niin että niitä lopulta täyttyi kierroksen aikana 40 kappaletta. Näistä puolestaan syntyi Dixitin julkaisema toinen kirja, *Never Again* ("ei enää koskaan"). Nykyään näyttely on esillä kuutena päivänä viikossa Nepalín kuuluisassa Patan Dhoka -museossa Katmandussa, jota kutsutaan myös "rauhanmuseoksi".

Dixitin mukaan median rooli konfliktin jälkeen on edelleen konfliktia hillitsevä. "Meidän täytyy ajatella, että sota jatkuu edelleen, ja etsiä totuutta siitä mitä on tapahtunut, etenkin epäoikeudenmukaisuuksien ja rikoksien osalta", hän sanoo. Hän on ilmaissut haluavansa "tuoda kestävän rauhan nepalilaisyleisön tietoisuuteen" ja tarjota "sodan jälkeisen retrospektiivin" sisällissodan tapahtumiin. Kuvat eivät kerro sodan voittajista, vaan uhreista, jotka "jäivät konfliktin jälkeen jäljelle". (Ema.) Näyttely pyrki myös dokumentoimaan kuvien henkilöiden elämää myöhemmin sekä kertomaan kuvateksteissä, mitä henkilöille kävi kuvaushetken jälkeen. Näyttely kannustaa muistamaan ja eläytymään kuviin, jolloin vastapuolen kokemukset muuttuvat katsojalle samaistuttaviksi.

Dixit sanoo Café Pacific -lehden haastattelussa, että toimittajien pitäisi opiskella väkivallan alkulähteitä sekä lukea Mahatma Gandhin, Nelson Mandelan ja Aung San Suu Kyin kaltaisten henkilöiden ajatuksia väkivallattomuuden periaatteesta. "Median pitäisi kommunikoida

väkivallattomuuden ideaa ja olla puolueellinen rauhaan päin. Se ei kuitenkaan saa kadottaa journalismin universaaleja arvoja, jotta se säilyttää uskottavuutensa”, Dixit kuvailee. Kunda Dixitin filosofiaan kuuluu, että toimittajien täytyy käyttää ammattiaan rauhanomaiseen konfliktinratkaisuun. (Wilson 2010.)

Brown Human Rights Report -raportin mukaan sananvapaus ja toimittajien integriteetti ovat olleet Nepalissa suuremman koetuksen edessä konfliktin jälkeen kuin sen aikana. Toimittajat ovat joutuneet uhkailun ja sensuurin kohteiksi. Myös Dixit kertoo BHRR:n haastattelussa, että *Nepali Timesin* toimituksen jäsenet ovat joutuneet sanallisen ja fyysisen uhkailun kohteiksi. (Brown Human Rights Report 2013.) Dixit kuitenkin uskoo, että kulloisenkin sanavapaustilanteen rajoja on kokeiltava - niin *A People's War* -kirja ja näyttely syntyivät rajoitetun lehdistönvapauden kontekstissa toimittajiin kohdistuneista painostusyrityksistä huolimatta. Toimittajat ilman rajoja -järjestön mukaan sananvapauden rajoitukset ja median edustajiin kohdistuneet hyökkäykset ovat jatkuneet Nepalissa edelleen viime vuosina. (Toimittajat ilman rajoja 2012.)

Dixitin kanssa lokakuussa 2012 käymässäni kirjeenvaihdossa hän kuvailee vielä tarkemmin journalistista filosofiaansa. Hän kertoo inspiroituneensa Galtungin ajatuksissa siitä, että konflikteista raportoiva journalismi usein glorifioi sodan ja kertoo sensaatiohakuisesti väkivallasta. ”Konflikteista on mahdollista uutisoida keskittymällä ’pehmeisiin’ subjekteihin: siviileihin. Sotakirjeenvaihtajat tarkastelevat konfliktia ja väkivaltaa usein annettuna eivätkä yritä löytää ratkaisuja sille, saati ajattele konfliktin purkamista osana toimittajan vastuualuetta”, hän kirjoittaa. Kunda Dixit uskoo, ettei toimittajien tulisi tyytyä pelkän sivustakatsojan rooliin:

“I think we need a paradigm shift in the way media approaches society's problems (not just conflict) and be an active participant in finding solution, instead of just being a spectator.” (Dixit 2012.)

Dixit perustelee myös väkivallan hillitsemisen tarvetta sillä, että sodan siemenet kylvetään rauhan aikana - ja että väkivallan perintö elää vielä vahvana konfliktin jälkeisissä yhteiskunnissa.

“I tell my reporters and students that in Nepal the war hasn't ended. As long as the legacy of violence and the loose ends of war crimes remain, we must behave as if the war is still ongoing.” (Em.)

Dixitin filosofia ja *A Peoples' War* -projekti mukailevat vahvasti havaintojani konfliktin jälkeisistä tilanteista ja julkisuuden roolista rauhan rakentamisessa. Sovintoprosesseista raportointinen, ihmisten välisten kuilujen häivyttäminen, samaistuttaminen vastapuoleen, siviilien kärsimyksestä kertominen ja totuuden etsiminen ovat kaikki osa konfliktien jälkeen toteutettavaa journalismia. Median rooli identifioidaan konfliktia hillitseväksi: vaikka väkivaltaisuudet ovat tauonneet, täytyy toimittajien työskennellä tietoisesti konfliktin uutta eskaloitumista vastaan. Samalla journalismin tulee säilyttää universaalit arvonsa ja säilyä uskottavana lukijoilleen ja kuulijoilleen.

Tarkatelussa oleva *A People's War* -projekti tukee havaintoani ja määritelmäni siitä, että sovintojournalismissa toimittajat näkevät itsensä osana konfliktiratkaisutyötä. Kuten Dixit sanoo, hänelle toimittaja on aktiivinen osallistuja rauhanomaisten ratkaisun etsimisessä eikä pelkkä sivustakatsoja. Hänelle ”rauhankirjeenvaihtaja” raportoi sovintoprosessia edistävästä asioista ja pyrkii pois ryhmiä erottavien asioiden alleviivaamisesta. Hänen mukaansa toimittajan tulisi käyttää ammattiaan rauhanomaiseen konfliktinratkaisuun.

Dixitin katse on määritelmäni enemmän kiinnittynyt tulevaisuuteen. Hän puhuu vain vähän siitä, *miten* menneisyyttä tulisi konfliktin jälkeisissä tilanteissa käsitellä. Hän kuitenkin määrittää raportoinnin teemaksi ”sodan inhimillisen hinnan”. Dixit katsoo ennen kaikkea median säilyvän edelleen keskellä jonkinlaista sodan kontekstia, jossa median täytyy ennen kaikkea toimia konfliktia hillitsevästi. Tämä saavutetaan olemalla ”puolueellinen rauhaan päin”.

Niinpä haluan poimia sovintojournalismin käsitteeseen myös ajatuksen siitä, että konflikti - rakenteellinen ja kulttuurinen konflikti - on hyvin vahvasti edelleen läsnä väkivaltaisuuksien tauottua. Kun sovintojournalismissa tarkastellaan journalismia osana konfliktinratkaisun työkalupakkia, on siinä pidettävä mielessä, että väkivallan jälkeen konflikti on kaikilla muilla osapuolilla aivan yhtä todellinen kuin väkivallan (sodan, aseellisen selkkauksen) aikanakin. Rakenteellisen ja kulttuurisen väkivallan lopettaminen tarvitsee vahvoja työkaluja ja vahvaa asennetta toimittajalta, joka toimii aktiivisena konfliktinratkaisun osapuolena.

Miten toimittaja sitten voi aktiivisesti olla ratkaisemassa konfliktia? Sovintojournalismin määritelmän mukaan aktiivisuus saavutetaan kommunikaation ja dialogin luomisella konfliktin eri osapuolten välille, sekä käsittelemällä menneisyyttä tavalla, joka lisää konfliktin jakolinjat ylittävää solidaarisuutta. Nepalín esimerkkitapauksen pohjalta voidaan lisäksi todeta, että toimittajat ovat

puolueellisia rauhaan päin sekä keskittyvät ajattelemaan omaa ammattia työkaluna rauhanomaisessa konfliktinratkaisussa.

4.2 Sovinnontekoa Bosnia-Hertsegovinassa

Vuosien 1992-1995 Bosnian sota oli osa laajempaa entisen Jugoslavian alueella käydyistä etnisistä konflikteista. Konfliktit saivat alkunsa etnisistä ja taloudellisista syistä sekä Serbian presidentin Slobodan Milosevićin johtamasta liikehännästä. Bosnia julisti itsenäisyyden Jugoslaviasta vuonna 1992, mikä lisäsi väkivaltaisuuksia entisestään. Bosnialaiset muodostivat kolme eri etnistä ryhmää, serbit, kroaatit ja muslimit. Konfliktin alussa kroaatit ja serbit onnistuivat saamaan alueellisia voittoja niin, että Serbian sekä Jugoslavian kansallisen armeijan tukemat serbit lopulta hallitsivat 70 prosenttia Bosnia-Hertsegovinan alueesta. Alueellisten valtauksien kanssa toteutettiin myös etnisiä puhdistuksia. (U.S. Department of State 2013.)

EU ja Yhdysvallat olivat hitaita reagoimaan alueella tapahtuviin ihmisoikeusrikkomuksiin. Vuonna 1993 YK:n turvallisuusneuvosto perusti sotarikostuomioistuimen entisen Jugoslavian alueella tapahtuneita rikoksia varten. Myöhemmin samana vuonna Bosnian ylle saatiin lentokieltoalue, jota valvoi Yhdysvallat YK:n mandaatilla. Vuonna 1994 bosnian kroaatit ja muslimiryhmittymät allekirjoittivat rauhansopimuksen, jossa sovittiin alueellisista hallintoalueista. Aselepo alkoi kuitenkin rakoilla vuoden loppua kohti, ja konflikti eskaloitui uudestaan muslimien ja kroaattien välillä keväällä 1995. Heinäkuussa 1995 Bosnian serbit syylistyivät joukkomurhiin Srebrenicassa ja Zepassa, jossa he tappoivat yli 7 000 miestä. Srebrenican joukkomurha painosti länsimaita etsimään lopullista päätöstä konfliktille. Elokuussa kroaatti- ja bosnialaisjoukot aloittivat sotatoimet Bosnian länsiosassa, pakottaen serbialaisjoukot vetäytymään ja tuhannet serbialaiset siviilit maan sisäisiksi pakolaisiksi. NATOn maavoimien iskut serbien armeijan tukikohtiin, NATOn ilmavoimien jatkamat iskut sekä diplomaattiset neuvottelut johtivat lopulta aselepoon syyskuussa 1995. Vuoden lopussa neuvoteltu Daytonin sopimus toimi pohjana alueen eri maiden hallinnoille ja rauhan syntymiselle. (Ema.)

Vuonna 2010 perustettu Post-Conflict Research Center (suom. konfliktinjälkeinen tutkimuskeskus, PCRC) on bosnialaisen ja yhdysvaltalaisen toimittajan yhteinen hanke. Toinen perustajista, Velma Šarić, kertoo keskuksen nettisivuilla halunneensa ”säilyttää sodan muistot samalla, kun rakentaa parempaa huomista”. Šarić kertoo kuulleensa lukuisia uhrien kertomuksia toimittajan työssään, ja nähneensä miten uhrit elivät ilman minkäänlaista tukea tai apua. Hän halusi antaa sodan uhreille

äänen. Šarić työskenteli Institute for War and Peace Reportingille, jossa häntä koulutettiin esimerkiksi tasapainaisuuden ja objektiivisuuden periaatteiden mukaisesti. ”En halunnut rajata itseäni kuulemaan vain yhtä puolta tarinasta”, hän kuvailee. ”Jokainen yksittäinen tragedia ansaitsee tulla arvostetuksi, sama se, millä puolella se sijaitsee.” (Post-Conflict Research Centerin nettisivut.)

PCRC kertoo nettisivuillaan, että sen tavoitteena on ”viljellä kestävän rauhan olosuhteita Bosnia-Hertsegovinassa ja muualla Balkanin alueella”. Tämän saavuttamiseksi keskus käyttää luovia multimediaprojekteja, jotka tähtäävät suvaitsevaisuuteen, moraaliseen rohkeuteen, yhteisymmärrykseen ja positiiviseen muutokseen. Paitsi että keskuksella on omia projekteja, se toimii asiantuntijana kansainvälisille ryhmille, kuten toimittajille, valokuvaajille, tutkijoille, elokuvantekijöille, kansalaisjärjestöille, oppilaitoksille ja muille alueesta kiinnostuneille. Toiminnan kautta PCRC haluaa lisätä maan resursseja rauhan rakentamisen saralla. (Ema.)

PCRC:sta Global Voices -portaalissa julkaisema artikkeli kuvailee bosnialaismediaa ja keskuksen mandaattia laajemmin. Bosnia-Hertsegovinassa media on edelleen vahvasti jakautunut etnisten ja poliittisten jakolinjojen mukaan, ja mediasisällöt usein voimistavat näitä jakolinjoja. Media kierrättää artikkelin mukaan stereotypioita sekä lisää etnisiä jännitteitä. Toimittajilta puuttuvat välineet, joilla he käsittelisivät saamiaan tietoja kriittisesti tai objektiivisesti. (Woodward 2014.) Keskuksen työhön on siksi kuulunut erilaisten multimedia-alustojen perustaminen. Yksi PCRC:n projekteista on *Balkandiskurs*, alueellinen kirjoittajien, bloggaajien, multimediataiteilijoiden ja aktivistien verkosto, joka on reagoinut itsenäisen media puutteeseen julkaisemalla tuoreita ja itsenäisiä mielipidekirjoituksia. Hanketta rahoitetaan EU:n laajentumisrahastosta ja paikallisten yhteistyökumppaneiden avustuksella. *Balkandiskursin* aiheita ovat esimerkiksi siirtymäkauden oikeus, epätasa-arvo, korruptio ja ihmisoikeudet. Multimedia-alustan jutut ovat luettavissa sekä englanniksi että bosniaksi osoitteessa: <http://www.balkandiskurs.com/?lang=en> (Ema.)

Post-Conflict Research Center on myös aktiivinen konfliktinjälkeisen median tuottaja. Keskus on rahoittanut esimerkiksi dokumenttielokuvien tekemistä ja niiden näyttämistä. Sen tuottamia elokuvia ovat muun muassa *Ordinary Heroes* (valmistunut 2013), joka kertoo pelastuksen ja moraalisen rohkeuden tarinoita edistääkseen suvaitsevaisuutta, sovinnontekoa ja etniset jakolinjat ylittävää yhteistyötä; vuonna 2012 valmistunut *In the Land of Blood and Honey*, joka kertoo sodan keskellä elävästä naisesta; sekä *Uspomene 677* (valmistunut 2011), jossa kuvataan eri etnisten ryhmien suhtautumista veriseen menneisyyteen. (PCRC:n nettisivut.) PCRC on ottanut

vaihtoehtomedian tuotannon lisäksi tehtäväkseen toimittajien ja erityisesti nuorten toimittajien kouluttamisen erilaisten työpajojen ja koulutusviikkojen puitteissa. ”Nuorten rooli asianosaisina ja päätöksentekijöinä Bosnian rauhan rakentamisprosessissa on otettava vakavasti”, PCRC:n toinen perustaja Leslie Woodward kirjoittaa Global Voices -artikkelissa. PCRC tarjoaa tutkivaan journalismiin painottuvia kursseja ja julkaisee nuorten osallistujien juttuja. (Woodward 2014.)

Keskuksen mandaatti tuntuu Nepalin *A People's War* -projektiin verrattuna paljon pysyväisluontoisemmalta. Tältä osin konfliktinjälkeinen työ näyttäytyy pidemmältä, sukupolvet ylittävältä prosessilta. PCRC:n työssä korostuvat ennen kaikkea *etnisten jakolinjojen ylittämisen tarve ja suvaitsevaisuus sekä sodan muistojen säilyttäminen*. Uhrien äänen tuominen julkisen piiriin ja siirtymäkauden oikeuden kunnioittaminen tukevat sodan muistojen säilyttämistä, kun taas yhteisymmärryksen, sovinnonteon ja epätasa-arvon teemat lisäävät solidaarisuutta ja yhtenäisyyttä ympäröivässä sodanjälkeisessä yhteiskunnassa. Vaikka Bosnian sodasta tulee tänä vuonna kuluneeksi 20 vuotta, ei PCRC näe mandaattinsa hävinneen minnekään - etnisten jakolinjojen ylittämistä tarvitaan edelleen. Toisen maailmansodan jälkeiselle ”*Never again*” ajattelulle leimallista sodan ja sen kauheuksien muistamista käytetään myös Bosnia-Hertsegovinan tapauksessa ei ainoastaan uhrien muistamiseen, vaan myös tulevien samankaltaisten sotarikosten ennaltaehkäisemiseen. Koulujen opetussuunnitelmiin kuuluu esimerkiksi natsi-Saksan ja holokaustin käsittely, jotta oppilaat pystyvät ymmärtämään, millainen inhimillinen katastrofi yhden ihmisryhmän tietoisesta alentamisesta ja tuhoamishalusta seurasi. Jos tiedämme, millaista fyysistä ja psyykkistä tuhoa sotarikokset aiheuttavat ja näemme, miten ne vaikuttavat uhriin vielä vuosikymmeniä myöhemmin, emme ihmiskuntana suuremmalla todennäköisyydellä syyllisty näihin tekoihin uudestaan - ainakin teoriassa. Tätä kautta sovintojournalismin mandaattiin tulee myös *tulevaisuuden kauheuksien ennaltaehkäiseminen*, joka linkittyy vahvasti menneisyyden käsittelyn tarpeeseen.

PCRC:n työssä vaikuttavaa on sen monipuolisuus niin journalistisena median tuottajana kuin asiantuntijaorganisaationa ja kouluttajana. Mandaatti on asetettu leveäksi, mutta se koskee silti nimenomaan toimittajia ja journalismia. PCRC:n missiossa luonnehdittu tavoite lisätä Bosnia-Hertsegovinan resursseja rauhan rakentamisen saralla on ymmärretty niinä osa-alueina, joihin julkisuudella on mahdollista vaikuttaa, nimittäin solidaarisuuden ja suvaitsevaisuuden viestien vahvistamisena, ammattimaisen ja tasapainoisen journalismin lisäämisenä sekä uhrien kokemusten kertomisena. Sovintojournalismin kannalta tämä tarkoittaa hyvin tärkeää määritelmää:

sovintojournalismissa etsitään niitä rauhan rakentamisen ja konfliktinratkaisun osa-alueita, joissa julkisuudella on kulloisessakin konfliktitilanteessa merkitystä.

4.3 Etelä-Afrikan totuuskomissio ja media

Varmasti kuuluisin esimerkki julkisuuden ja median käytöstä osana sovinnonteon prosessia on Etelä-Afrikan totuuskomissiosta tehty raportointi vuosina 1996-1998. Etelä-Afrikan apartheid-hallinnon tultua tiensä päähän 1990-luvun alussa nähtiin tarve tutkia apartheidin aikaisia ihmisoikeusrikkoksia, jotta nyt tasavertaiset eteläafrikkalaiset pystyisivät todelliseen sovinnontekoon.

Apartheidin aikaisessa Etelä-Afrikassa vallitsi rotuerotteluun perustuva yhteiskunnallinen jako, jossa tummaihoisten ja muiden värillisten kansalaisten systemaattinen sorto oli sallittua ja jossa heillä oli heikommalla oikeudet valkoihoisiin kansalaisiin verrattuna. 1940-luvulta lähtien järjestelmää kutsuttiin apartheid-hallinnoksi (apartheid = *suom.* erillään olo). Ratkaisusta apartheidin päättämiseksi neuvoteltiin salassa tummaihoisten oikeuksia ajaneen ANC-liikkeen ja valkoisten muodostaman hallinnon välillä vuodesta 1988 eteenpäin. Merkittävä askel apartheidin päättämiseksi otettiin vuonna 1990, kun Nelson Mandela vapautettiin 34 vuoden jälkeen vankilasta yhdessä satojen muiden poliittisten vankien kanssa, ja vapautta ajaneet ANC ja PAC -liikkeet julistettiin laillisiksi. Vuonna 1994 maassa järjestettiin ensimmäiset vapaat vaalit, joissa valtaan tuli ANC:n johtama koalitio. Uudeksi presidentiksi valittiin Nelson Mandela. (Whittaker 1999, 21.)

Vuonna 1995 perustettu Etelä-Afrikan totuuskomissio (Truth and Reconciliation Commission, TRC) syntyi paikaksi, jossa apartheidin uhriksi joutuneet pystyivät kertomaan heihin kohdistuneista rikoksista. Myös rikosten tekijät saivat tulla totuuskomission eteen tunnustamaan tekonsa ja pyytämään armahdusta. (Baskar 2009, 28.) Arkipiispa Desmond Tutun johtaman totuuskomission istunnot olivat avoimia yleisölle, ja ne näytettiin televisiolähetyksissä kansallisella televisiokanavalla. Albie Sachs, entinen ANC-aktivisti, kertoo The Guardian -lehden haastattelussa vuonna 2014, että totuuskomissio onnistui hyvin sille annettussa tehtävässä. ”Komission ei ollut tarkoitus saada sovinnontekoa aikaan koko kansan keskuudessa. Sitä varten pitäisi olla olemassa todellista tasa-arvoa esimerkiksi työnteon, asumisen, terveyden ja koulutuksen saroilla. Sen sijaan komissio tarjosi mahdollisuuden puhua kivusta ja menetyksestä ja selvittää, mitä perheenjäsenille oli apartheidin aikana tapahtunut.” (The Guardian 2014.)

Totuuskomissiossa tekonsa tunnusti arviolta 7 000 ihmistä, ja 20 000 kertoi heihin kohdistuneesta sorrosta. Käsittelyssä oli ennen kaikkea valkoisten värillisiin kohdistamia rikkomuksia, mutta myös ANC:n harjoittamia terroritekoja. Tämä suututti joitakin ANC-aktivisteja, mutta kuten Sachs huomauttaa, komission oli pakko käsitellä rikoksia kaikkien osapuolten keskuudessa. ”Olimme tehneet pahoja asioita. Meidän oli ymmärrettävä, mistä oli kyse.” Hän jatkaa: ”Minulle tärkeintä totuuskomission työssä ei ollut sen antama raportti, vaan se, että näimme televisiossa kakki ne kyyneleet, ne pahoittelut, tarinat, tunnustukset. Yksi politiikan tutkija sanoi, että komissio muutti tiedon jostakin sen tunnustamiseksi.” (Ema.) Jotkut uhrit tunsivat kuitenkin suuttumusta siitä, että murhia tunnustaneet tekijät saivat armahduksen ja kävelivät ulos vapaina miehinä. Mandelaa ja totuuskomissiota pidettiin liian anteeksiantavina. Desmond Tutu kertoo The Guardianin haastattelussa, että kaikkia totuuskomission suosituksia ei viety loppuun asti, ja että ne tekijät jotka eivät saaneet armahdusta, eivät myöhemmin joutuneet vastaamaan teoistaan oikeudessa. Komission työtä ei siis saatettu täysin loppuun asti. (Ema.)

TRC:n harjoittamaa oikeutta kutsutaan sen armahduspolitiikan takia restoratiiviseksi oikeudeksi. Käsittelin lyhyesti restoratiivista oikeutta luvussa 3.2.3. Komission julki lausuttu tavoite oli estää apartheidin aikaisten tekojen uusiutumista sekä yhdistää jakautunut kansa, joka kantoi menneisyyden konfliktin taakkaa. Overcoming Apartheid -projektin mukaan totuuskomissio ei onnistunut käsittelemään apartheidin aikaista rakenteellista väkivaltaa, sillä se keskittyi järjestelmän sijaan tarkastelemaan yksilöiden vastuuta ja tekoja. Jotkut apartheidista vastuussa olleet merkittävät henkilöt eivät myöskään saapuneet komission eteen tunnustamaan tekojaan, mistä ei koitunut heille minkäänlaisia seurauksia. (Overcoming Apartheid -nettisivusto.)

Verdoolaege toteaa, että totuuskomission menestys oli pitkälti kiinni median roolista komission työn kannalta. Ensinnäkin, komission istuntojen televisiointi lisäsi sovintoprosessin läpinäkyvyyttä. Toiseksi, komission työn julkisuus lisäsi sen painoarvoa. Komissio oli hyvin riippuvainen sen saamasta mediahuomiosta. Television rinnalla sanomalehdet ja radiokanavat kertoivat komission istunnoista. Radio ja televisio lähettivät kuvaa ja ääntä istunnoista päivittäin muutaman tunnin verran, ja ajankohtaisohjelmat tarttuivat komission päivän tapahtumiin illan lähetyksissään. Lehdet kirjoittivat TRC:sta melkein päivittäin. TRC kannusti median läsnäoloa ja tarjosi sille tietoa päätöksistään lehdistötiedotteiden muodossa. Median näkökulmasta puolestaan yksittäisten ihmisten kokemukset apartheidista muodostivat hyvin mielenkiintoisen aiheen. Etenkin televisiojournalismi pystyi hyödyntämään ihmisten tunteikkaita hetkiä komission kuulusteluissa ja

siirtämään ne ihmisten olohuoneisiin. Medialle muodostui myös suuri valta sen suhteen, miten ihmiset ajattelivat totuuskomissiosta, sillä se kehysti sen tapahtumat suurelle yleisölle. (Verdoolaege 2003.)

Totuuskomission työstä raportoineet toimittajat huomasivat, että heidän oli mahdotonta pysyä puolueettomina. Monet heistä olivat itse olleet apartheidin uhreja, jotkut myös niitä, jotka hyötyivät apartheid-järjestelmästä. Jotkut toimittajat kirjoittivat, että puolueettomuus ei ollut ainoastaan vaikeaa, vaan että se tulisi hylätä kokonaan. Sen sijaan toimittajien tulisi sitoutua raportoimaan ihmisoikeusnäkökulmasta ja esimerkiksi kieltäytyä 'moraalisesta ähkystä', joka väistämättä syntyisi kaksi vuotta jatkuvasti istunnoista raportoimisen seurauksena. (Ema.)

Verdoolaege kritisoi median kertomuksia TRC:sta sensationaalisina ja esimerkiksi siitä, että ne keskittyivät kuvaamaan enemmän tekijöiden tunnustuksia kuin uhrien kertomuksia. Osa median raportoinnista oli myös huomattavan puolueellista. Esimerkiksi englanninkielinen ja afrikaansinkielinen lehdistö kirjoittivat eri sävyihin totuuskomissiosta. Ennen kaikkea median ja Verdoolaegeen tutkimuksessaan lähemmin tarkastelemaan *Special Report* -televisio-ohjelman puolueellisuus tuli esille sovinnonteon konseptin puolustuksena. Media tuntui siis omaksuneen totuuskomission mandaatin kansallisesta sovinnonteosta myös omakseen. (Ema.)

Tutkimukseni kannalta on mielenkiintoista tarkastella Etelä-Afrikan tapauksen kaltaista kansallisesti toteutettua mediaprojektia. Median rooli sovinnonteon synnyttämisessä tuli Etelä-Afrikassa luonnollisesti totuuskomission työn jatkeena. Media loi läpinäkyvyyttä, se antoi paljon palstatilaa ja lähetysaikaa aiheelle ja haki ihmisoikeusnäkökulmaa uutisointiinsa. Samalla näin mittavassa projektissa piilee suuria vaaroja. Valikoiva uutisointi ja sensationalismi voivat vääristää totuuskomission sanomaa ja ihmisten kokemuksia. Medialla on paljon valtaa suhteessa siihen, millainen kuva komission työstä laajan yleisön parissa syntyy.

Tässä kohdassa tutkimustani pystyn vain pinnallisesti kuvailemaan tapauksen ja median roolin sovinnonteon kannalta. Mielenkiintoista olisi tietää, miten yksittäiset toimittajat kokivat roolinsa apartheidin jälkeisessä Etelä-Afrikassa. Millaisia projekteja toimittajat aloittivat totuuskomission työstä raportoimisen rinnalla? Etsivätkö he muita väyliä sovinnonteon prosessin aloittamiseksi?

Joka tapauksessa on mielekästä todeta, että Etelä-Afrikassa media otti itselleen roolin sovinnonteon prosessissa välittämällä tietoa totuuskomission työstä. Totuuskomissio puolestaan keskittyi tarkastelemaan menneisyyden tapahtumia: menetystä, ihmisoikeusrikkomuksia, ja rikoksia. Se pyrki totuuden löytämiseen ja samalla sovinnontekoon jakamalla armahduksia ja tuomioita. Sovintojournalismin kannalta mielenkiintoista on, että totuuskomissiota ja siitä tehtyä uutisointia kritisoitiin liiallisesta keskittymisestä yksilöiden vastuuseen ja tekoihin ja rakenteellisen ja kulttuurisen väkivallan unohtamisesta. Vaikka yksittäisten ihmisten kokemukset apartheidista ovat omalla tavallaan tärkeitä esimerkiksi uhrikokemusten personifikaation kannalta, eivät ne onnistu piirtämään holistista kuvaa apartheidin vaikutuksista eri kansanryhmiin ja toisaalta myös rakenteellisiin syihin apartheidin taustalla. Jos rakenteet eivät muutu, ei konfliktin osapuolten välille voi syntyä aitoa tasa-arvoa ja yhteiskuntaan luoda Galtungin kuvailemaa positiivista rauhaa.

Mielenkiintoinen huomio on myös, että Etelä-Afrikan totuuskomission työstä raportoiminen julkisuudessa lisäsi sen painoarvoa. Apartheidin jälkeinen media omaksui kansallisen sovinnonteon mandaatin omakseen, jonka takia totuuskomissio pysyi päivittäin median agendalla. Sovintojournalismin kannalta tämä voisi tarkoittaa, että kansallisille sovinnontekoon tähtääville hankkeille tulisi antaa paljon tunnustusta myös julkisuudessa.

Viimeinen Etelä-Afrikan tapauksesta tässä luvussa nouseva huomio on kysymys toimittajien puolueellisuudesta tai puolueettomuudesta. Toimittajat eivät ole konfliktista irrallisia, vaan heillä on omat kokemuksensa konfliktista ja siihen sisältyneistä vastakkainasetteluista ja rikkomuksista. Luvussa 2.1.1 käsitelty objektiivisuuden ongelma on konflikteissa hyvin läsnä. Toimittajien kouluttaminen ihmisoikeusnäkökulman tai YK:n ihmisoikeuksien julistukseen sisältyvien periaatteiden mukaan avautuu tässäkin esimerkissä parhaaksi tarjolla olevaksi vaihtoehdoksi. Samalla ”moraalisesta ähkystä kieltäytyminen” tuntuu suurelta haasteelta. Perustavien moraalisten ja eettisten arvojen, kuten elämän pyhyyden ja ihmisten koskemattomuuden, kunnioittaminen saattaa olla paras mahdollisuus selviytyä pitkästä sovinnonteosta raportoimisen urakasta.

* * *

Tässä luvussa käsiteltyjen esimerkkien pohjalta on mahdollista tunnistaa sovintojournalismille vielä aikaisempaa määritelmääni laajempia funktioita. Käsitteen alustava määritelmä tuntuu pitävän pintansa myös empirian valossa tarkasteltuna. Nepalin, Bosnia-Hertsegovinan ja Etelä-Afrikan

konfliktinjälkeiset journalistiset projektit ja konventiot kuitenkin laajentavat sovintojournalismin repertuaaria.

Nepalin ja Etelä-Afrikan esimerkkien pohjalta *rakenteellisesta ja kulttuurisesta väkivallasta raportointi* saa entistä suuremman painoarvon sovintojournalismissa. Rakenteelliset ja kulttuuriset syyt konfliktin taustalla ovat edelleen läsnä väkivaltaisuuksien tauottua. Rakenteellisen ja kulttuurisen väkivallan lopettaminen tarvitsee vahvoja työkaluja ja vahvaa asennetta toimittajalta, joka toimii aktiivisena konfliktinratkaisun osapuolena.

Sovintojournalismin määritelmän mukaan toimittajat osallistuvat konfliktinratkaisuun luomalla dialogia konfliktin eri osapuolten välille, sekä käsittelemällä menneisyyttä tavalla, joka lisää konfliktin jakolinjat ylittävää solidaarisuutta. Bosnia-Hertsegovinan esimerkki tukee vahvasti tätä havaintoa. Perustava havainto sovintojournalismista on, että siinä *etsitään niitä rauhan rakentamisen ja konfliktinratkaisun osa-alueita, joissa julkisuudella on kulloisessakin konfliktitilanteessa merkitystä.*

Sovintojournalismin kannalta tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että kansallisille sovinnontekoon tähtääville hankkeille tulisi antaa paljon tunnustusta myös julkisuudessa, kuten Etelä-Afrikan totuuskomission tapauksessa tehtiin. Konfliktista toipuminen vaatii menneisyyden tarkastelua ja rikosten saattamista julkisuuteen - tekojen tunnustaminen kun on vaatimus sovinnonteon mahdollistamiselle. Menneisyyden käsittelyyn liittyy esimerkkien pohjalta myös täydentävä funktio. Uhrien kunnioittamisen rinnalla menneisyyttä on tärkeä tarkastella *tulevaisuuden kauheuksien ennaltaehkäisemiseksi.*

Konfliktinjälkeinen työ näyttäytyy Bosnia-Hertsegovinan esimerkin pohjalta myös pidemmältä, sukupolvet ylittävältä prosessilta, jollaiseksi sitä luvussa 3 myös kuvaillaan. Tähän työhön sisältyy myös toimittajien kouluttamista etenkin ammattieettisestä näkökulmasta niin, että he osaavat raportoida konfliktin jälkikäsitteystä ja konfliktinratkaisusta mahdollisimman tasapuolisesti ja ihmisoikeuskysymyksiä kunnioittavasti.

5. Pohdinta

Pro gradu -tutkimukseni tutkimuskysymys kuului: Millä keinoilla journalistit julkisuuden ammattilaisina sekä journalismi instituutiona voivat vaikuttaa konfliktin jälkeisen rauhan vaalimiseen ja sovinnonteon aloittamiseen? Lisäksi halusin tietää, millaisia ammattieettisiä kysymyksiä konflikteista uutisoimiseen liittyy. Mikä rooli julkisuudella on konfliktin jälkeisissä tilanteissa?

Olen vastannut osaan näistä kysymyksistä jo lukujen 2 ja 3 loppukappaleissa. Tämän tutkimuksen päätuotos on sovintojournalismin määritelmä, jonka pyrin tästä pohdintaluvussa 5 kiteyttämään. Palaan luvun 3 lopussa tekemääni sovintojournalismin määritelmään ja toisaalta katsomaan, mitä luvun 4 empiiriset esimerkit ovat siihen lisänneet. Näyttääkö määritelmä pitävän edelleen paikkaansa esimerkkien valossa? Lisäksi palaan uudestaan katsomaan, millaisia havaintoja olen tehnyt vallitsevasta journalistisesta kulttuurista ja etiikasta ja vertaan sitä sovintojournalismin käsitteeseen. Löydösten lopullinen yhteenveto muodostaa määritelmän käytännön sovintojournalismille niin pitkälle kuin se tämän tutkimuksen puitteissa on mahdollista työstää.

5.1 Paluu sovintojournalismin määritelmään

Ennen kuin vedän lopulliset päätelmäni yhteen, haluan tarkentaa sovintojournalismin käsitteen suomennoksen alkuperää. Suomennan toistaiseksi käsitteeni *reconciliative journalism* sanalla ”sovintojournalismi”, vaikka se yhtä hyvin voisi olla ”sovitteleva journalismi” tai ”sovinnonteon journalismi”. Sana *reconciliative* viittaa aktiivisempaan rooliin kuin pelkkä *reconciliation*, joka puolestaan on tarkkaan ottaen ”sovinnonteko” eikä pelkkä ”sovinto”. Käytän kuitenkin toistaiseksi yhtenäisyyden vuoksi suomennosta sovintojournalismi, mutta toivon, että tulevat tutkijat ja tutkimukset kehittävät termiä edelleen lähemmäksi englanninkielistä merkitystään. *Reconciliative journalism* terminä ei ole esiintynyt missäkään lukemassani tutkimuksessa, joskin se tulee lähelle niin konfliktia tulkitsevaa journalismia (*conflict-sensitive journalism*) sekä konfliktinjälkeistä journalismia (*post-conflict journalism*).

Luvun 3 lopussa määrittelin sovintojournalismin seuraavasti:

Sovintojournalismia on siis, kun toimittajat näkevät itsensä ja median osana konfliktinratkaisutyötä, he edistävät kommunikaatiota ja dialogia konfliktin eri osapuolten välillä sekä käsittelevät menneisyyttä tavalla, joka lisää konfliktin jakolinjat ylittävää solidaarisuutta.

Sovintojournalismin funktiot jaottelin kolmen alaotsikon alle (s. 53-54). Samat funktiot ovat luvun 4 esimerkkien avulla tarkasteltuna edelleen päteviä. Empiiristen esimerkkien avulla niistä on kuitenkin mahdollista korostaa osaa muita enemmän. Eri empiiristen esimerkkien valossa ydinfunktiot näyttäytyisivät myös erilaisina - nyt fokukseseen nousevat ne funktiot, jotka Nepalin, Bosnia-Hertsegovinan ja Etelä-Afrikan tapauksissa korostuivat.

Niinpä päädyn nyt teoreettisen pohjan ja edellä tarkasteltujen empiiristen esimerkkien pohjalta seuraavaan sovintojournalismin määritelmään ja ydinfunktioihin:

Sovintojournalismissa toimittajat näkevät itsensä ja median osana konfliktinratkaisutyötä, he edistävät kommunikaatiota ja dialogia konfliktin eri osapuolten välillä sekä käsittelevät menneisyyttä tavalla, joka lisää konfliktin jakolinjat ylittävää solidaarisuutta ja ennaltaehkäisee tulevaisuudessa tapahtuvaa väkivaltaa. Sovintojournalismissa etsitään niitä rauhan rakentamisen ja konfliktinratkaisun osa-alueita, joissa julkisuudella on kulloisessakin konfliktitilanteessa merkitystä. Kyse on pitkästä, sukupolvet ylittävästä prosessista.

1. *Journalismi on osa konfliktinratkaisun työkalupakkia:* Journalismilla on sisäsyntyinen mahdollisuus osallistua rauhan rakentamiseen ja toimittajilla on mahdollisuus toimia aktiivisina konfliktinratkaisun osapuolina. Journalismin tulee käsitellä ennen kaikkea kulttuurisen ja rakenteellisen väkivallan olemassaoloa. Lisäksi jälleenrakennukseen kuuluu vapaan, riippumattoman ja ammattimaisen journalistisen kulttuurin juurruttaminen
2. *Konfliktin jakolinjat ylittävän kommunikaation edistäminen:* Journalismi aloittaa vuoropuhelun ja luo kommunikaatiota, joka ylittää erilaiset etniset, kulttuuriset, uskonnolliset, poliittiset ja muut jakolinjat. Erilaisten äänten pääsyä julkisuuteen tuetaan kaikessa raportoinnissa.
3. *Menneisyyden käsittely:* konfliktin menneisyydestä kerrotaan uhrien kokemuksista ja eri puolten jakamasta kärsimyksestä. Symbolisia tapahtumia dokumentoidaan traumojen tunnustamiseksi. Kansallisille sovinnontekoon tähtääville hankkeille tulee antaa tunnustusta

julkisuudessa. Uhrien kunnioittamisen rinnalla menneisyyttä on tärkeä tarkastella tulevaisuuden kauheuksien ennaltaehkäisemiseksi.

Sovintojournalismin konteksti ja työkalut määrittyvät muiden konfliktinratkaisun osa-alueiden tavoin jokaisessa konfliktitilanteessa uudestaan. Haluan sovintojournalismin käsitteellä korostaa journalistien ja journalismin roolia siinä pitkässä rauhan rakentamisen osaprosessissa, jota kutsutaan sovinnonteoksi. Toimittajat ovat kuitenkin vahvasti riippuvaisia heitä ympäröivästä todellisuudesta, kuten sananvapaustilanteesta ja muusta yhteiskunnallisesta kontekstista. Toimittajille identifioidaan silti aktiivinen rooli konfliktinratkaisussa. Edellä mainittujen aiheiden tulisi olla myös vahvasti konfliktinjälkeisiä tilanteita kuvaavien journalististen tuotteiden fokuksessa. Sovintojournalismi asettuu aina kunkin konfliktinjälkeisen tilanteen kontekstiin ja tukee muita konfliktinratkaisun osa-alueita, kuten valtion (uudelleen)rakentamista.

Kun tätä määritelmää vertaa luvussa 2 kuvailtuun (angloamerikkalaisessa perinteessä) vallitsevaan journalistiseen etiikkaan ja paradigmaan, huomaa siinä suuria eroavaisuuksia. Esimerkiksi rakenteellisesta ja kulttuurisesta väkivallasta raportointi (kuten korruptiosta, hyvä veli-verkostoista ja syrjinnästä työnhaussa) ei täytä perinteisiä uutiskriteerejä. Sovintojournalismissa toimittajat eivät pysy sitoutumattomina, vaan ovat Kunda Dixitin sanoin ”puolueellisia rauhaan päin” sekä sitoutuvat ihmisoikeusnäkökulmaan. Silti toimittajat eivät aja sovinnon tai rauhan asiaa, koska tämänkaltaisen lähestymistapa johtaisi tarkoitushakuiseen uutisointiin. Pikemminkin toimittaja tulee tietoiseksi uutisointinsa vaikutuksista sekä näkee roolinaan tehdä oma osansa konfliktin ratkaisun eteen konfliktinjälkeisessä yhteiskunnassa.

Millaisella aikajänteellä sovintojournalismia sitten harjoitetaan? Määritelmän mukaan se on ”pitkä, sukupolvet ylittävä prosessi”, aivan kuin muutkin konfliktinratkaisun osa-alueet, sovinnonteko mukaan lukien. Sovintojournalismia tarvitaan niin kauan, kuin konfliktin aikaiset jakolinjat ovat olemassa ja menneisyyttä on tarpeen käsitellä julkisuudessa aidon, positiivisen rauhan synnyttämiseksi. Positiivisen rauhan aikana voi edelleen syntyä konflikteja tai intressiriitoja, mutta ne osataan ratkaista rauhanomaisesti. Tämän saavuttaminen ja siihen tähtäävät välineet on kuvailtava prosessina, jotta niiden pitkäjänteisyys tulee ymmärrettäväksi. Sovinnontekoon tarvittava aika riippuu kustakin konfliktista, mutta usein siihen menee vähintään yhden tai kahden sukupolven eliniän verran.

Milloin sovintojournalismi sitten aloitetaan? Koska konflikteissa on usein vaikeaa erottaa selkeitä siirtymiä yhdestä konfliktin vaiheesta toiseen ja esimerkiksi aseellisesta selkkauksesta konfliktin jälkihoitoon, on sovintojournalismillekin vaikeaa määrittää parasta tai oikeaa aloitusvaihetta. Väkivallan keskellä sovintojournalismia on vaikeaa harjoittaa siksi, että sen sisältämät intentiot ja viestit eivät välttämättä tunnu konfliktissa eläville relevanteilta. Aseellisen selkkauksen päätyttyä rauhansopimukseen tai aselepoon alkaa sovintojournalismin mandaatti olla tärkeämpi. Yhtä lailla sovintojournalismia tarvitaan vielä kauan varsinaisen konfliktin tauottuakin, kuten Bosnia-Hertsegovinan esimerkki osoittaa. Tässä tutkimuksessa tarkastellut esimerkit asettuvat myös ajallisesti eri kohtiin konfliktinjälkeistä aikaa: Nepalin projekti toteutettiin heti sisällissodan päätteeksi, jolloin valokuvat sodan arjesta näyttäytyivät hyvin todellisina ja tarjosivat mahdollisuuden vastakkaista puolta kannattaneiden kärsimykseen ja kokemuksiin; Etelä-Afrikan totuuskomissio järjestettiin puoli vuosikymmentä apartheidin päättymisen jälkeen, jolloin anteeksiannon, armahduksen ja rikosten tunnustamisen viesteille oli jo paremmin tilaa; ja Bosnia-Hertsegovinassa Post-Conflict Research Center kouluttaa edelleen toimittajia ammattietiikan ja suvaitsevaisuuden viestien saralla, 20 vuotta Bosnian sodan päättymisen jälkeen. Ehkä on turvallista sanoa, että sovintojournalismin aloittamiselle löytyy aina oma paikkansa ja aikansa, joka määrittyy täysin eri tavalla konfliktista toiseen.

Sovintojournalismin aloitus- ja päättymiskysymykseen liittyy myös läheisesti kysymys siitä, *kenen* tulisi harjoittaa sovintojournalismia. Paikallisten toimittajien? Vai esimerkiksi ulkomaalaisten medioiden? Onko paikallisten realistista harjoittaa sovintojournalismia, jos heidän maansa infrastruktuuri, yhteiskunta ja kulttuuri on rakennettava ensin konfliktin jäljiltä uusiksi? Paikallisen mediakentän uudelleenrakennukseen voi mennä vuosia. Kansainvälinen media puolestaan kääntää pian konfliktin tauottua selkensä alueelle raportoidakseen uusista konflikteista muualla. Sovintojournalismiin sisältyvä vaade siitä, että se seuraa rauhansopimusten jälkeen avoimeksi jääviä kysymyksiä sekä luo dialogia etnisten, uskonnollisten ym. jakolinjojen yli tuntuisi sopivan luonnollisesti paikallisen median mandaattiin. Sovintojournalismin harjoittamisen edellytyksenä on, että toimittajat haluavat osallistua konfliktinratkaisuun ja rauhan rakentamiseen. Usein nämä kuuluvat vaiheeseen, joka alkaa samanaikaisesti tai hieman jälleenrakennuksen jälkeen. Tässä tutkimuksessa tarkastellut esimerkit kuvailivat paikallisten toimittajien raportointia ja hankkeita. Ei ole kuitenkaan poissuljettua, etteikö kansainvälinen ja ulkomaalainen mediakin voisi harjoittaa sovintojournalismia. Esimerkiksi menneisyyden käsittelyyn liittyvät funktiot uhrien kärsimysten

tunnustamisesta ja tulevien kauheuksien ennalta ehkäisemisestä ovat aivan yhtä relevantteja konfliktialueen ulkopuolellakin.

On kuitenkin hyvä pitää mielessä, että konfliktin jälkeisissä tilanteissa journalistit eivät ole koskaan erillään muusta konfliktista toipuvasta yhteiskunnasta. Heidän tahtotilansa ja etiikkansa voi raottaa ovea sovintojournalismin aloittamiselle, mutta lopulta hyvin monien edellytysten täytyy olla läsnä jollakin tapaa merkittävän sovintojournalismin harjoittamiseksi. Myös se, miten yleisö ottaa sovinnonteon prosessin viestit vastaan, vaihtelee tilanteesta toiseen. Bosnia-Hertsegovinan tapauksessa media on edelleen vahvasti polarisoitunut eri osayleisöjen välillä niin, että tietyt mediat puhuttelevat yhtä etnistä tai poliittista ryhmää. Yhden yleisön mediat voivat kuitenkin harjoittaa sovintojournalismia aivan yhtä hyvin kuin laajemman yleisön mediat. Tässäkin toimittajien kouluttaminen tasapuolisuuden ja suvaitsevaisuuden periaatteiden mukaan auttaa heitä tarkastelemaan kriittisesti omaa raportointiaan ja sen välittämiä viestejä sen mukaan, millainen potentiaali niillä on välittää sovinnonteon ja rauhan rakentamisen viestejä. Mikään ei kuitenkaan tapahdu täysin suoraviivaisesti, eikä toimittajien kouluttamisesta voi seurata kansallista sovinnontekoa. Kaikki konfliktinratkaisutyö on aina erilaisten aineiden sekoittamista. Tietyillä aineksilla tiedetään olevan potentiaalia kestävän rauhan synnyttämiseksi, mutta mitään takeita onnistumisesta ei ole.

Loppujen lopuksi sovintojournalismin edellytyksenä on, että toimittajien tulee perehtyä konfliktien tuntemukseen, analysoimiseen ja konfliktinratkaisuun. Toimittajien on myös tarkasteltava julkisuutta ja omaa työtään osana välitöntä väkivaltaisuuksia hillitsevää ja myöhemmässä vaiheessa rakenteellista ja kulttuurista väkivaltaa purkavaa työtä. Dialogin ylläpitäminen ja menneisyyden tiedostava käsittely lisäävät mahdollisuuksia aidon sovinnonteon syntymiselle konfliktista toipuvassa yhteiskunnassa.

5.2 Metodikritiikki

Tämä tutkimus on luonteeltaan teoreettinen, mikä asettaa monenlaisia haasteita. Omaa tutkimustyötäni kalvoi jatkuva epäily siitä, etten ole ottanut huomioon jotakin tärkeää teosta käsittelemästäni aihepiiristä. Pro gradu - tutkimuksen puitteissa on mahdotonta tehdä tyhjentävää kirjallisuuskatsausta, joten on hyvin mahdollista, että useampi tärkeä teos näkökulmineen on jäänyt tarkastelun ulkopuolelle.

Silti tuntui vaikealta määritellä, mikä on riittävä määrä lähdekirjallisuutta teoreettisessa tutkimuksessa. Koska konfliktin jälkeisistä tilanteista raportoivaa journalismia ei ole juurikaan tutkittu, jouduin turvautumaan pitkälti konflikti- ja sotatilanteita koskevaan journalistiseen tutkimuskirjallisuuteen. Sitä taas on tarjolla hyllykaupalla. Kaikki lukemani teokset eivät päätyneet osaksi tämän tutkimuksen lähteitä, enkä ehtinyt lukea monia teoksia, jotka puolestaan mainittiin useissa käyttämistäni lähteistä. Tätä tutkimusta varten valittu lähdekirjallisuus tuntui riittävältä, mutta jatkotutkimukseen ottaisin ehdottomasti myös monia lukulistalle jääneitä teoksia mukaan. Loppujen lopuksi minusta tuntui vahvasti siltä, että valikoin nyt osaksi tutkimusta etupäässä sellaista kirjallisuutta, jolla oli jotakin annettavaa journalismin ja rauhan- ja konfliktintutkimuksen koulukuntien välisen dialogin kannalta. Dialogi itse oli työkalu, jota käytin sovintojournalismin käsitteen synnyttämiseksi.

Kahden koulukunnan - journalismin ja rauhan- ja konfliktintutkimuksen - lähestymissuuntien yhdistäminen tässä tutkimuksessa oli lopulta luonteva valinta, jonka puitteissa syntyi yllättävän helposti uusia oivalluksia. Lukiessani lähdekirjallisuutta koin helpotukseksi, että julkisuus oli kuin olikin tärkeä aihe sovinnonteon piirissä, mutta samalla varsin tutkimaton alue, jossa toimittajille ei ollut vielä identifioitu mitään tiettyä roolia. Tutkimuskysymyksiä muotoillessani pystyin vain aavistelemaan, että sillä olisi jonkinlainen osuus rauhan- ja konfliktintutkimuksessa. Mukana oli siis varmasti myös oikeanlaista mutu-tuntumaa ja paljon onnea. Maaperä näiden koulukuntien risteyttämislle tuntuu olevan todella hedelmällinen, ja uskon, että sovintojournalismin lisäksi on mahdollista löytää muitakin funktioita, joita niin toimittajat ja julkisuus yhtäällä kuin konfliktinratkaisu toisaalla voivat toteuttaa.

Teoriaosuuksiin valitut yläkäsitteet valikoituivat lähinnä sen kautta, mitä lukemassani lähdekirjallisuudessa oli eniten käsitelty tai mikä siinä nimettiin erityisiksi kipukohdiksi. Esimerkiksi luvun 2.1 käsitteet edustavat vain pientä osaa journalistis-eettisestä pohdiskelusta, mutta ne nousivat lähdekirjallisuudesta kaikkein relevantimmiksi konflikti- ja sotatilanteita käsittelevän journalismin kannalta. Silti on helppo esittää kritiikkiä otsikkovalintoja kohtaan. Toivon, että tutkimus kokonaisuutena toimii myös perusteluna käsitevalinnoille, ja että nämä perustelut kulkevat osittain tutkimuksen lopusta tutkimuksen alkua kohti.

Tutkimus painottui nyt teorian eikä empirian puolelle. Koska ajatteluni lähtökohdat olivat etiikassa ja journalistisissa arvoissa, vaativat ne myös jonkinlaista aiemmasta kirjallisuudesta kumpuavaa perustelua. Pidän silti kevyttä kosketuspintaa empiriaan tutkimuksen kokonaisuuden kannalta suurimpana heikkoutena. Mahdollisessa jatkotutkimuksessa hakisin vielä enemmän esimerkkejä journalistien toteuttamista projekteista konfliktien jälkeisissä tilanteissa, joilla testauttaisin ja joiden kautta hioisin sovintojournalismin käsitettä.

Tutkimuksen rakennetta ja sisällysluetteloa testautin etenkin tutkimuksen alkuvaiheessa paitsi graduryhmälläni ja graduohjaajallani, myös muutamalla muulla laitoksen henkilökunnan jäsenellä. Mielestäni tutkimuksen rakenne on onnistunut hyvin, ja tutkimus etenee tasaisesti kohti sovintojournalismin käsitteen määritelmää. Graduryhmässä saatu palaute seminaarin aikana muovasi tutkimuksen lopulta nykyiseen muotoonsa ja vaikutti myös siihen, että pyrin yleistajuistamaan ja selittämään auki käsitteitä niin monessa kohtaa kuin mahdollista.

5.3 Aiheita jatkotutkimukselle

Edellä mainitsin jo joitakin osa-alueita, joiden kautta käsillä olevaa tutkimusta olisi mahdollista syventää. Empiiristen esimerkkien syventäminen ja uusien löytäminen maantieteellisesti erilaisilta alueilta olisi varmasti kiinnostavin keino testata sovintojournalismin käsitettä. Ovatko toimittajat eri puolilla maailmaa ymmärtäneet roolinsa konfliktin jälkeisissä tilanteissa samalla tavalla, kuin tämä mahdollisuus teorian kautta avautuu? Ovatko he kehittäneet toisenlaisia tai jopa päinvastaisia tapoja käsitellä konfliktin eri osapuolia ja menneisyyttä? Mitä konfliktin kokeneet toimittajat kokevat tärkeäksi sovinnonteon kannalta?

Empiiristen esimerkkien kautta olisi myös mahdollista tarkentaa kuvaa siitä, kuka voi harjoittaa sovintojournalismia sekä milloin sovintojournalismi voidaan aloittaa konfliktista toipuvassa yhteiskunnassa. Onko myös olemassa esimerkkejä epäonnistuneista yrityksistä sovintojournalismin saralla? Minua kiinnostaisi lisäksi katsoa, miten toimittajia voidaan kouluttaa konfliktinjälkeisissä tilanteissa. Tässä tutkimuksessa mainitun bosnialaisen Post-Conflict Research Centerin rinnalla voi hyvin olla olemassa ja varmasti onkin myös muita toimittajien koulutuslaitoksia, jotka keskittyvät nimenomaan konfliktin jälkeisiin tilanteisiin. Mitä ne pitävät tärkeänä? Millaisia kokemuksia ja tuloksia koulutuksista on saatu?

Samalla teoriapohjan syventäminen niin journalistisen kuin rauhan- ja konfliktintutkimuksen perinteiden saralla olisi tärkeää. Mitä uusia avauksia journalistisen tutkimuksen piirissä on viime aikoina ollut? Ovatko avaukset johtaneet konkreettisiin toimiin tai esimerkiksi toimittajien kouluttamiseen? Entä millaisia tapaustutkimuksia on edelleen olemassa rauhan- ja konfliktintutkimuksen puolella julkisuuden merkityksestä sovinnonteossa? Esimerkiksi Etelä-Afrikan ja Irlannin konflikteista on kirjoitettu juuri tästä näkökulmasta. Miten nämä tapaustutkimukset istuvat sovintojournalismin käsitteeseen?

Viittasin luvun 3 alussa myös lyhyesti konfliktia edeltäviin tilanteisiin, joissa journalismilla on oma erityinen roolinsa ja potentiaali hillitä konfliktin eskaloitumista. Tästä aiheesta en tätä tutkimusta tehdessä löytänyt juurikaan mainintoja, ja uskon, että konfliktia edeltävien tilanteiden, julkisuuden ja journalismin risteyskohdan tarkastelu voisi lisätä konfliktinratkaisuun tarjolla olevia työvälineitä entisestään.

Toivon, että tämä tutkimus inspiroi muita aloittelevia ja miksei kokeneitakin tutkijoita tutustumaan konfliktinratkaisun monimuotoiseen kenttään sekä aktiivisesti pohtimaan journalistien roolia julkisuuden ammattilaisina ja portinvartijoina tulevilla tutkimuksissaan.

Lähteet

- Allan, Stuart ja Zelizer, Barbie (toim.) (2004). Reporting War: Journalism in Wartime. London: Routledge.
- Andrieu, Kora (2009). 'Sorry for the Genocide': How Public Apologies Can Help Promote National Reconciliation. Millennium: Journal of International Studies Vol.38 No.1, s. 3–23.
- Balkandiskurs-nettisivut: <http://www.balkandiskurs.com/?lang=en> (lainattu 06.04.2015).
- Baskar, Sabala (2009). Forgive and Forget? A Comparative Study of Post-Conflict Reconciliation. Georgetown University.
<https://www.qub.ac.uk/schools/SchoolofPoliticsInternationalStudiesandPhilosophy/FileStore/GeorgetownFiles/Filetoupload,207070,en.pdf> Julkaistu joulukuussa 2009 (lainattu 14.03.2015).
- Bell, Martin (1998). The journalism of attachment. Teoksessa: Kieran, Matthew (toim.): Media Ethics. New York: Routledge, s. 15-22.
- Betz, Michelle (2011). Conflict Sensitive Journalism: Moving Towards a Holistic Framework. International Media Support publications. <http://www.mediasupport.org/wp-content/uploads/2012/11/ims-csj-holistic-framework-2011.pdf> (lainattu 20.09.2014).
- Biggar, Nigel (2003). Burying the Past. Georgetown University Press.
- Black, Jay (2009). The Ethics of Propaganda and the Propaganda of Ethics. Teoksessa Wilkins, Lee & Christians, Clifford G. (toim.): Handbook of Mass Media Ethics. London: Routledge, s. 130-148.
- Botes, Johannes (1996). Journalism and conflict resolution. Media Development 4/1996.
- Brown Human Rights Report: People and Press After a Civil War: Nepal
<http://brownhumanrightsreport.org/2013/02/people-and-press-after-a-civil-war-nepal/>
Julkaistu 7.2.2013 (lainattu 28.07.2014).
- Burton, John W. (1993). Conflict resolution as a political philosophy. Teoksessa Sandole, Dennis ja van der Merwe, Hugo (toim.) Conflict resolution theory and practice: Integration and application. Manchester and New York: Manchester University Press, s. 55-64
- Chalabi, Mona (2013): Global Peace Index 2013: the full list.
<http://www.theguardian.com/news/datablog/2013/jun/11/global-peace-index-2013>
Julkaistu The Guardian -lehdessä 11.06.2013 (lainattu 20.09.2014).
- Christians, Clifford G. ja Cooper, Thomas W. (2009). The Search for Universals. Teoksessa

- Wilkins, Lee & Christians, Clifford G. (toim.): Handbook of Mass Media Ethics. London: Routledge, s. 55-68.
- Cottle, Simon (2006). Mediatized Conflict. Open University Press.
- Craig, David A. (2009). Justice as a Journalistic Value and Goal. Teoksessa Wilkins, Lee & Christians, Clifford G. (toim.): Handbook of Mass Media Ethics. London: Routledge, s. 130-148.
- Deane, James (2013). Fragile states: the role of media and communication. BBC Media Action Policy Briefing #10.
http://downloads.bbc.co.uk/mediaaction/policybriefing/fragile_states_policy_briefing.pdf Julkaistu lokakuussa 2013 (lainattu 08.02.2015).
- Deuze, Mark (2007). Media Work. Cambridge: Polity Press.
- Dixit, Kunda (2012). Sähköpostikirjeenvaihto Kunda Dixitin ja Anna Sarasteen välillä.
- Eco, Umberto (1990). Oppineisuuden osoittaminen eli miten tutkielma tehdään. Tampere: Vastapaino.
- Elliott, Deni (2009). Essential shared values and 21st century journalism. Teoksessa Wilkins, Lee & Christians, Clifford G. (toim.): Handbook of Mass Media Ethics. London: Routledge, s. 28-39.
- EthicNet. Tampereen yliopiston ylläpitämä tietopankki eri maiden journalistieettisistä koodistoista. http://ethicnet.uta.fi/codes_by_country Päivitetty 6/2008 (lainattu 05.04.2014).
- Forsberg, Tuomas (2012). Poliittisen anteeksiannon rajat ja mahdollisuudet. Teoksessa: Löfström, Jan (toim.) (2012). Voiko historiaa hyvittää? Historiallisten vääryyksien korjaaminen ja anteeksiantaminen. Helsinki: Gaudeamus, s. 61-87.
- Galtung, Johan & Ruge, Mari Holmboe (1965). The structure of foreign news: The presentation of the Congo, Cuba and Cyprus crises in four Norwegian newspapers. Journal of Peace Research, 2 (1), 64-91.
- Galtung, Johan (1969). Rauhan tutkimus. Weiling + Göös.
- Galtung, Johan (1996). Peace by peaceful means. London: Sage.
- Galtung, Johan, Jacobsen, Carl G. and Brand-Jacobsen, Kai-Frithjof (2002). Searching for Peace. The road to TRANSCEND. London: Pluto Press.
- Galtung, Johan (2008). Peace journalism: What, why, who, how, when, where? Teoksessa Kempf, Wilhelm (toim.) (2008). The Peace Journalism Controversy. Berlin: verlag irene regener, s. 19-33.

- Haigh, Michel, Pfau, Michael, Danesi, Jamie, Tallmon, Robert, Bunko, Tracy, Nyberg, Shannon, Thompson, Bertha, Babin, Chance, Cardella, Sal, Mink, Michael, ja Temple, Brian (2006). A Comparison of Embedded and Nonembedded Print Coverage of the U.S. Invasion and Occupation of Iraq. *The Harvard International Journal of Press/Politics* 11(2), s. 139–153.
- Hanitzsch, Thomas (2008). Situating peace journalism in journalism studies: A critical appraisal. Teoksessa Kempf, Wilhelm (toim.) (2008). *The Peace Journalism Controversy*. Berlin: verlag irene regener, s. 69-80.
- Hanitzsch, Thomas (2012). Worlds of Journalism. Journalistic Cultures, Professional Autonomy, and Perceived Influences across 18 Nations. Teoksessa Weaver, David H. ja Willnat, Lars (toim.): *The Global Journalist in the 21st Century*. Routledge, s. 473-494.
- Hoffman, Julia (2013). Conceptualizing 'Communication for Peace'. UPEACE Knowledge Network Occasional Working Papers No. 1, tammikuu 2013.
- Howard, Ross (2002). *An Operational Framework for Media and Peacebuilding*. Vancouver: Institute for Media, Policy and Civil Society.
- Howard, Ross (2003). The media's role in war and peace-building. Paper presented at the conference on "The Role of Media in Public Scrutiny and Democratic Oversight of the Security Sector", held in Budapest 6-9 February 2003, organized by the Working Group on Civil Society of the Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces.
- Howard, Ross (2009). *Global Journalism Ethics. Conflict sensitive journalism in practice*. Center for Journalism Ethics, School of Journalism & Mass Communication, University of Wisconsin-Madison.
http://www.journalismethics.info/global_journalism_ethics/conflict_sensitivity_in_practice.htm#examples
- Insight on Conflict: Nepal: Conflict Profile.
<http://www.insightonconflict.org/conflicts/nepal/conflict-profile/> Päivitetty heinäkuussa 2013 (lainattu 16.03.2015).
- Jacobsen, Carl G. ja Frithjof Brand Jacobsen, Kai (2002). *Peacemaking as Realpolitik, Conflict Resolution and Oxymoron: the Record, the Challenge*. Teoksessa: Galtung, Johan, Jacobsen, Carl G. ja Frithjof Brand-Jacobsen: *Searching for Peace. The Road to TRANSCEND*. London: Pluto Press, s. 27-48.

- Kempf, Wilhelm (2007). Peace journalism: A tightrope walk between advocacy journalism and constructive conflict coverage. *Conflict & communication online*, Vol. 6, No. 2. 2007http://cco.regener-online.de/2007_2/pdf/kempf.pdf (lainattu 15.04.2015)
- Kempf, Wilhelm (2008a). News coverage of conflict. Teoksessa Kempf, Wilhelm (toim.): *The Peace Journalism Controversy*. Berlin: verlag irene regener, s. 11-18.
- Kempf, Wilhelm (2008b). Constructive conflict coverage. Teoksessa Kempf, Wilhelm (toim.): *The Peace Journalism Controversy*. Berlin: verlag irene regener, s. 34-49.
- Knightley, Phillip (2002). *The first casualty: the war correspondent as hero and myth-maker from the Crimea to Kosovo*. Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press.
- Komesaroff, Paul A. (2008). Pathways to reconciliation: Bringing Diverse Voices into Conversation. Teoksessa: Rothfield, Philippa, Felming, Cleo ja Komesaroff, Paul A. (toim.): *Pathways to reconciliation*. Hampshire: Ashgate Publishing Limited, s. 1-14.
- Lasswell, Harold D. (1927). *Propaganda Technique in the World War*. London: Kegan Paul, Trench, Trubner & Co.
- Lee, Seow Ting (2009). Peace Journalism. Teoksessa Wilkins, Lee & Christians, Clifford G. (toim.): *Handbook of Mass Media Ethics*. London: Routledge, s. 258-275.
- Leilani: Kunda Dixit Discusses Nepalese Civil War, Peace Journalism
<http://chillingintampere.blogspot.fi/2011/11/kunda-dixit-talks-about-nepalese-civil.html> Julkaistu 16.11.2011 (lainattu 28.07.2014).
- Luostarinen, Heikki (1994). *Mielen kersantit. Julkisuuden hallinta ja journalistiset vastastrategiat sotilaallisissa konflikteissa*. Helsinki: Hanki ja jää.
- Lynch, Jake ja McGoldrick, Annabel (2005). *Peace Journalism*. Gloucestershire: Hawthorn Press.
- Lyon, David (2008). Good journalism or peace journalism? Teoksessa Kempf, Wilhelm (toim.): *The Peace Journalism Controversy*. Berlin: verlag irene regener, s. 53-68.
- Löfström, Jan (toim.) (2012). *Voiko historiaa hyvittää? Historiallisten vääryyksien korjaaminen ja anteeksiantaminen*. Helsinki: Gaudeamus.
- Magder, Ted (2003). Watch what we say: global communication in a time of fear. Teoksessa Thussu, Daya Kishan & Freedman, Des (toim.): *War and the Media*. London: SAGE Publications, s. 28-44.
- McGoldrick, Annabel (2006). War Journalism and 'Objectivity'. *Conflict & communication online*, Vol. 5, Nro 2.
- Niinivaara, Susanna (2004). *Näkymättömät rintamat*. Helsingin Sanomien ulkomaantoimitus

- ja Irakin sota. Pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
- Nordenstreng, Kaarle (1989). Historical Highlights. Teoksessa Nordenstreng, Kaarle ja Topuz, Hifzi (toim.): Journalist: Status, Rights and Responsibilities. Prague: International Organization of Journalists, s. 247-260.
- Nordenstreng, Kaarle (2008). Cultivating Journalists for Peace. Teoksessa Lee, Philip (toim.): Communicating Peace. Entertaining Angels Unawares. WACC Malaysia: Southbound Penang. s. 63-80.
- Nyyssönen, Heino (2010). Matka maailman keskipisteeseen - muistin politiikat ja Jerusalem. Teoksessa Harle, Vilho (toim.): Näkökulmia kansainvälisen politiikan tutkimukseen. Studia politica Tamperensis 18. Tampereen yliopisto, politiikan tutkimuksen laitos, Tampere 2007, 3. uud. painos 2010.
- Nyyssönen, Heino (2012). Jälkisanat: anteeksianto, muistaminen ja unohtaminen. Teoksessa: Löfström, Jan (toim.) (2012). Voiko historiaa hyvittää? Historiallisten vääryyksien korjaaminen ja anteeksiantaminen. Helsinki: Gaudeamus.
- Overcoming Apartheid -projekti: nettisivusto: <http://overcomingapartheid.msu.edu/index.php> (Julkaisupäivämäärä ei tiedossa, lainattu 14.03.2015).
- Post-Conflict Research Center -nettisivut: <http://p-crc.org/>. Lainattu 06.04.2015.
- Ramsbotham, Oliver, Wodhouse, Tom ja Miall, Hugh (2011). Contemporary Conflict Resolution. The prevention, management and transformation of deadly conflicts. Polity Press, Third edition.
- Rao, Shakuntala (2013). Global Media Ethics, Justice, and Indian Journalism. Teoksessa Ward, Stephen J.A. (toim.). Global media ethics: problems and perspectives. Chichester, UK: Wiley-Blackwell, s. 235-250.
- Reljic, Dusan (2004). The News Media and the transformation of Ethnopolitical Conflicts. Berghof Research Center for Constructive Conflict Management. http://www.berghof-foundation.org/fileadmin/redaktion/Publications/Handbook/Articles/reljic_handbook.pdf (lainattu 12.02.2014).
- Reporters Without Borders (2013). Press Freedom Index 2013: <https://en.rsf.org/press-freedom-index-2013,1054.html> (lainattu 22.3.2014).
- Roach, Colleen (toim.) (1993) Communication and Culture in War and Peace. London: Sage.
- Räikkä, Juha (2012). Anteeksianto ja etiikka. Teoksessa: Löfström, Jan (toim.) (2012). Voiko historiaa hyvittää? Historiallisten vääryyksien korjaaminen ja anteeksiantaminen. Helsinki: Gaudeamus, s. 27-47.

- Shah, Anup (2003). War, propaganda and the media. Global issues January 21st, 2003:
<http://www.globalissues.org/article/157/war-propaganda-and-the-media> (lainattu 20.9.2014).
- Sullivan, Stacy ja Anderson, Janet (2006). Reporting Justice: A Handbook on Covering War Crimes Courts. Institute for War and Peace Reporting.
http://www.iccnw.org/documents/reporting_justice_en.pdf (lainattu 12.02.2014).
- The Guardian (2014): Special Report: Truth, justice, and reconciliation.
<http://www.theguardian.com/world/2014/jun/24/truth-justice-reconciliation-civil-war-conflict> Julkaistu 24.06.2014 (lainattu 14.03.2015).
- Thussu, Daya Kishan & Freedman, Des (toim.) (2003). War and the Media. London: Sage.
- Toimittajat ilman rajoja: Threats and physical attacks on journalists and media continue
<https://en.rsfo.org/nepal-proposed-new-constitution-fuels-22-05-2012,42657.html>
 Julkaistu 25.5.2012 (lainattu 28.07.2014).
- Traber, Michael (2008). Luvut Beyond Patriotism. Escaping the ideological Prison, Communication transforming conflict ja Towards the Democratization of Public Communication. Teoksessa Lee, Philip (toim.): Communicating Peace. Entertaining Angels Unawares. WACC Malaysia: Southbound Penang. s. 205-217, s. 219-229, 231-242.
- Trimikliniotis, Nicos (2013). Sociology of reconciliation: Learning from comparing violent conflicts and reconciliation processes. Current Sociology 2013: 61, s. 244-264.
- Tuchman, G. (1972). Objectivity as a strategic ritual: an examination of newsmen's notions of objectivity. Teoksessa American Journal of Sociology, vol. 77, s. 660-79.
- Tumber, Howard ja Prentoulis, Marina (2003). Journalists under fire: Subcultures, objectivity and emotional literacy. Teoksessa: Thussu, Daya Kishan & Freedman, Des (toim.). War and the Media. London: Sage, s. 215-230.
- Tumber, Howard (2004). Prisoners of News Values? Journalists, professionalism, and identification in times of war. Teoksessa Allan, Stuart ja Zelizer, Barbie (toim.). Reporting War. Journalism in Wartime. New York: Routledge, s. 190-205.
- Tumber, Howard (2013). The Role of the Journalist in Reporting International Conflicts. Teoksessa Ward, Stephen J.A. (toim.). Global media ethics: problems and perspectives. Chichester, UK: Wiley-Blackwell, s. 50-68.
- U.S. Department of State (2013): MILESTONES: 1993–2000. The War in Bosnia, 1992–1995.

- <https://history.state.gov/milestones/1993-2000/bosnia> Muokattu 31.10.2013 (lainattu 06.04.2015).
- Uskali, Turo (2007). Ulkomaanuutisten uusi maailma. Tampere: Vastapaino.
- Verdoolaege, Annelies (2003). Media Representations of the South African Truth and Reconciliation Commission and their Commitment to Reconciliation. Ghent in yliopisto http://cas1.elis.ugent.be/avrug/trc/03_06.htm (lainattu 14.03.2015).
- Ward, Stephen J. A. (2009). Truth and Objectivity. Teoksessa Wilkins, Lee & Christians, Clifford G. (toim.): Handbook of Mass Media Ethics. London: Routledge, s. 71-83.
- Weaver, David H. & Willnat, Lars (toim.) (2012). The Global Journalist in the 21st Century. New York: Routledge.
- Wilkins, Lee ja Christians, Clifford G. (toim.) (2009). Handbook of Mass Media Ethics. New York: Routledge
- Whittaker, David J. (1999). Conflict and Reconciliation in the Contemporary World. London: Routledge.
- Wilson, Courtney (2010): Top Asia-Pacific editor advocates paradigm shift to 'peace journalism' training - and JEAA 2010. <http://cafepacific.blogspot.fi/2010/11/top-asia-pacific-editor-calls-for-peace.html> Julkaistu 26.11.2010 (lainattu 28.07.2014).
- Woodward, Leslie (2014): A One-Sided Story: Bosnia and Herzegovina's Media Landscape <https://rising.globalvoicesonline.org/blog/2014/07/23/a-one-sided-story-bosnia-and-herzegovinas-media-landscape/> Julkaistu 23.07.2014 (lainattu 06.04.2015).